

2016

Sporządzone na dzień 31 grudnia
2016 roku i za rok obrotowy
zakończony tego dnia

SPRAWOZDANIE
O WYPŁACALNOŚCI
I KONDYCJI
FINANSOWEJ
PKO ŻYCIE
TOWARZYSTWO
UBEZPIECZEŃ S.A.

Ubezpieczenia

Spis treści

Podsumowanie	7
Podstawa sporządzenia	7
Streszczenie zarządcze	7
A. Działalność i wyniki operacyjne	9
A.1 Działalność	9
A.1.1 Informacje ogólne	9
A.1.2 Istotne linie biznesowe zakładu, obszary geograficzne oraz istotne zdarzenia gospodarcze	11
A.2 Wynik z działalności ubezpieczeniowej	12
A.3 Wynik z działalności lokacyjnej (inwestycyjnej)	14
A.4 Wyniki z pozostałych rodzajów działalności	16
A.5 Wszelkie inne informacje	16
B. System zarządzania	16
B.1 Informacje ogólne o systemie zarządzania	16
B.1.1 Prezentacja organów zarządzających i nadzorujących, komitetów i kluczowych funkcji	16
B.1.2 Informacja na temat zasad i praktyk dotyczących wynagrodzeń	24
B.1.3 Informacja dotycząca istotnych transakcji z udziałowcami, osobami wywierającymi znaczący wpływ na zakład oraz z członkami organu administrującego, zarządzającego lub nadzorczego	25
B.1.4 Ocena adekwatności systemu zarządzania	25
B.2 Wymogi dotyczące kompetencji i reputacji	25
B.2.1. Kompetencje Prezesa i Członków Zarządu	26
B.2.2. Kompetencje osób nadzorujących inne kluczowe funkcje	27
B.2.3. Badanie reputacji Prezesa i Członków Zarządu oraz pozostałych osób pełniących inne kluczowe funkcje	27
B.3 System zarządzania ryzykiem, w tym własna ocena ryzyka i wypłacalności	27
B.3.1 System Zarządzania Ryzykiem	27
B.3.2 Ocena własna ryzyka i wypłacalności	31
B.4 System kontroli wewnętrznej	33
B.4.1 Opis systemu kontroli wewnętrznej	33
B.4.2 Opis realizacji funkcji zgodności z przepisami	34
B.5 Funkcja audytu wewnętrznego	35
B.6 Funkcja aktuarialna	36
B.7 Outsourcing	36
B.7.1 Zasady outsourcingu	36
B.7.2 Opis outsourcingu istotnych funkcji	37
B.8 Wszelkie inne informacje	38
C. Profil ryzyka	38
C.1 Ryzyko aktuarialne	39

C.2	Ryzyko rynkowe	40
C.3	Ryzyko kredytowe	41
C.4	Ryzyko płynności	42
C.5	Ryzyko operacyjne	43
C.6	Pozostałe istotne ryzyka	43
C.7	Wszelkie inne informacje	44
C.7.1	Zasada „ostrożnego inwestora”	44
C.7.2	Koncentracja ryzyk	45
C.7.3	Techniki ograniczania ryzyka	46
C.7.4	Testy warunków skrajnych i analiza wrażliwości	46
C.7.5	Inne informacje	47
D.	Wycena do celów wypłacalności	47
D.1	Aktywa	47
D.1.1	Aktywowane koszty akwizycji	48
D.1.2	Wartości niematerialne i prawne	48
D.1.3	Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	49
D.1.4	Nieruchomości, maszyny i wyposażenie (rzeczowe aktywa trwałe) wykorzystywane na użytek własny	49
D.1.5	Lokaty (inne niż aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i dla ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)	49
D.1.5.1	Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	49
D.1.5.2	Dłużne papiery wartościowe	49
D.1.5.3	Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	50
D.1.5.4	Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	50
D.1.6	Aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	50
D.1.7	Kwoty należne z umów reasekuracji	50
D.1.8	Należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych	50
D.1.9	Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	50
D.2	Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	51
D.2.1	Wycena rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	51
D.2.2	Opis poziomu niepewności związanej z wartością rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	52
D.2.3	Różnice pomiędzy metodologią wyceny rezerw do celów wypłacalności a metodologią wyceny rezerw na potrzeby sprawozdań finansowych	52
D.2.4	Kwoty należne z umów reasekuracji	55

D.2.5	Istotne zmiany w założeniach	55
D.3	Inne zobowiązania	55
D.3.1	Pozostałe rezerwy, inne niż rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, zobowiązania z tytułu świadczeń emerytalnych dla pracowników	56
D.3.2	Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	56
D.3.3	Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń i wobec pośredników ubezpieczeniowych	57
D.3.4	Zobowiązania z tytułu reasekuracji biernej.	57
D.3.5	Pozostałe zobowiązania (handlowe, inne niż z tytułu działalności ubezpieczeniowej)	57
D.3.6	Pozostałe zobowiązania (niewykazane w innych pozycjach).	57
D.4	Alternatywne metody wyceny	58
D.5	Wszelkie inne informacje	58
E.	Zarządzanie kapitałem	59
E.1	Środki własne	59
E.1.1	Zasady zarządzania środkami własnymi	59
E.1.2	Informacja dotycząca struktury środków własnych	60
E.1.3	Różnice w wartości kapitału dla celów statutowych a celów wypłacalności	60
E.1.4	Podsumowanie uzupełniających środków własnych	61
E.1.5	Wyjaśnienie rezerwy uzgodnieniowej.	61
E.2	Kapitałowy wymóg wypłacalności i minimalny wymóg kapitałowy.	61
E.2.1	Kapitałowy wymóg wypłacalności	61
E.2.2	Minimalny wymóg kapitałowy	62
E.3	Zastosowanie podmodułu ryzyka cen akcji opartego na duracji do obliczenia kapitałowego wymogu wypłacalności	62
E.4	Różnice między formułą standardową a stosowanym modelem wewnętrznym	62
E.5	Niezgodność z minimalnym wymogiem kapitałowym i niezgodność z kapitałowym wymogiem wypłacalności	62
E.6	Wszelkie inne informacje	62
	Załączniki – roczne dane i informacje ilościowe	64
	1. S.02.01.02 – Pozycje bilansowe.	65
	2. S.05.01.02 – Składki, odszkodowania i świadczenia oraz koszty wg linii biznesowych	68
	3. S.12.01.02 – Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie i ubezpieczeń zdrowotnych o charakterze ubezpieczeń na życie	73
	4. S.23.01.01 – Środki własne	76
	5. S.25.01.21 – Kapitałowy wymóg wypłacalności – dla podmiotów stosujących formułę standardową.	79
	6. S.28.01.01 – Minimalny wymóg kapitałowy – działalność ubezpieczeniowa lub reasekuracyjna prowadzona jedynie w zakresie ubezpieczeń na życie lub jedynie w zakresie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie	80

Słownik użytych pojęć i skrótów:

I.p	Pojęcie	Definicja
1	PKO Życie, Spółka, Towarzystwo	PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A.
2	Bank, PKO Bank Polski S.A	Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.
3	Solvency II, Wypłacalność II	System zarządzania ryzykiem i kapitałem określony przez zestaw dokumentów opracowanych przez EIOPA, Komisję Europejską i KNF obejmujący dyrektywę (Dyrektywa 2009/138/WE wraz z dyrektywą zmieniającą Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/51/UE), Akt Delegowany (Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014 r), specyfikację techniczną i wytyczne, zarówno docelowe jak i na okres przejściowy.
4	Ustawa	Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej
5	Akt Delegowany	Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014
6	Dyrektywa	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/we z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypłacalność II)
7	Wytyczne	EIOPA-BoS-15/109 PL: Wytyczne z dnia 14.09.2015 dotyczące sprawozdawczości i publicznego ujawniania informacji
8	Rozporządzenie wykonawcze	Rozporządzenie wykonawcze komisji (UE) 2015/2452 z dnia 2 grudnia 2015 r. ustanawiające wykonawcze standardy techniczne w odniesieniu do procedur, formatów i wzorów formularzy dotyczących sprawozdania na temat wypłacalności i kondycji finansowej zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE
9	PSR	Polskie Standardy Rachunkowości. Odwołania do PSR oznaczają odwołania do statutowego sprawozdania finansowego sporządzonego zgodnie z ustawą o rachunkowości.
10	Bilans/Sprawozdanie statutowe	Bilans/Sprawozdanie sporządzone wg PSR
11	Unit-linked (UL)	Polisa ubezpieczenia na życie z Ubezpieczeniowym Funduszem Kapitałowym.
12	UFK	Ubezpieczeniowy Fundusz Kapitałowy.
13	ALM	Asset Liability Management – Zarządzanie Aktywami i Pasywami.
14	SCR	Solvency Capital Requirement – Kapitałowy wymóg wypłacalności w ramach systemu Wypłacalność II.
15	MCR	Minimal Capital Requirement – Minimalny kapitałowy wymóg wypłacalności w ramach systemu Wypłacalność II.
16	Współczynniki wypłacalności	Iloraz dopuszczonych środków własnych na pokrycie SCR do wartości SCR i iloraz dopuszczonych środków własnych na pokrycie MCR do wartości MCR.
17	Formuła Standardowa, FS	Zdefiniowany w systemie Solvency II sposób wyliczenia wymogu kapitałowego. Kapitałowy wymóg wypłacalności obliczany według formuły standardowej stanowi sumę: 1) podstawowego kapitałowego wymogu wypłacalności; 2) wymogu kapitałowego dla ryzyka operacyjnego; 3) korekty z tytułu zdolności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i odroczonej podatności dochodowych do pokrywania strat.
18	Środki własne	Fundusze własne w rozumieniu systemu Wypłacalność II lub nadwyżka aktywów ponad rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla celów rachunkowości.
19	PEST	Analiza czynników zewnętrznych: Polityczno-regulacyjnych, Ekonomicznych, Społecznych i Technologicznych mających wpływ na Spółkę.

l.p	Pojęcie	Definicja
20	Testy warunków skrajnych	Narzędzie zarządzania ryzykiem służące do oceny potencjalnego wpływu na sytuację Towarzystwa określonego zdarzenia lub zmian parametrów, które nie są standardowo opisane za pomocą miar statystycznych.
21	Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	Rezerwy przeznaczone na pokrycie bieżących i przyszłych zobowiązań wynikających z działalności ubezpieczeniowej. Są to rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla celów wypłacalności oraz rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla celów rachunkowości. Wartość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności stanowi sumę najlepszego oszacowania (zobowiązań) oraz marginesu ryzyka.
22	BEL (Best Estimate of Liabilities) – najlepsze oszacowanie	Najlepsze oszacowanie (zobowiązań) jest równe oczekiwanej wartości obecnej przyszłych przepływów pieniężnych (wpływów i wypływów pieniężnych wymaganych do rozliczenia zobowiązań z tytułu zawartych umów ubezpieczenia lub umów reasekuracji w okresie trwania tych zobowiązań) ważonych prawdopodobieństwem ich realizacji, obliczonej przy zastosowaniu odpowiedniej struktury terminowej stopy procentowej wolnej od ryzyka.
23	Margines ryzyka	Kwota zapewniająca, że wartość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności odpowiada kwocie, której zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji zażądałby za przejęcie zobowiązań z tytułu zawartych umów ubezpieczenia lub umów reasekuracji i wywiązanie się z zobowiązań.
24	Profil ryzyka	Ocena poziomu ryzyka ponoszonego przez PKO Życie.
25	ORSA, ocena własna ryzyka i wypłacalności	Proces, który obejmuje co najmniej ocenę: 1) ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności przy uwzględnieniu specyficznego profilu ryzyka, zatwierdzonych limitów tolerancji ryzyka oraz strategii działalności zakładu; 2) ciągłej zgodności z kapitałowym wymogiem wypłacalności i minimalnym wymogiem kapitałowym oraz wymogami odnoszącymi się do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności; 3) stopnia odchylenia profilu ryzyka danego zakładu od założeń stanowiących podstawę kapitałowego wymogu wypłacalności obliczonego według formuły standardowej lub przy zastosowaniu częściowego albo pełnego modelu wewnętrznego zakładu.
26	Strategiczny limit tolerancji	Dopuszczalny poziom ryzyka określony przez Zarząd, zaakceptowany przez Radę Nadzorczą.
27	FX Swap	Swap walutowy. Jest to transakcja, w której dwie strony wymieniają między sobą uzgodnione kwoty z uwzględnieniem należnych odsetek w różnych walutach na określony czas.
28	Alternatywne metody wyceny	Oznaczają metody wyceny zgodne z art. 75 dyrektywy 2009/138/WE, inne niż te, które zakładają jedynie stosowanie notowanych cen rynkowych tych samych lub podobnych aktywów lub zobowiązań.
29	Outsourcing	Korzystanie z zasobów zewnętrznych.
30	EPIFP	Oczekiwane zyski w przyszłych składkach (Expected Profits in Future Premiums).
31	EIOPA	Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (ang. European Insurance and Occupational Pensions Authority).
32	FATCA	FATCA to ustawa o ujawnianiu informacji o rachunkach zagranicznych dla celów podatkowych (ang. Foreign Account Tax Compliance Act), uchwalona przez Kongres w dniu 28 marca 2010 r. Jej celem jest zobowiązanie zagranicznych instytucji finansowych (ang. FFIs - Foreign Financial Institutions) do przekazywania do USA danych o saldach rachunków oraz informacji o ich właścicielach – podatnikach USA.
33	CRS	CRS (z ang. Common Reporting Standard) to jednolity standard w zakresie przekazywania przez poszczególne państwa informacji na temat klientów instytucji finansowych będących rezydentami podatkowymi innego państwa. CRS opracowany został przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz został przyjęty, jako dyrektywa Unii Europejskiej.
34	Akcja fantomowa	Instrument finansowy, do którego instrumentem bazowym jest akcja PKO Banku Polskiego S.A. i służy jedynie wypłacie ww. części wynagrodzenia zmiennego w wysokości powiązanej z kursem akcji PKO Banku Polskiego S.A. na Giełdzie Papierów Wartościowych SA w Warszawie. Akcja fantomowa nie jest papierem wartościowym ani akcją w rozumieniu Kodeksu spółek handlowych, w szczególności nie daje prawa głosu, ani nie upoważnia do pobierania dywidendy.

Podsumowanie

Podstawa sporządzenia

Sprawozdanie o wypłacalności i kondycji finansowej PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz za rok obrotowy zakończony tego dnia, zwane dalej „Sprawozdaniem” zostały przygotowane w celu wypełnienia wymogów art. 284 Ustawy. Sprawozdanie zostało przygotowane zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami Ustawy, Aktu Delegowanego, Rozporządzenia wykonawczego oraz Wytycznymi EIOPA.

Wycena aktywów i zobowiązań (w tym rezerw techniczno-ubezpieczeniowych) została wykonana w oparciu o przepisy Ustawy, Aktu Delegowanego oraz Wytycznych EIOPA, a przyjęte zasady zostały opisane w części D Sprawozdania. Wartość środków własnych została ustalona na podstawie Ustawy, Aktu Delegowanego oraz Wytycznych EIOPA w sprawie klasyfikacji środków własnych. SCR obliczany jest na podstawie formuły standardowej w oparciu o zasady opisane w Ustawie, Akcie Delegowanym oraz Wytycznych EIOPA. Wszystkie obliczenia dotyczące poszczególnych modułów i podmodułów ryzyka oparto na metodach określonych w Akcie Delegowanym.

Sprawozdanie obejmuje rok 2016 i prezentuje dane według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku.

Sprawozdanie zostało przygotowane z uwzględnieniem wszystkich dostępnych danych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku, przy czym opisano istotne zmiany, które nastąpiły w działalności PKO Życie Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. do daty sporządzenia Sprawozdania. W Sprawozdaniu zostały zaprezentowane dane Towarzystwa w tysiącach złotych. W raporcie odniesiono się do wymagań regulacji opisanych powyżej, w takim zakresie, w jakim dotyczą one Towarzystwa. W przypadku braku odniesienia do konkretnego artykułu, oznacza to, że ujawnienia w jego zakresie nie mają zastosowania.

Sprawozdanie składa się z następujących części:

- Podsumowanie
- A. Działalność i wyniki operacyjne,
- B. System zarządzania,
- C. Profil ryzyka,
- D. Wycena dla celów wypłacalności,
- E. Zarządzanie kapitałem,
- Załączniki – roczne dane i informacje ilościowe.

Niniejsze Sprawozdanie było przedmiotem badania przez podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych.

Streszczenie zarządcze

PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. jest spółką Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego, który jest jedynym akcjonariuszem Spółki. Towarzystwo prowadzi działalność operacyjną w ramach zezwolenia KNF w grupach 1, 2, 3, 4 i 5 Działu I (ubezpieczenia na życie), koncentrując się na segmencie bancassurance. Główne linie biznesowe obejmują:

- Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym
- Pozostałe ubezpieczenia na życie

W 2016 roku w Towarzystwie trwały prace nad rozwojem oferty produktów ubezpieczeniowych, Spółka wprowadziła do swojej oferty nowe produkty oszczędnościowe i ochronne oraz uruchomiła dystrybucję pierwszych produktów ochronnych w zdalnych kanałach sprzedaży skierowanych do Klientów PKO Banku Polskiego. Na koniec roku zakres działalności Spółki obejmował polisy we wszystkich grupach, które mieszczą się w przedmiocie jej licencji.

Na koniec 2016 roku Spółka osiągnęła zysk netto w wysokości 7 154 tys. zł. Osiągnięty wynik Spółki odzwierciedla konsekwentnie realizowaną strategię budowania portfela ubezpieczeń oferowanych za pośrednictwem sieci dystrybucyjnej PKO Banku Polskiego S.A..

Portfel aktywów na ryzyku własnym Towarzystwa składał się z przede wszystkim z obligacji Skarbu Państwa (dominująca pozycja) oraz depozytów bankowych. Spółka lokuje środki własne oraz stanowiące pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych kierując się strategią inwestycyjną i limitami wewnętrznymi. Składki Klientów dotyczące produktów związanych z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi są lokowane na podstawie regulacji zawartych w dokumencie Regulamin Ubezpieczeniowych Funduszy Kapitałowych.

System zarządzania w PKO Życie zapewnia prawidłowe i bezpieczne zarządzanie prowadzoną działalnością poprzez posiadanie przejrzystej struktury organizacyjnej, odpowiednio podzielone zakresy odpowiedzialności, efektywne ścieżki raportowania, sprawne kanały informacyjne, ciągłe doskonalenie organizacji i eliminację nieefektywności oraz ryzyk wykraczających poza tolerancję Spółki, a także kompletność i aktualność regulacji wewnętrznych.

Towarzystwo zapewnienia, że osoby pełniące funkcje Prezesa Zarządu, Członków Zarządu lub wykonujące czynności w ramach innych kluczowych funkcji mają odpowiedni poziom kompetencji, biorąc pod uwagę obowiązki przypisane do poszczególnych osób. Celem Towarzystwa jest zapewnienie odpowiedniego poziomu zróżnicowania kwalifikacji, wiedzy i odpowiedniego doświadczenia poszczególnych osób, by zagwarantować, że Towarzystwo jest właściwie zarządzane i nadzorowane.

W przypadku outsourcingu podstawowych lub ważnych funkcji Towarzystwo przeprowadza staranną selekcję partnerów oraz przeprowadza analizę ryzyka, która dodatkowo wymaga zaopiniowania przez Lokalny Komitet Ryzyka przed podjęciem finalnej decyzji przez Zarząd. Wszystkie firmy, którym zlecono wykonywanie czynności są podmiotami działającymi w Polsce, a umowy zawarte z nimi poddane są polskiej jurysdykcji.

Zarządzanie ryzykiem jest jednym z najważniejszych procesów wewnętrznych. Celem zarządzania ryzykiem jest realizacja kluczowych celów Spółki przy zapewnieniu kontroli poziomu ryzyka i jego utrzymaniu w ramach przyjętej tolerancji na ryzyko i systemu limitów, w zmieniającym się otoczeniu makroekonomicznym i prawnym. Podział odpowiedzialności w ramach systemu zarządzania ryzykiem oraz systemu kontroli wewnętrznej został określony zgodnie z zasadą Trzech Linii Obrony.

Celem własnej oceny ryzyka i wypłacalności w PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. jest utrzymanie optymalnego poziomu środków własnych zapewniającego bezpieczeństwo działalności przy uwzględnieniu zmian profilu ryzyka i skali działalności oraz niekorzystnych warunków skrajnych. Proces ORSA jest zintegrowany z bieżącym zarządzaniem, planowaniem finansowym oraz strategią biznesową Towarzystwa. W szczególności decyzje dotyczące wdrażania nowych produktów, kształtowania programów reasekuracji oraz strategii inwestycyjnej Spółki są podejmowane po przeprowadzeniu dogłębnej analizy sytuacji kapitałowej oraz z uwzględnieniem zidentyfikowanych ryzyk, po ocenie istniejących mitygacji oraz mając na uwadze wdrożenie ewentualnych dodatkowych mechanizmów kontrolnych. Analizy w zakresie dopasowania profilu ryzyka Spółki do założeń leżących u podstaw formuły standardowej oraz oszacowanie ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności pokazują, że ogólne potrzeby w zakresie wypłacalności Spółki nie przekraczają wymogów kapitałowych kalkulowanych zgodnie z formułą standardową.

W Spółce zidentyfikowane zostały następujące rodzaje ryzyka, które objęte są adekwatnymi procesami zarządzania ryzykiem:

- ryzyko aktuarialne,
- ryzyko rynkowe,
- ryzyko kredytowe,
- ryzyko płynności,
- ryzyko operacyjne,
- ryzyko kapitałowe,
- ryzyko braku zgodności,
- ryzyko biznesowe (w tym ryzyko strategiczne),
- ryzyko modeli,
- ryzyko utraty reputacji.

Dla wszystkich mierzalnych kategorii ryzyka uznanych za istotne Spółka zdefiniowała i monitorowała strategiczne limity tolerancji na ryzyko. Dodatkowo, Spółka stosuje techniki ograniczania ryzyka, w szczególności reasekurację bierną, techniki ALM oraz hedging ryzyka walutowego.

Spółka kalkuluje wymóg kapitałowy z zastosowaniem formuły standardowej. Współczynnik wypłacalności PKO Życie wg stanu na koniec roku 2016 wyniósł 174,57%. Środki własne w systemie Solvency II w całości należą do Kategorii 1. Jak wskazują wyniki przeprowadzonych testów warunków skrajnych Spółka zachowuje pokrycie wymogów kapitałowych środkami własnymi nawet w przypadku zaistnienia niekorzystnych scenariuszy.

W okresie sprawozdawczym wprowadzono kilka istotnych zmian systemu zarządzania:

- wdrożono wymagania dotyczące systemu zarządzania produktem wynikające z rekomendacji organu nadzoru,
- zaktualizowano stosowane wcześniej ankiety adekwatności przy sprzedaży produktów z UFK w celu dostosowania do nowych wymagań wynikających z przepisów prawa i rekomendacji organu nadzoru,
- wdrożono wymagania dotyczące środowiska teleinformatycznego.

A. Działalność i wyniki operacyjne

A.1 Działalność

A.1.1 Informacje ogólne

Tabela A.1.1. Informacje ogólne

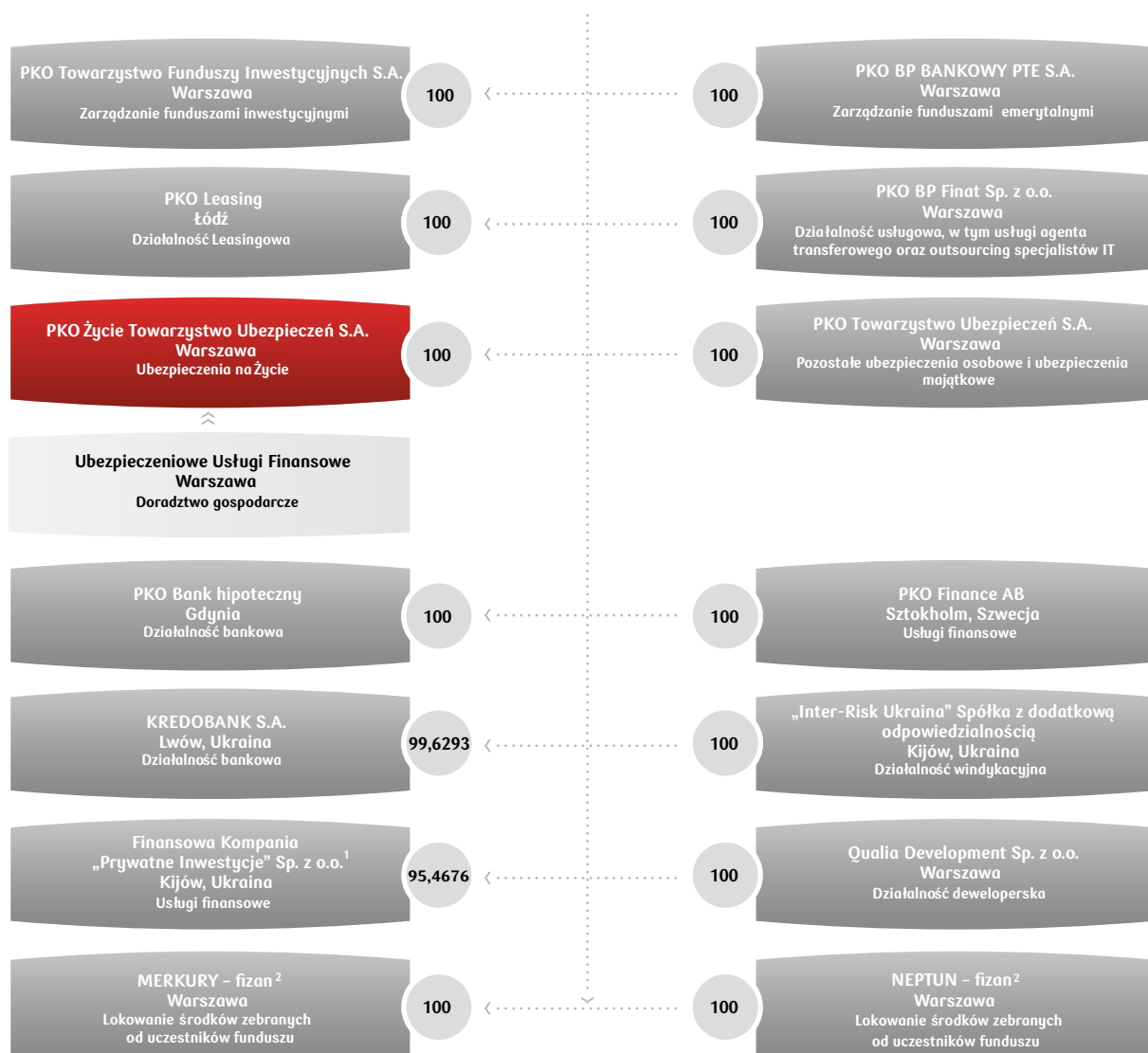
Nazwa i forma prawna zakładu	PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. jest spółką wpisaną do rejestru przedsiębiorców prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS 0000031094, NIP 521-04-19-914, REGON 010630940, o kapitale zakładowym w wysokości 89 309 tys. zł w pełni opłaconym. <u>Adres</u> Ul. Chłodna 52, 00-872 Warszawa Polska
Nazwa i dane kontaktowe organu nadzoru odpowiedzialnego za nadzór finansowy nad zakładem	PKO Życie podlega nadzorowi Komisji Nadzoru Finansowego, <u>Adres:</u> Plac Powstańców Warszawy 1, 00-030 Warszawa Polska
Imię i nazwisko oraz dane kontaktowe biegłego rewidenta zakładu	Justyna Zań, biegły rewident nr 12750 działający w imieniu KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp. k. nr ewidencyjny 3546 <u>Adres:</u> ul. Inflancka 4A, 00-189 Warszawa
Informacje dotyczące udziałowców posiadających znaczne pakiety akcji zakładu;	Właścicielem PKO Życie jest PKO Bank Polski SA (dalej Bank, PKO BP) posiadający 100% akcji Spółki i 100% głosów na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy. <u>Adres:</u> ul. Puławska 15, 02-515 Warszawa Polska
Wykaz istotnych zakładów powiązanych	PKO Życie i PKO Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. są podmiotami zależnymi od PKO Banku Polskiego S.A., który jest jedynym akcjonariuszem obu Towarzystw. Jednocześnie PKO Towarzystwo Ubezpieczeń jest spółką wpisaną do rejestru przedsiębiorców prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS 0000551487, NIP 527-273-41-44, REGON 361272718, o kapitale zakładowym w wysokości 25 000 tys. zł w pełni opłaconym.

Skład Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego S.A. na dzień 31 grudnia 2016 roku stanowił Bank, jako jednostka dominująca oraz 42 spółki zależne bezpośrednio lub pośrednio. Uproszczona struktura organizacyjna Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego, uwzględniająca jednostki organizacyjne zależne bezpośrednio od PKO Banku Polskiego znajduje się na schemacie nr 1.

Schemat A.1.1. Struktura Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego z uwzględnieniem PKO Życie.

Pozycję PKO Życie w prawnej strukturze Grupy Kapitałowej Banku przedstawia poniższy schemat:

GRUPA KAPITAŁOWA PKO BANKU POLSKIEGO S.A. Jednostki bezpośrednio zależne*

*ujmowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego S.A. metodą pełną.

A.1.2 Istotne linie biznesowe zakładu, obszary geograficzne oraz istotne zdarzenia gospodarcze

Spółka PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. funkcjonuje zgodnie ze strategią PKO Banku Polskiego w zakresie rozwoju bancassurance w Grupie Kapitałowej PKO Banku Polskiego. Przedmiotem działalności Spółki jest działalność ubezpieczeniowa i reasekuracyjna w zakresie ubezpieczeń na życie wyszczególniona w Dziale I załącznika do Ustawy w następującym zakresie:

- ubezpieczenia na życie (grupa 1)
- ubezpieczenia posagowe, zaopatrzenia dzieci (grupa 2)
- ubezpieczenia na życie, jeśli są związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (grupa 3)
- ubezpieczenia rentowe (grupa 4)
- ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe, jeśli są uzupełnieniem ubezpieczeń w grupach 1-4 (grupa 5)

W portfelu istniejących i zawieranych umów znajdują się zarówno produkty ubezpieczeniowe o charakterze inwestycyjnym, jak i ochronnym, ze składką jednorazową oraz regularną.

Produkty ubezpieczeniowe w ofercie Spółki dzielą się również na następujące grupy wg. klasyfikacji linii biznesowych Solvency II:

- Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym
- Pozostałe ubezpieczenia na życie

Składka przypisana brutto PKO Życie w 2016 roku wyniosła 900 597 tys. zł, z czego ponad 64% stanowił przypis z linii biznesowej: Pozostałe ubezpieczenia na życie (w tym głównie ubezpieczenie spłaty kredytu hipotecznego i pożyczki hipotecznej na wypadek utraty życia klientów PKO BP).

Struktura poziomu biznesu Spółki mierzona składką przypisaną brutto w 2016 przedstawia się następująco:

Tabela A.1.2. Struktura poziomu biznesu Spółki (w tys. zł)

Linia biznesu	Wartość	Udział %
Pozostałe ubezpieczenia na życie	580 970	64,51%
Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	319 627	35,49%
SUMA	900 597	100,00%

Spółka nie prowadzi działalności poza granicami Polski.

Wśród istotnych zdarzeń organizacyjnych w rozpatrywanym okresie należy wymienić zmiany w składzie Zarządu, zarówno w roku 2016, jak i 2017, opisane w rozdziale B.1.1.

W 2016 roku w Towarzystwie trwały prace nad rozwojem oferty produktów ubezpieczeniowych. Spółka wprowadziła do swojej oferty nowe produkty oszczędnościowe i ochronne oraz uruchomiła sprzedaż pierwszych produktów ochronnych w zdalnych kanałach sprzedaży skierowanych do Klientów PKO Banku Polskiego. Na koniec 2016 roku rzeczowy zakres działalności Spółki obejmował polisy we wszystkich grupach, które mieszczą się w przedmiocie jej licencji (1, 2, 3, 4, 5 Działu I).

Produkty ubezpieczeniowe Spółki były oferowane klientom głównie za pośrednictwem jednego podmiotu: PKO Bank Polski na podstawie zawartej umowy agencyjnej.

W 2016 roku, Towarzystwo kontynuowało działania mające na celu obniżenie wysokości kosztu wykupu całkowitego z wybranych umów ubezpieczenia na życie z UFK. W tym zakresie pod koniec 2016 roku zawarte zostało porozumienie pomiędzy Towarzystwem, a Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK). Uzgodnione z UOKiK warunki są rozszerzeniem warunków decyzji zobowiązującej Prezesa UOKiK z 2015 roku na kolejne grupy klientów.

A.2 Wynik z działalności ubezpieczeniowej

Wyniki finansowe brutto i netto oraz wyniki techniczne w latach 2015-2016 przedstawia poniższa tabela.

Tabela A.2.1. Wyniki finansowe brutto i netto oraz wyniki techniczne (w tys. zł).

Wyszczególnienie	Wartość na dzień 31.12.2015	Wartość na dzień 31.12.2016	Zmiana
Wynik techniczny ubezpieczeń	-20 138	14 111	34 249
Wynik finansowy brutto	-9 810	10 323	20 133
Wynik finansowy netto	-9 877	7 154	17 031

Na koniec 2016 roku Spółka osiągnęła zysk netto w wysokości 7 154 tys. zł, zaś wynik techniczny za 2016 rok wyniósł 14 111 tys. zł. Uzyskany wynik Spółki odzwierciedla konsekwentnie realizowaną strategię budowania portfela ubezpieczeń oferowanych za pośrednictwem sieci dystrybucyjnej PKO Banku Polskiego S.A. Dobry wynik finansowy Spółki to również efekt głębokich synergii kosztowych. obszary usług ubezpieczeniowych świadczonych przez spółki Grupy Kapitałowej Banku PKO Banku Polskiego S.A. Na poziom wyniku technicznego Spółki w 2016 miały wpływ elementy zamieszczone w tabeli poniżej:

Tabela A.2.2. Poziom wyniku technicznego Spółki (w tys. zł)

Wyszczególnienie	Wartość na dzień 31.12.2015	Wartość na dzień 31.12.2016	Zmiana
Składka przypisana brutto	1 069 557	900 597	-168 960
Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto	838 256	551 237	-287 019
Koszty działalności ubezpieczeniowej	418 696	328 234	-90 462

Składka przypisana brutto na koniec 2016 roku była o 15,80% niższa w porównaniu do roku 2015. Głównym czynnikiem wpływającym na mniejszy przypis składki w 2016 roku było ograniczenie sprzedaży produktów inwestycyjnych ze składką jednorazową. Wysokość odszkodowań i świadczeń wypłaconych brutto w 2016 roku spadła o 34,24% co jest w głównej mierze wynikiem wygaśnięcia w 2015 istotnej części portfela produktów strukturyzowanych.

W ciągu 2016 roku łączne koszty działalności ubezpieczeniowej spadły o 90 462 tys. zł. Zmiana dotyczy zarówno kosztów akwizycji, które były niższe o 22,7% w porównaniu do 2015 roku, jak i kosztów administracyjnych w konsekwencji maksymalizacji synergii operacyjnych i zasobowych w ramach współpracy ze spółką ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych PKO TU oraz efektem optymalizacji bazy kosztowej. Koszty działalności ubezpieczeniowej stanowiły w 2016 roku 36,45% składki przypisanej brutto Towarzystwa.

Wyniki z działalności przedstawione w dalszej części dokumentu zostały zaprezentowane w podziale na linie biznesowe Solvency II, spójnie z danymi finansowymi wykazanymi w sprawozdaniu finansowym zakładu.

Mapa definiująca produkt wg systematyki Solvency II w podziale na grupy KNF przedstawia poniższa tabela.

Tabela A.2.3. Mapowanie linii biznesowych Solvency II oraz grup ubezpieczeniowych wynikających z Ustawy:

Linie biznesowe (Solvency II)	Grupa (KNF)	Nazwa (KNF)
Pozostałe ubezpieczenia na życie	01	Ubezpieczenia na życie
Pozostałe ubezpieczenia na życie	02	Ubezpieczenia posagowe, zaopatrzenia dzieci

Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	03	Ubezpieczenia na życie jeżeli są związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym
Pozostałe ubezpieczenia na życie	04	Ubezpieczenia rentowe
Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	05	Ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe, jeżeli są uzupełnieniem ubezpieczeń w wyżej wymienionych grupach*
Pozostałe ubezpieczenia na życie	05	Ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe, jeżeli są uzupełnieniem ubezpieczeń w wyżej wymienionych grupach

*Jeżeli dotyczy produktów inwestycyjnych, jako umowa dodatkowa do ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym

1. Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym

Tabela A.2.4. Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (w tys. zł)

	Wartość na dzień 31.12.2015	Wartość na dzień 31.12.2016	Zmiana
Składka przypisana brutto	701 682	319 627	-382 056
Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto brutto	820 960	526 653	-294 307
Koszty działalności ubezpieczeniowej*	72 365	69 604	-2 761
Wynik techniczny ubezpieczeń na życie	-1 065	6 083	7 147

*Koszty działalności ubezpieczeniowej dla 5 grupy (ubezpieczenia chorobowe i wypadkowe) zostały przydzielone do linii biznesowych wg. udziału składki przypisanej brutto

Spadek składki przypisanej brutto o ponad 54,45% w porównaniu do 2015 roku w głównej mierze spowodowany jest niższą sprzedażą produktów inwestycyjnych.

Spadek odszkodowań i świadczeń brutto w 2016 roku wynika głównie z faktu, iż większość produktów strukturyzowanych klasyfikowanych do omawianej linii biznesowej zapadła w 2015 roku.

2. Pozostałe ubezpieczenia na życie:

Tabela A.2.5. Pozostałe ubezpieczenia na życie (w tys. zł)

	Wartość na dzień 31.12.2015	Wartość na dzień 31.12.2016	Zmiana
Składka przypisana brutto	367 874	580 971	213 096
Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto	17 296	24 584	7 289
Koszty działalności ubezpieczeniowej*	346 331	258 630	-87 701
Wynik techniczny ubezpieczeń na życie	-19 073	8 029	27 102

*Koszty działalności ubezpieczeniowej dla 5 grupy (ubezpieczenia chorobowe i wypadkowe) zostały przydzielone do linii biznesowych wg. udziału składki przypisanej brutto

W skład linii biznesowej Pozostałe ubezpieczenia na życie wchodzi portfel produktów ochronnych oraz sprzedawany przez Spółkę w 2016 roku produkt oszczędnościowy z gwarancją stopy zwrotu. Wzrost składki o ponad 57,93 % był związany z rozszerzeniem przez PKO Życie SA oferty o produkty ochronne oraz produkty inwestycyjno-oszczędnościowe kierowane do Klientów PKO Banku Polskiego S.A.

Spadek kosztów działalności ubezpieczeniowej o 87 701 tys. zł jest w głównej mierze efektem zmian stawek prowizyjnych na wybranych produktach ochronnych przeprowadzonych na początku 2016 roku.

A.3 Wynik z działalności lokacyjnej (inwestycyjnej)

W 2016 roku Towarzystwo inwestowało w dwie kategorie lokat: bezpieczne papiery wartościowe emitowane przez Skarb Państwa (obligacje Skarbu Państwa) oraz depozyty w renomowanych bankach.

Tabela A.3.1. Przychody z działalności lokacyjnej PKO Życie (w tys. zł)

Przychody	Za okres 01.01.2015 -31.12.2015	Za okres 01.01.2016 -31.12.2016	Różnica
Niezrealizowane zyski	66 086	90 887	24 801
Nieruchomości (inne niż do użytku własnego)	0	0	0
Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	0	0	0
Akcje i udziały – notowane	28 051	34 270	6 219
Akcje i udziały – nienotowane	0	0	0
Obligacje państwowe	582	0	-582
Obligacje korporacyjne	0	0	0
Strukturyzowane papiery wartościowe	0	0	0
Zabezpieczone papiery wartościowe	0	0	0
Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	31 886	56 336	24 451
Instrumenty pochodne	5 512	135	-5 377
Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	55	146	91
Pozostałe lokaty	0	0	0
Przychody z lokat	171 724	236 808	65 084
Nieruchomości (inne niż do użytku własnego)	0	0	0
Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	0	0	0
Akcje i udziały – notowane	8 356	17 018	8 662
Akcje i udziały – nienotowane	0	0	0
Obligacje państwowe	19 420	29 114	9 694
Obligacje korporacyjne	3 286	488	-2 799
Strukturyzowane papiery wartościowe	0	0	0
Zabezpieczone papiery wartościowe	0	0	0
Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	121 932	177 869	55 937
Instrumenty pochodne	7 119	1 172	-5 947
Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	11 612	11 147	-464
Pozostałe lokaty	0	0	0
Zmiana stanu kapitału z aktualizacji wyceny	0	0	0
Obligacje państwowe	0	0	0
razem	237 810	327 695	89 885

Tabela A.3.2. Koszty z działalności lokacyjnej PKO Życie (w tys. zł)

Koszty	Za okres 01.01.2015 –31.12.2015	Za okres 01.01.2016 –31.12.2016	Różnica
Niezrealizowane straty	65 526	87 162	21 636
Nieruchomości (inne niż do użytku własnego)	0	0	0
Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	390	179	-211
Akcje i udziały – notowane	24 235	33 829	9 594
Akcje i udziały – nienotowane	0	0	0
Obligacje państwowe	0	2 838	2 838
Obligacje korporacyjne	0	0	0
Strukturyzowane papiery wartościowe	0	0	0
Zabezpieczone papiery wartościowe	0	0	0
Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	39 109	50 236	11 127
Instrumenty pochodne	1 790	78	-1 712
Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	2	3	1
Pozostałe lokaty	0	0	0
Koszty z działalności lokacyjnej	190 092	98 165	-91 927
Nieruchomości (inne niż do użytku własnego)	0	0	0
Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	3	1	-2
Akcje i udziały – notowane	23 882	2 564	-21 318
Akcje i udziały – nienotowane	0	0	0
Obligacje państwowe	13 948	19 726	5 778
Obligacje korporacyjne	3 486	0	-3 486
Strukturyzowane papiery wartościowe	0	0	0
Zabezpieczone papiery wartościowe	0	0	0
Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	131 035	62 850	-68 185
Instrumenty pochodne	8 961	2 458	-6 503
Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	8 776	10 566	1 789
Pozostałe lokaty	0	0	0
Zmiana stanu kapitału z aktualizacji wyceny	0	276	276
Obligacje państwowe	0	276	276
razem	255 618	185 603	-70 015

Największy przyrost wolumenów aktywów w analizowanym okresie jest obserwowany w kategorii obligacji Skarbu Państwa ze względu na strategię Spółki skoncentrowaną na rozwoju ubezpieczeń ochronnych oraz powiązany z nią wzrost aktywów. W 2016 roku nastąpił także znaczny wzrost depozytów w portfelu lokat ogółem. Wynika to z rozpoczęcia w sierpniu 2016 roku sprzedaży nowego produktu ubezpieczenia na życie i dożycie, kierowanego do Klientów PKO Banku Polskiego S.A. W konsekwencji ograniczanej stopniowo sprzedaży produktów z UFK oraz wprowadzenia nowego produktu inwestycyjno-oszczędnościowego, spadł udział aktywów netto ubezpieczeń na życie, dla których ryzyko lokaty (inwestycyjne) ponosi ubezpieczający.

Na dzień 31 grudnia 2016 Spółka nie posiadała inwestycji związanych z sekurytyzacją.

A.4 Wyniki z pozostałych rodzajów działalności

W zakresie pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych wyniki za lata 2015-2016 przedstawiają się następująco:

Tabela A.4.1. Pozostałe przychody i koszty operacyjne (w tys. zł)

Pozostałe przychody i koszty	Wartość na dzień 31.12.2015	Wartość na dzień 31.12.2016	Zmiana
Pozostałe przychody operacyjne	13 051	1 833	-11 219
Pozostałe koszty operacyjne	2 724	5 621	2 897
w tym podatek od niektórych instytucji finansowych	0	3 863	3 863
Wynik z pozostałej działalności operacyjnej	10 327	-3 789	-14 116

Spadek pozostałych przychodów operacyjnych w 2016 roku w głównej mierze jest spowodowany wydarzeniami jednorazowymi: pod koniec 2015 roku Spółka dokonała rozwiązania części rezerw dotyczących prowadzonego przez UOKiK postępowania w zakresie opłat likwidacyjnych w konsekwencji zawartego z Prezesem UOKiK porozumienia zobowiązującego. Wzrost pozostałych kosztów operacyjnych jest spowodowany naliczeniem podatku od niektórych instytucji finansowych. Za 2016 rok obciążenie Spółki z tytułu podatku wyniosło 3 863 tys. złotych.

Spółka PKO Życie posiada istotnych umów leasingowych.

A.5 Wszelkie inne informacje

Towarzystwo w analizowanym okresie sprawozdawczym nie identyfikuje innych istotnych informacji dotyczących działalności i wyników operacyjnych zakładu, poza wykazanymi w powyższych rozdziałach.

B. System zarządzania

B.1 Informacje ogólne o systemie zarządzania

B.1.1 Prezentacja organów zarządzających i nadzorujących, komitetów i kluczowych funkcji

System zarządzania w PKO Życie zapewnia prawidłowe i bezpieczne zarządzanie prowadzoną działalnością poprzez posiadanie przejrzystej struktury organizacyjnej, odpowiednio podzielone zakresy odpowiedzialności, efektywne ścieżki raportowania, sprawne kanały informacyjne, ciągłe doskonalenie organizacji i eliminację nieefektywności oraz ryzyk wykraczających poza tolerancję Spółki, a także kompletność i aktualność regulacji wewnętrznych.

Organami Spółki są Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy, Rada Nadzorcza oraz Zarząd.

Skład Zarządu na dzień 31 grudnia 2016 roku:

Pan Sławomir Łopalewski – Prezes Zarządu, odpowiedzialny za obszar HR, prawny, zgodności, kontrolę wewnętrzną, audyt wewnętrzny, zarządzanie ryzykiem,

Pan Maciej Berger – Członek Zarządu, odpowiedzialny za obszar produktów, sprzedaży, rozwoju biznesu i relacje z klientami,

Pan Leszek Skop – Członek Zarządu, odpowiedzialny za obszar finansów, aktuariatu (w tym reasekuracja), operacji, IT i administracji.

Zmiany w Zarządzie Spółki w trakcie 2016 roku:

- 1) z dniem 27 października 2016 roku rezygnację złożył Członek Zarządu – Pan Maciej Kloze,
- 2) z dniem 2 listopada 2016 roku w skład Zarządu Spółki powołany został Pan Leszek Skop.

Zmiany w Zarządzie Spółki w trakcie 2017 roku:

- 1) z dniem 31 stycznia 2017 roku rezygnację złożył Członek Zarządu – Pan Maciej Berger,
- 2) z dniem 1 lutego 2017 roku. w skład Zarządu Spółki powołany został Pan Tomasz Mańko.

Skład Rady Nadzorczej na dzień 31 grudnia 2016 roku:

Pan Jan Emeryk Rościszewski – Przewodniczący Rady Nadzorczej, odpowiedzialny za kierowanie pracami Rady Nadzorczej, koordynację tych prac, zwoływanie posiedzenia Rady Nadzorczej i przewodniczenie posiedzeniu Rady Nadzorczej,
Pan Szymon Wałach – Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej, wykonuje obowiązki Przewodniczącego Rady Nadzorczej pod jego nieobecność,
Pan Mieczysław Król – Członek Rady Nadzorczej,
Pan Tomasz Belka – Członek Rady Nadzorczej,
Pan Adrian Adamowicz – Członek Rady Nadzorczej,
Pan Paweł Metrycki – Członek Rady Nadzorczej.

Zmiany w składzie Rady Nadzorczej Spółki w trakcie 2016 roku:

- 1) z dniem 24 marca 2016 roku rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej złożył Pan Jarosław Myjak,
- 2) z dniem 30 kwietnia 2016 roku rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej złożył Pan Paweł Borys,
- 3) z dniem 30 listopada 2016 roku rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej złożył Pan Jacek Gdański.

Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna w Warszawie wskazała na Członków Rady Nadzorczej Spółki:

- 1) Pana Jana Emeryka Rościszewskiego – ze skutkiem na dzień 25 lipca 2016 roku,
- 2) Pana Mieczysława Króla – ze skutkiem na dzień 28 lipca 2016 roku.

Zmiany w składzie Rady Nadzorczej Spółki w trakcie 2017 roku:

Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna w Warszawie wskazała na Członków Rady Nadzorczej Spółki:

- 1) Pana Józefa Puzynę – ze skutkiem na dzień 17 lutego 2017 roku
- 2) Pana Artura Klucznego – ze skutkiem na dzień 17 lutego 2017 roku

Dodatkowo z dniem 10 kwietnia 2017r. rezygnację z zasiadania w Radzie Nadzorczej złożył Pan Adrian Adamowicz.

Zarząd prowadzi sprawy Spółki i reprezentuje Spółkę, wykonuje wszelkie uprawnienia w sprawach niezastrzeżonych przez prawo lub Statut, do kompetencji Rady Nadzorczej i Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy, a w szczególności:

- zatwierdza ogólne i szczególne warunki ubezpieczenia i dokonuje w nich zmian;
- uchwała taryfy stawek ubezpieczeniowych,
- odpowiada za opracowanie wprowadzenie, funkcjonowanie regulacji wewnętrznych określających sposób wykonywania przez Spółkę działalności ubezpieczeniowej, w szczególności w zakresie czynności zleconych innym podmiotom, w tym regulaminu kontroli wewnętrznej,
- może, po uzyskaniu zgody Rady Nadzorczej, podjąć decyzję o wypłacie akcjonariuszom zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy na koniec roku obrotowego, jeżeli Spółka posiada środki wystarczające na wypłatę. Zarząd jest upoważniony do dysponowania na potrzeby wypłaty zaliczki środkami zgromadzonymi na kapitale zapasowym lub rezerwowym utworzonych z zysku, bez zgody Walnego Zgromadzenia,
- dokonuje czynności z zakresu prawa pracy. Zarząd upoważnia dodatkowo inną osobę/osoby do wykonywania czynności w tym zakresie.

Rada Nadzorcza sprawuje stały nadzór nad działalnością spółki we wszystkich dziedzinach jej działalności. W szczególności do kompetencji **Rady Nadzorczej**, należy:

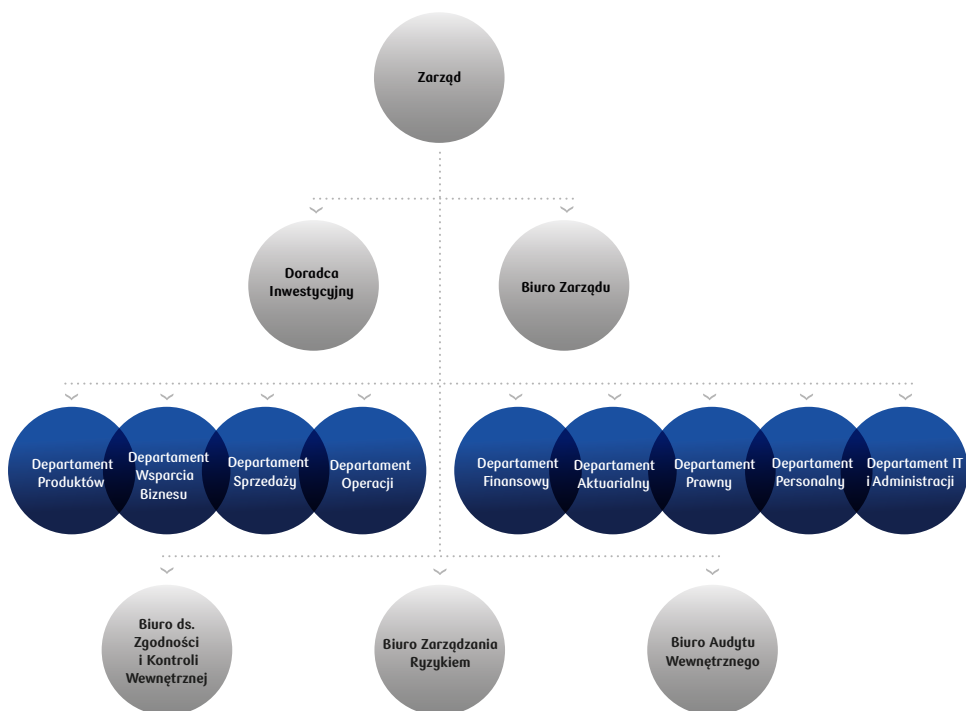
- zatwierdzenie rocznego planu rzeczowo-finansowego Spółki oraz grupy kapitałowej Spółki,
- zatwierdzenie wieloletniego planu finansowego Spółki (strategii Spółki) oraz grupy kapitałowej Spółki,
- ocena skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz sprawozdania Zarządu z działalności grupy kapitałowej Spółki oraz przedstawianie sprawozdania z wyników tej oceny walnemu zgromadzeniu,
- wyznaczenie biegłego rewidenta dokonującego badania sprawozdań finansowych Spółki oraz dokonywanie oceny i informowanie o przyczynach rozwiązania umowy zawartej z biegłym rewidentem w sprawozdaniu Rady Nadzorczej z wyników oceny sprawozdań, o których mowa w art. 395 § 2 pkt 1 KSH,
- zatwierdzanie regulaminu w zakresie czynności zleczanych podmiotom trzecim,
- zatwierdzanie uchwalanych przez Zarząd zasad funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej oraz strategii zarządzania ryzykiem w Spółce, włączając Strategiczne limity tolerancji,
- ocena adekwatności i skuteczności systemu kontroli wewnętrznej,
- ocena stosowania przez Spółkę „Zasad Ładu Korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych” uchwalonych przez Komisję Nadzoru Finansowego w dniu 22 lipca 2014r., przyjętych do stosowania przez Spółkę („Zasady ładu korporacyjnego”),
- ocena funkcjonowania polityki wynagradzania w Spółce oraz przedstawianie raportu w tym zakresie Walnemu Zgromadzeniu,

wyrażanie uprzedniej zgody na:

- nabycie, zbycie, obciążenie lub oddanie do korzystania osobie trzeciej nieruchomości, prawa użytkowania wieczystego lub udziału w nieruchomości; w takim przypadku art. 393 pkt 4 Kodeksu spółek handlowych nie stosuje się,
- utworzenie lub likwidacja oddziału, przedstawicielstwa lub innej jednostki organizacyjnej Spółki,
- przeniesienie lub nabycie całości lub części portfela ubezpieczeń,
- rozporządzenie prawem Spółki, zaciągnięcie zobowiązania w imieniu Spółki lub ustanowienie obciążenia na majątku Spółki o wartości przekraczającej równowartość w jakiegokolwiek walucie obcej kwoty 2.500.000 (słownie: dwa miliony pięćset tysięcy) złotych netto, wynikających z jednej czynności prawnej jak i kilku czynności z tym samym podmiotem lub podmiotem z nim powiązany (tj. spółką powiązaną w rozumieniu ustawy Kodeks spółek handlowych) w okresie roku obrotowego, o ile nie przewidziano tego w zatwierdzonym przez Radę Nadzorczą planie rzeczowo-finansowym Spółki. Kwoty w walucie obcej przelicza się na złote polskie (PLN) według kursu ogłaszanego przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego na dzień zwrócenia się do Rady Nadzorczej o wyrażenie zgody,
- zaciągnięcie zobowiązania o charakterze pozabilansowym bez względu na wartość takiego zobowiązania, w szczególności na zawarcie kredytu, pożyczki, wystawienie weksla, udzielenie poręczenia.

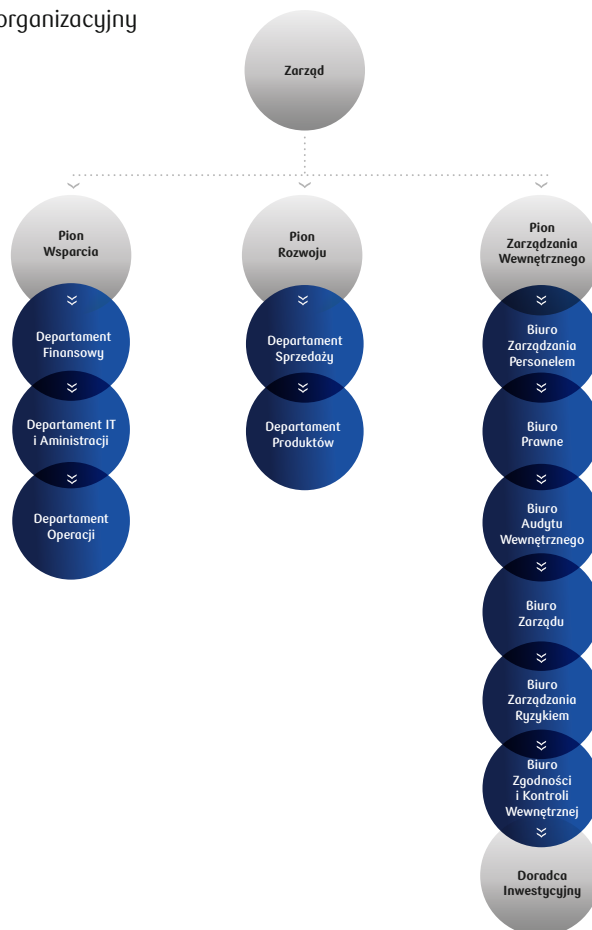
Spółka zapewnia niezależność innych kluczowych funkcji takich jak: zarządzania ryzykiem, aktuarialnej, zgodności i kontroli wewnętrznej oraz audytu wewnętrznego, a także zapewnia sposób komunikacji umożliwiający i zapewniający przekazywanie przez wszystkie jednostki Spółki innym kluczowym funkcjom, informacji dotyczących lub mogących mieć wpływ na zarządzanie ryzykiem i kapitałem. Jednocześnie każdy pracownik Spółki ma obowiązek przekazywania informacji o nowo zidentyfikowanych, istotnych ryzykach.

Schemat B.1.1. Schemat organizacyjny na dzień 31 grudnia 2016 roku

W 2017 roku nastąpiły w Spółce istotne zmiany struktury organizacyjnej. Nową strukturę przedstawia schemat poniżej.

Schemat B.1.2. Aktualny schemat organizacyjny

Przeprowadzone zmiany struktury organizacyjnej pomiędzy końcem 2016 roku a stanem aktualnym na dzień składania raportu obejmują modyfikację struktury organizacyjnej, tj. uproszczenie hierarchii zarządzania i zredukowanie poziomów zarządzania z trzech do dwóch, zmieniono również nazewnictwo części jednostek organizacyjnych. Modyfikacje zostały przeprowadzone dwuetapowo. W lutym 2017 roku zreorganizowano Pion Zarządzania Wewnętrznego likwidując funkcjonujący w jego strukturach Departament Wsparcia Biznesu oraz utworzono nowy Pion Rozwoju składający się z Departamentu Produktów i Departamentu Sprzedaży. W marcu 2017 roku powstał nowy Pion Wsparcia składający się z dotychczasowego Departamentu Finansowego, Departamentu IT i Administracji oraz Departamentu Operacji. Departament Aktuarialny został włączony do struktur Departamentu Finansowego.

W ramach systemu zarządzania ryzykiem funkcjonują następujące Komitety:

- Lokalny Komitet Ryzyka,
- Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami,
- Komitet Inwestycyjny,
- Komitet Audytu,
- Komitet Ryzyka – podkomitet Komitetu Audytu,
- Komitet Projektowy,
- Komitet Produktowy.

Lokalny Komitet Ryzyka jest stałym komitetem Spółki, którego celem jest wsparcie Zarządu Spółki w realizacji celów statutowych Spółki, obowiązków wynikających z prawa oraz realizacji strategii w zakresie zarządzania ryzykiem i kapitałem w Spółce.

Do zadań Komitetu należy w szczególności:

- kształtowanie oraz regularny przegląd strategii zarządzania ryzykiem oraz opiniowanie polityk/procedur związanych z zarządzaniem poszczególnych istotnych ryzyk związanych z działalnością Spółki,
- nadzór nad systemem zarządzania ryzykiem w Spółce, w tym nad zgodnością działalności z prawem i wewnętrznymi regulacjami normatywnymi,
- nadzór nad procesami identyfikacji, oceny i pomiaru, monitorowania i kontroli, zarządzania ryzykiem oraz raportowaniem w celu utrzymywania ryzyka w Spółce na akceptowalnym poziomie,
- monitorowanie profilu ryzyka, zgodnie z przyjętą Strategią Zarządzania Ryzykiem w oparciu o przedstawione raporty,
- monitorowanie statusu realizacji działań ograniczających ryzyko w oparciu o raporty,
- regularne monitorowanie, nie rzadziej niż raz w roku, oceny jakości i terminowości wykonania czynności podstawowych zleczanych podmiotom zewnętrznym z udziałem właścicieli biznesowych poszczególnych relacji na podstawie przygotowanych do oceny danych przez dyrektorów odpowiednich komórek organizacyjnych, których kompetencje dotyczą obszaru zlecanego podmiotom zewnętrznym,
- wydawanie opinii na temat planowanego zlecenia na zewnątrz czynności podstawowej,
- rozpatrywanie wniosków o akceptację ryzyka,
- rekomendacja w zakresie zmian w systemie zarządzania ryzykiem,
- działalność Komitetu obejmuje również nadzór nad obszarem bezpieczeństwa systemów informatycznych: danych w nich przechowywanych, bezpieczeństwa informacji, zachowania ciągłości procesów biznesowych i zarządzania sytuacjami kryzysowymi.

Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami (ALCO) jest stałym komitetem Spółki, którego celem jest wspieranie Zarządu Towarzystwa w wypełnianiu statutowych obowiązków i zobowiązań prawnych oraz w realizacji strategii w zakresie zarządzania aktywami i pasywami Towarzystwa. Do zadań ALCO należy w szczególności:

- zarządzanie aktywami i pasywami w oparciu o poziom ryzyka rynkowego, płynność, poziom ryzyka kredytowego,
- monitorowanie limitów,
- monitorowanie pokrycia aktywami rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, ogółem i na poszczególnych portfelach (kwota, rodzaj aktywów),
- monitorowanie luk płynnościowych, ogółem i na poszczególnych portfelach,
- rekomendowanie zmian mandatów inwestycyjnych w ramach przyjętej strategii i procedury określającej limity inwestycyjne,

- monitorowanie wdrażania założeń strategii inwestycyjnej, zapewnianie prawidłowej implementacji zasad oraz wytycznych dotyczących działalności inwestycyjnej,
- rekomendowanie strategii inwestycyjnej i procedury określającej limity inwestycyjne Zarządowi Towarzystwa oraz ich regularny przegląd,
- przegląd transakcji o zwiększonym znaczeniu,
- monitorowanie zgodności działalności inwestycyjnej z przepisami prawa,
- opiniowanie nowych instrumentów finansowych wprowadzanych do portfela inwestycyjnego,
- monitorowanie skuteczności zabezpieczeń w przypadku transakcji zabezpieczających.

Komitet Inwestycyjny jest stałym komitetem Spółki, którego głównym celem jest nadzór nad procesem zarządzania aktywami. Komitet został powołany, aby spełniać następujące funkcje:

- monitorowanie realizacji celów inwestycyjnych (KPI), zapewnienia zgodności z procesem inwestycyjnym, zasadami i wytycznymi (liniami i limitami),
- monitorowanie realizacji gwarancji zapewnianych przez Spółkę,
- monitorowanie sytuacji makroekonomicznej i sytuacji na rynkach finansowych,
- raport z incydentów w procesie inwestycyjnym lub transakcyjnym, przekroczeń limitów,
- omówienie i rekomendacja alokacji aktywów oraz znaczących pozycji, szczególnie w sytuacji znaczących zmian na rynku, zmian prawnych czy rekomendacji KNF, w tym także pozycji o szczególnym znaczeniu,
- omówienie i rekomendacja alokacji aktywów w odniesieniu do potrzeb dopasowania do charakterystyki zobowiązań,
- proponowanie nowych instrumentów, które mogłyby być włączone do portfela inwestycyjnego, zlecenie analizy ryzyka tych instrumentów,
- kooperacja z Komitetem Zarządzania Aktywami i Pasywami (ALCO) w kształtowaniu polityki inwestycyjnej, definiowaniu procesu inwestycyjnego, wytycznych i strategii inwestycyjnej,
- proponowanie zapisów umowy / zmian do umowy z Zarządzającymi Aktywami.

Komitet Audytu jest stałym komitetem Rady Nadzorczej, którego celem jest wsparcie Rady Nadzorczej w realizacji jej statutowych funkcji. Do zadań Komitetu należy:

- monitorowanie skuteczności systemów kontroli wewnętrznej, audytu wewnętrznego oraz zarządzania ryzykiem,
- monitorowanie procesu sprawozdawczości finansowej,
- monitorowanie procesu badania sprawozdań finansowych,
- monitorowanie niezależności podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych,
- monitorowanie zarządzania ryzykiem podatkowym,
- wydawanie opinii dla Rady Nadzorczej o przyczynach rozwiązania umowy z podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych Spółki,
- wyrażanie zgody na powoływanie lub odwoływanie osoby kierującej komórką audytu wewnętrznego oraz osoby kierującej komórką do spraw zapewnienia zgodności,
- zatwierdzanie planu audytów,
- ocena efektywności funkcji audytu wewnętrznego,
- opiniowanie polityki zapewnienia funkcji audytu wewnętrznego.

Komitet Ryzyka będący podkomitetem Komitetu Audytu jest stałym komitetem Rady Nadzorczej, do którego zadań należy:

- monitorowanie skuteczności systemu zarządzania ryzykiem,
- kształtowanie, regularny przegląd i rekomendowanie strategii zarządzania ryzykiem Radzie Nadzorczej do zatwierdzenia,
- monitorowanie realizacji zadań Lokalnego Komitetu Ryzyka,
- analiza wpływu czynników środowiskowych,
- analiza wpływu czynników ogólnokrajowych i kulturowych,
- analiza wpływu zmian w prawie,
- przegląd, omówienie i wydawanie opinii w zakresie raportów przedstawianych przez Lokalny Komitet Ryzyka.

Komitet Projektowy jest stałym komitetem Spółki, którego celem jest nadzór na realizowanymi projektami, oraz wspieranie Zarządu w sprawie priorytetyzacji projektów w ramach listy inicjatyw. Do zadań Komitetu należy:

- weryfikowanie oraz regularny przegląd zgłoszonych inicjatyw, na podstawie których tworzona jest lista priorytetowych obszarów oraz projektów do realizacji,
- przegląd statusu oraz ryzyk dla strategicznych projektów realizowanych w ramach Spółki,
- podejmowanie decyzji odnośnie alokacji zasobów i/lub harmonogramu w kontekście uruchomionych i nowych projektów,
- przedstawienie informacji Zarządowi w zakresie projektów do uruchomienia lub wstrzymania,
- podejmowanie decyzji odnośnie zakresu projektów/zmian w systemie centralnym.

Komitet Produktowy jest stałym komitetem Spółki, którego celem jest rekomendowanie wdrożenia oraz modyfikacji produktów ubezpieczeniowych z ustalonymi parametrami cenowo-kosztowymi. Do zadań Komitetu należy:

- regularny przegląd statusu oraz ryzyk w kluczowych projektach produktowych realizowanych w Spółce,
- weryfikowanie zgłoszonych inicjatyw produktowych i podejmowanie decyzji dotyczących ich uruchomienia,
- akceptacja harmonogramu prac projektowych w bieżącym i kolejnym kwartale.
- cykliczny przegląd wyników finansowych, monitoring produktów ubezpieczeniowych oraz ryzyk dla produktów strategicznych,
- weryfikowanie i akceptacja działań korygujących lub zapobiegawczych dla produktów wadliwych,
- analiza wniosków z monitoringu oferowanych produktów oraz zatwierdzanie raportu z tego monitoringu,
- rekomendowanie działań pozwalających na zapewnienie jakości procesu projektowania produktów ubezpieczeniowych, pozyskiwania klientów oraz dystrybucji i obsługi produktów.

Inne kluczowe funkcje zdefiniowane przez Spółkę w ramach systemu zarządzania obejmują:

- Funkcję zarządzania ryzykiem,
- Funkcję aktuarialną,
- Funkcję zgodności z przepisami,
- Funkcję audytu wewnętrznego.

Wymienione wyżej cztery inne kluczowe funkcje realizują swoje zadania poprzez lub we współpracy z następującymi ciałami lub jednostkami organizacyjnymi:

- Zarząd i Radę Nadzorczą,
- Komitety,
- Biuro Zarządzania Ryzykiem,
- Biuro ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej,
- Departament Aktuarialny,
- Biuro Audytu Wewnętrznego.

Funkcja audytu wewnętrznego

Zgodnie z Ustawą, w strukturze organizacyjnej Towarzystwa utworzona została funkcja audytu wewnętrznego, która realizowana jest przez Biuro Audytu Wewnętrznego i kierowane przez Dyrektora Biura. Funkcja audytu wewnętrznego obejmuje ocenę adekwatności i efektywności systemu kontroli wewnętrznej oraz innych elementów zarządzania. Zasady realizacji zadań audytowych zostały opisane w odpowiednich przepisach wewnętrznych określających m.in. cel i zakres przedmiotowy działalności audytu wewnętrznego, proces planowania, przygotowywania i przeprowadzania audytów. Funkcja audytu wewnętrznego jest obiektywna i niezależna od funkcji operacyjnych, co jest zapewnione w Towarzystwie poprzez administracyjną podległość Biura Audytu Wewnętrznego pod Prezesa Zarządu i funkcjonalną podległość pod Komitet Audytu składający się z Członków Rady Nadzorczej Towarzystwa. Komitet Audytu sprawuje nadzór nad efektywnością funkcji audytu wewnętrznego. Dyrektor Biura Audytu Wewnętrznego, oprócz zadań związanych z realizacją Funkcji audytu wewnętrznego w Towarzystwie nie wykonuje innych funkcji należących do systemu zarządzania. Szczegółowy opis zasad realizacji funkcji audytu wewnętrznego został przedstawiony w punkcie B.5.

Funkcja zgodności z przepisami

Zgodnie z Ustawą, w strukturze organizacyjnej Towarzystwa utworzona została funkcja zgodności z przepisami, która jest realizowana przez wydzieloną w strukturze organizacyjnej jednostkę – Biuro ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej kierowane przez Dyrektora Biura. Funkcja zgodności z przepisami obejmuje w szczególności analizę przepisów prawa, standardów postępowania przyjętych w środowisku ubezpieczeniowym, interpretację stanowiska organów nadzoru finansowego oraz innych organów administracji publicznej, pod kątem identyfikacji zagadnień wymagających podjęcia prac dostosowawczych Towarzystwa, a także ocenę zgodności funkcjonowania Towarzystwa z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi i przyjętymi przez Towarzystwo standardami postępowania. Osoba nadzorująca funkcję zgodności formułuje zalecenia w zakresie zarządzania ryzykiem braku zgodności w Towarzystwie i monitoruje ich realizację, oraz raportuje ryzyko braku zgodności do Zarządu i Rady Nadzorczej/Komitetu Ryzyka działającego w ramach Rady Nadzorczej. W celu niezależnej, obiektywnej i efektywnej realizacji zadań Biuro ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej ma prawo dostępu w trybie zgodnym z obowiązującymi przepisami wewnętrznymi do aplikacji, dokumentów i informacji, jak również bezpośredniej komunikacji z pracownikami Towarzystwa w zakresie niezbędnym dla wykonania powierzonych zadań, ma prawo badania z własnej inicjatywy możliwych przypadków braku zgodności. Jednocześnie działa ono w warunkach zapewniających niezależność procesu zarządzania ryzykiem, co jest realizowane poprzez bezpośrednią podległość Prezesowi Zarządu, proces powoływania i odwoływania osoby kierującej Biurem, możliwość przekazywania informacji i wyjaśnień do Rady Nadzorczej, w tym do niezależnych jej członków. Szczegółowy opis zasad realizacji funkcji zgodności z przepisami został przedstawiony w punkcie B.4.2.

Funkcja zarządzania ryzykiem

Zgodnie z Ustawą, w strukturze organizacyjnej Towarzystwa utworzona została funkcja zarządzania ryzykiem, która jest realizowana przez wydzieloną w strukturze organizacyjnej jednostkę – Biuro Zarządzania Ryzykiem kierowane przez Dyrektora Biura. Funkcja zarządzania ryzykiem obejmuje w szczególności tworzenie, rozwijanie i utrzymanie systemu zarządzania ryzykiem zgodnego ze skalą i profilem działalności Spółki, rozwijanie procesów identyfikacji i oceny ryzyka oraz zapewnienie jednolitych standardów w zakresie identyfikacji, oceny monitorowania, raportowania i postępowania z ryzykiem w całej Spółce. Funkcja zarządzania ryzykiem zapewnia monitorowanie czynników mających potencjalny wpływ na zmianę profilu ryzyka Spółki, uczestniczy w procesie podejmowania decyzji w kwestii oceny ryzyka i adekwatności kapitałowej, a także ocenia nowe produkty, bądź zmiany w istniejących produktach pod kątem ryzyka jakie mogą generować i ich wpływu na przyszłe wymogi kapitałowe. Biuro Zarządzania Ryzykiem działa w warunkach zapewniających niezależność procesu zarządzania ryzykiem, co jest realizowane poprzez bezpośrednią podległość Prezesowi Zarządu oraz możliwość przekazywania informacji i wyjaśnień do Rady Nadzorczej, w tym do niezależnych jej członków.

Osoba nadzorująca funkcję zarządzania ryzykiem:

- wspiera Zarząd oraz Radę Nadzorczą w zapewnieniu skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem
- zapewnia monitorowanie systemu zarządzania ryzykiem
- zapewnia monitorowanie ogólnego profilu ryzyka Towarzystwa
- zapewnia szczegółową sprawozdawczość na temat ekspozycji na ryzyko i doradza Zarządowi i Radzie Nadzorczej w sprawach dotyczących zarządzania ryzykiem, w tym we wszystkich kwestiach strategicznych
- zapewnia identyfikację i ocenę nowych ryzyk
- jest odpowiedzialna za funkcjonowanie efektywnego systemu zarządzania ryzykiem
- ściśle współpracuje z funkcją aktuarialną i zgodności.
- Szczegółowy opis dotyczący systemu zarządzania ryzykiem został przedstawiony w punkcie B.3.

Funkcja aktuarialna

Zgodnie z Ustawą, w strukturze organizacyjnej Towarzystwa utworzona została funkcja aktuarialna, która jest realizowana przez wydzieloną w strukturze organizacyjnej jednostkę – Departament Aktuarialny i kierowana przez Dyrektora Departamentu. Funkcja aktuarialna obejmuje w szczególności nadzór nad procesem kalkulacji wartości rezerw techniczno-ubebezpieczeniowych i ich najlepszego oszacowania, kalkulację wymogów kapitałowych oraz opiniuje zasady przyjmowania ryzyk do ubezpieczenia, ściśle współpracując z funkcją zarządzania ryzykiem. Jest ona umiejscowiona w obszarze finansów Spółki. Szczegółowy opis zasad funkcji aktuarialnej został przedstawiony w punkcie B.6.

W okresie sprawozdawczym wprowadzono kilka istotnych zmian systemu zarządzania:

- wdrożono wymagania dot. systemu zarządzania produktem wynikające z rekomendacji organu nadzoru,
- zaktualizowano stosowane wcześniej ankiety adekwatności przy sprzedaży produktów z UFK w celu dostosowania do nowych wymagań wynikających z przepisów prawa i rekomendacji organu nadzoru,
- wdrożono wymagania wynikające z wytycznych z zakresu zarządzania obszarami technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego,
- doskonalono system zarządzania ryzykiem w zakresie poszczególnych filarów systemu Solvency II, w szczególności wprowadzono politykę dywidendową, politykę ORSA, udoskonalono system raportowania do organu nadzoru, a także dokonano przeglądu procedur i procesów związanych z kalkulacją wymogu kapitałowego.

B.1.2 Informacja na temat zasad i praktyk dotyczących wynagrodzeń

Polityka wynagradzania Towarzystwa ma na celu wsparcie pozyskiwania, utrzymywania i rozwoju pracowników w organizacji. Ponadto uzupełnia model zarządzania i zapewnia zgodność zasad wynagradzania z efektywnym zarządzaniem ryzykiem w Towarzystwie.

Towarzystwo oferuje swoim pracownikom pakiety wynagrodzeń składające się ze stałego wynagrodzenia zasadniczego wypłacanego miesięcznie oraz zmiennego elementu wynagrodzenia wypłacanego rocznie. Pracownikowi za szczególne osiągnięcia może zostać przyznana dodatkowa nagroda. Stałe miesięczne wynagrodzenie stanowi najistotniejszy z elementów wynagrodzenia, które otrzymuje pracownik. Wszyscy pracownicy Towarzystwa, w tym członkowie Zarządu oraz pracownicy zajmujący stanowiska kierownicze i mające istotny wpływ na profil ryzyka w towarzystwie, mogą dodatkowo korzystać z innych świadczeń finansowanych przez Towarzystwo:

- a) Pracowniczego Programu Emerytalnego (składka w wysokości 7% miesięcznego wynagrodzenia pracownika, możliwość złożenia deklaracji przystąpienia do programu po trzech miesiącach zatrudnienia, przy czym przystąpienie do programu następuje po 30 dniach, a pierwsza składka jest opłacana od najbliższego pełnego miesiąca),
- b) ubezpieczeń na życie (możliwość przystąpienia po 6 miesiącach zatrudnienia),
- c) dodatkowej opieki zdrowotnej (możliwość objęcia od pierwszego dnia zatrudnienia)

Towarzystwo na dzień 31 grudnia 2016 roku nie oferowało ani swoim pracownikom, ani członkom organu administrującego, zarządzającego lub nadzorczego i innym osobom nadzorującym kluczowe funkcje innych dodatkowych programów emerytalno-rentowych lub programów wcześniejszych emerytur.

Spółka nie stosuje uprawnień do akcji ani opcji na akcje jako elementu systemu wynagrodzeń pracowników.

Zarząd oraz pracownicy zajmujący stanowiska kierownicze i mające istotny wpływ na profil ryzyka w towarzystwie objęci są systemem zarządzania przez cele. Cele spójne są ze strategią biznesową oraz planem finansowym Spółki. Nadawane są na okres oceny (rok kalendarzowy) i rozliczane po zatwierdzeniu wyników finansowych Spółki. Konstrukcja celów gwarantuje uwzględnienie cyklu koniunkturalnego Towarzystwa oraz ryzyka związanego z prowadzoną przez Towarzystwo działalnością. Ryzyko uwzględniane jest poprzez zarówno ustalenie odpowiednich, wrażliwych na ryzyko kryteriów oceny efektywności pracy, jak i redukcję lub brak premii w przypadku pogorszonych wyników finansowych, straty Towarzystwa i/lub pogorszenia innych zmiennych (finansowych lub biznesowych). Wynagrodzenie zmienne w postaci premii przyznawane jest za realizację celów w przyjętym przedziale realizacji (min. – max.) i wypłacane jest w horyzoncie 3 letnim (model premii odroczonej). Towarzystwo określiło maksymalną wartość wynagrodzenia zmiennego w relacji do wynagrodzenia stałego za dany okres oceny. Część wynagrodzenia zmiennego może zostać wypłacona w formie akcji fantomowych.

W przypadku pozostałych pracowników zajmujących stanowiska kierownicze i stanowiska specjalistyczne wynagrodzenie zmienne jest wypłacane w całości w roku następującym po roku, za który została dokonana ocena.

Członkowie Rady Nadzorczej, za wyjątkiem osób będących niezależnymi członkami organu, nie otrzymują wynagrodzenia od Towarzystwa.

B.1.3 Informacja dotycząca istotnych transakcji z udziałowcami, osobami wywierającymi znaczący wpływ na zakład oraz z członkami organu administrującego, zarządzającego lub nadzorczego

W 2016 roku nie wystąpiły transakcje z Członkami Zarządu i Rady Nadzorczej oraz osobami mającymi znaczący wpływ na zakład. Istotną transakcją z akcjonariuszem, Bankiem PKO BP było pośrednictwo ubezpieczeniowe. W znaczącym stopniu Spółka poniosła również koszty obsługi kredytu oraz otrzymała przychody z lokat terminowych lokowanych w banku.

B.1.4 Ocena adekwatności systemu zarządzania

Zgodnie z art. 45 ust. 4 Ustawy Towarzystwo przeprowadziło przegląd systemu zarządzania. Proces przeglądu został uregulowany stosowną procedurą.

Zakres przeprowadzanych czynności sprawdzających obejmował wymagania odnoszące się do następujących obszarów:

- organizacji Towarzystwa,
- systemu informacji zarządczej,
- wymagań dot. osób wykonujących funkcje kluczowe,
- zarządzania ryzykiem,
- funkcji zgodności,
- funkcji aktuarialnej,
- funkcji audytu wewnętrznego,
- outsourcingu,
- zasad wynagradzania,
- zarządzania aktywami i pasywami,
- relacji z udziałowcami

W wyniku przeglądu uznano, że system zarządzania jest adekwatny w kontekście wymagań stawianych przez regulacje ujęte w: Ustawie

- Rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) 2015/35 z 10 października 2015 r.,
- Zasadach Ładu Korporacyjnego wydanych przez Komisję Nadzoru Finansowego 22 lipca 2014 r. w zakresie odnoszącym się do systemu zarządzania (wszystkie paragrafy z wyłączeniem Rozdziału 6 – Polityka informacyjna, Rozdziału 7 Działalność promocyjna i relacje z klientami oraz Rozdziału 9 – Wykonywanie uprawnień z aktywów nabytych na ryzyko klienta),
- Wytycznych dot. systemu zarządzania ryzykiem wydanych przez EIOPA.

W odrębnych procesach samooceny analizowano zgodność z wymaganiami pozostałych rekomendacji i wytycznych wydanych przez organ nadzoru, w tym w szczególności wchodzących w życie w 2016 roku:

- Rekomendacji dot. systemu zarządzania produktem,
- Rekomendacji dot. badania adekwatności produktów,
- Wytycznych IT.
- W tym zakresie system zarządzania Towarzystwo również uznaje za adekwatny.

B.2 Wymogi dotyczące kompetencji i reputacji

Towarzystwo dba o to, by osoby pełniące funkcje Prezesa Zarządu, Członków Zarządu lub wykonujące czynności w ramach innych kluczowych funkcji miały odpowiedni poziom kompetencji, biorąc pod uwagę obowiązki przypisane do poszczególnych osób. Towarzystwo w trakcie procesu rekrutacji wnikliwie weryfikuje kompetencje i doświadczenie pracowników oraz wymaga ich udokumentowania w niezbędnym zakresie. Zgodnie z wdrożoną Procedurą badania kompetencji i reputacji proces weryfikacji adekwatności kompetencji trwa również przez cały okres zatrudnienia. Celem Towarzystwa jest zapewnienie odpowiedniego poziomu różnicowania kwalifikacji, wiedzy i odpowiedniego doświadczenia poszczególnych osób, by zagwarantować, że Towarzystwo jest właściwie zarządzane i nadzorowane.

Towarzystwo stawia sobie również za cel, by osoby, które pełnią inne funkcje kluczowe cieszyły się dobrą reputacją. Badając reputację Towarzystwo bierze pod uwagę uczciwość i ryzyko potencjalnego wpływu sytuacji finansowej tych osób na sprawowane przez nie funkcje, opierając się na istotnych przesłankach dotyczących wzorców zachowań i zasad prowadzenia działalności gospodarczej, w tym wszelkich aspektów kryminalnych, finansowych i nadzorczych.

B.2.1. Kompetencje Prezesa i Członków Zarządu

Zgodnie z art. 48 pkt 1 Ustawy Członkiem Zarządu zakładu ubezpieczeń może być osoba, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, posiada wyższe wykształcenie, nie była skazana za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe prawomocnym wyrokiem sądu oraz daje rękojmię prowadzenia spraw zakładu w sposób należyty. Prezes Zarządu i Członkowie powinni kolektywnie posiadać wiedzę i doświadczenie pozwalające im na wypełnianie powierzonych funkcji w zakresie co najmniej:

- rynków ubezpieczeń i rynków finansowych, rozumiane jako świadomość i rozumienie biznesowego, gospodarczego i rynkowego środowiska, w którym Towarzystwo prowadzi działalność i świadomość poziomu wiedzy i potrzeb ubezpieczonych,
- strategii i modelu biznesowego, rozumiane jako szczegółowe zrozumienie modelu i strategii biznesowej Towarzystwa, systemu zarządzania, rozumiane jako świadomość i zrozumienie zagrożeń, przed którymi stoi Towarzystwo i zdolności do zarządzania nimi; umiejętność oceny skuteczności działań Towarzystwa w zakresie skutecznego zarządzania, nadzoru i kontroli w miejscu pracy i, jeśli to konieczne, nadzorowanie zmian w tych obszarach,
- analizy finansowej i aktuarialnej, rozumiane jako zdolność do interpretowania informacji finansowej i aktuarialnej dotyczącej Towarzystwa, identyfikacji kluczowych problemów, wprowadzenie odpowiednich zasad kontroli oraz podejmowania niezbędnych działań w oparciu o te informacje,
- ram i wymogów prawnych, rozumiane jako świadomość i zrozumienie ram prawnych, w których Towarzystwo prowadzi działalność, zarówno pod względem wymagań prawnych i oczekiwań, jak również zdolności do przystosowania się do zmian regulacji bez zbędnej zwłoki.

Towarzystwo zapewnia odpowiedni udział osób, które wykazują się doświadczeniem i znajomością polskiego rynku finansowego niezbędnymi w zarządzaniu instytucją nadzorowaną na polskim rynku finansowym. Przynajmniej połowa Członków Zarządu powinna władać językiem polskim.

W przypadku, gdy Prezes Zarządu i Członkowie Zarządu kolektywnie nie posiadają odpowiedniej wiedzy w zakresie któregoś z punktów opisanych powyżej, powinni w pierwszej kolejności wskazać spośród swojego grona osobę, która w trybie dokończenia (samokształcenie, dodatkowe studia, studia podyplomowe, kursy biznesowe, inne) powinna nabyć brakującą wiedzę.

W przypadku, jeśli Prezes Zarządu i Członkowie Zarządu kolektywnie nie posiadają odpowiedniej wiedzy w zakresie któregoś z punktów opisanych powyżej, a nie jest możliwe niezwłoczne uzupełnienie takiej wiedzy poprzez dokończenie, powinni zapewnić, aby w Towarzystwie zatrudnione były osoby posiadające odpowiednią wiedzę i doświadczenie.

Za rekrutację na stanowiska Prezesa Zarządu i Członków Zarządu oraz wybór odpowiednich osób odpowiedzialna jest Rada Nadzorcza Towarzystwa. Rada Nadzorcza prowadząc rekrutację na dane stanowisko bierze pod uwagę kryteria kompetencyjne i reputacyjne, tak, by zapewnić odpowiedni poziom profesjonalizmu osób zarządzających Towarzystwem. W przypadku rekrutacji na stanowisko, które poprzednio było zajmowane przez inną osobę, Rada Nadzorcza bierze pod uwagę listę kompetencji i formalnych kwalifikacji posiadanych przez zastępowaną osobę i ocenia ich wagę i istotność w kontekście całego zespołu zarządzającego.

Narzędziem służącym do aktualizacji badania poziomu kompetencji grupy osób zarządzających Towarzystwem jest Ankieta dotycząca kompetencji Członków Zarządu. Dodatkowo, przeprowadzając coroczny proces oceny realizacji celów, Rada Nadzorcza omawia z Prezesem Zarządu i Członkami Zarządu poziom ich kompetencji, wiedzy i doświadczenia oraz omawia plany rozwoju, by zapewnić ciągły rozwój i nabywanie nowych kwalifikacji w kontekście celów stawianych Towarzystwu.

B.2.2. Kompetencje osób nadzorujących inne kluczowe funkcje

Zgodnie z art. 48 pkt 1 Ustawy inne kluczowe funkcje może nadzorować osoba, która ma pełną zdolność do czynności prawnych, posiada wyższe wykształcenie, nie była skazana za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe prawomocnym wyrokiem sądu oraz dodatkowo posiadać doświadczenie zawodowe niezbędne do wykonywania nadzorowanej kluczowej funkcji oraz daje rękojmię wykonywania zadań w sposób należyty. Osobą nadzorującą funkcję aktuariálną w towarzystwie ubezpieczeń może być wyłącznie aktuariusz. Osoby pełniące inne funkcje kluczowe powinny spełniać wymagania kompetencji i rękojmi proporcjonalnie do wykonywanych czynności. Kompetencje niezbędne do zajmowania danego stanowiska kluczowego określane są każdorazowo przy prowadzeniu rekrutacji na dane stanowisko.

Osoby pełniące inne funkcje kluczowe są co roku poddawane procesowi oceny okresowej. Za przeprowadzenie tej oceny zgodnie z harmonogramami obowiązującymi w Towarzystwie odpowiedzialny jest bezpośredni przełożony każdej z osób zajmującej kluczowe stanowisko. W trakcie procesu, oprócz oceny realizacji zadań w danym okresie, powinien zostać przedyskutowany poziom kompetencji wymagany na danym stanowisku, wiedza i doświadczenie oraz plany rozwojowe, by zapewnić ciągły rozwój i nabywanie nowych kwalifikacji.

B.2.3. Badanie reputacji Prezesa i Członków Zarządu oraz pozostałych osób pełniących inne kluczowe funkcje

W celu zapobieżenia wystąpieniu ryzyka reputacyjnego i/lub jego skutków dla Towarzystwa, Towarzystwo bada reputację osób pełniących funkcje Prezesa Zarządu, Członków Zarządu i wykonujących czynności w ramach innych kluczowych funkcji nie tylko podczas procesu rekrutacji, ale również w trakcie ich zatrudnienia. Podczas procesu rekrutacyjnego osoby odpowiedzialne za jego przeprowadzenie i ostateczny wybór kandydata ze szczególną dbałością zwracają uwagę na niejasności w przedstawianej przez kandydatów historii zatrudnienia i/lub prowadzenia przez nich własnej działalności gospodarczej. Przed otrzymaniem oferty zatrudnienia (lub podjęcia współpracy na podstawie innej niż umowa o pracę) kandydat jest proszony o dobrowolne wypełnienie Ankiety badania reputacji. Przed powołaniem przez Radę Nadzorczą danej osoby na stanowisko Członka Zarządu lub Prezesa Zarządu, osoba ta zobowiązana jest złożyć oświadczenie, że spełnia warunki ustawowe. Osoby już zatrudnione wypełniają Ankietę badania reputacji nie rzadziej niż raz w roku. W przypadku zmaterializowania się ryzyka reputacyjnego wszelkie decyzje podejmowane są indywidualnie, w zależności od rodzaju ryzyka i funkcji pełnionej przez daną osobę.

B.3 System zarządzania ryzykiem, w tym własna ocena ryzyka i wypłacalności

B.3.1 System Zarządzania Ryzykiem

Zarządzanie ryzykiem jest jednym z najważniejszych procesów wewnętrznych zarówno w PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A., jak i w Grupie Kapitałowej PKO Banku Polskiego i w jej podmiocie dominującym. Celem systemu zarządzania ryzykiem jest umożliwienie podejmowania zrównoważonych decyzji, uwzględniających wielowymiarowe potrzeby Spółki, takie jak:

- Krótkoterminowy zysk i długoterminowa zdolność do generowania zysku,
- Wartość Spółki i kapitał,
- Konkurencyjność,
- Wypłacalność i zgodność z regulacjami.

Głównym zadaniem zarządzania ryzykiem jest zatem realizacja powyższych celów Spółki przy zapewnieniu kontroli poziomu ryzyka i jego utrzymaniu w ramach przyjętej tolerancji na ryzyko i systemu limitów, w zmieniającym się otoczeniu makroekonomicznym i prawnym. Poziom ryzyka stanowi ważny element procesu planistycznego. Wdrożony system zarządzania ryzykiem

jest efektywny i obejmuje strategię, procesy i procedury sprawozdawcze konieczne do określenia, pomiaru i monitorowania ryzyka, na które jest lub może być narażone Towarzystwo, zarządzania tymi rodzajami ryzyka i sprawozdawczości w ich zakresie, w sposób ciągły, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i zagregowanym. Towarzystwo zapewnia efektywność i właściwe zintegrowanie systemu zarządzania ryzykiem ze strukturą organizacyjną oraz z procesami decyzyjnymi, z uwzględnieniem osób pełniących kluczowe funkcje. System zarządzania ryzykiem obejmuje ryzyka, które należy uwzględnić w obliczeniach kapitałowego wymogu wypłacalności, oraz ryzyka nieobjęte przez Formułę Standardową.

Wdrożony system zarządzania ryzykiem w Spółce ma na celu zapewnienie kompleksowej, bieżącej i poprawnej informacji o ryzyku tak, aby decyzje biznesowe były podejmowane z pełną świadomością ryzyka. Składa się on z następujących elementów:

- identyfikacja ryzyka polegająca na rozpoznaniu aktualnych i potencjalnych źródeł ryzyka oraz oszacowaniu istotności jego
- potencjalnego wpływu na działalność Spółki. W ramach identyfikacji ryzyka określone są te rodzaje ryzyka, które uznawane są za istotne,
- ocena i pomiar ryzyka obejmujący określanie miar ryzyka odpowiednich do rodzaju, istotności ryzyka i dostępności danych oraz ilościowej kwantyfikacji ryzyka za pomocą ustalonych miar, a także ocena ryzyka polegająca na określeniu rozmiarów lub zakresu ryzyka z punktu widzenia realizacji celów zarządzania ryzykiem. W ramach pomiaru ryzyka przeprowadza się prace związane z wyceną ryzyk dla potrzeb polityki cenowej oraz testy warunków skrajnych na podstawie założeń zapewniających rzetelną ocenę ryzyka,
- kontrolowanie ryzyka – polegające na określaniu narzędzi wykorzystywanych do diagnozowania lub ograniczania poziomu ryzyka w poszczególnych obszarach działalności Spółki. Obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności mechanizmów kontrolnych, w szczególności w postaci strategicznych limitów tolerancji na poszczególne rodzaje ryzyka, które podlegają monitorowaniu, a w przypadku ich przekroczenia podejmowane są działania zarządcze,
- monitorowanie ryzyka – polegające na sporządzaniu prognoz poziomu ryzyka oraz monitorowaniu odchyłeń realizacji od prognoz lub założonych punktów odniesienia (np. limitów, wartości progowych, planów, pomiarów z poprzedniego okresu, rekomendacji i zaleceń wydanych przez organ nadzoru i kontroli), a także przeprowadzaniu testów warunków skrajnych (specyficznych i kompleksowych). Prognozy poziomu ryzyka poddaje się weryfikacji. Monitorowanie ryzyka odbywa się z częstotliwością adekwatną do istotności danego rodzaju ryzyka oraz jego zmienności,
- raportowanie ryzyka – polegające na cyklicznym informowaniu organów Spółki o wynikach pomiaru ryzyka lub oceny ryzyka, podjętych działaniach i rekomendacjach działań. Zakres, częstotliwość oraz forma raportowania są dostosowane do szczebla zarządczego odbiorców,
- działania zarządcze – polegające w szczególności na wydawaniu przepisów wewnętrznych kształtujących proces zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, określających poziom tolerancji na ryzyko, ustalających wysokości limitów i wartości progowych, wydawaniu zaleceń, podejmowaniu decyzji, w tym o wykorzystywaniu narzędzi wspierających zarządzanie ryzykiem. Celem podejmowania działań zarządczych jest kształtowanie procesu zarządzania ryzykiem oraz poziomu ryzyka.

Schemat B.3.1. Proces zarządzania ryzykiem

Wyżej wymienione kroki podlegają dostosowywaniu do zmieniających się wymogów regulacyjnych, zmian w otoczeniu oraz są przedmiotem usprawnień i doskonalenia. Struktura organizacyjna Spółki zapewnia odpowiednie kompetencje i funkcje w zakresie zarządzania ryzykiem oraz określa zakres obowiązków i odpowiedzialności w obszarze zarządzania ryzykiem, a także odpowiednie linie raportowania i komunikacji.

Strategia Zarządzania Ryzykiem jest wprowadzona z uwagi na to, iż każda aktywność podejmowana przez Spółkę generuje ryzyko, a Spółka dąży do zintegrowanego z działalnością i stabilnego zarządzania ryzykiem. Zarządzaniu podlega zarówno ryzyko własne Spółki, jak i ryzyko podejmowane na rachunek klienta w ramach działalności inwestycyjnej i lokacyjnej. PKO Życie jest nakierowane na ciągły rozwój świadomości i kultury ryzykiem w Spółce poprzez podniesienie jakości procesów i metodyki identyfikacji, pomiaru, monitoringu, kontroli ryzyk wynikających z podejmowanej działalności, a także podniesienia efektywności metod i narzędzi ograniczania ryzyka.

PKO Życie sporządziło na piśmie zasady dotyczące funkcji zarządzania ryzykiem, obejmujące zasady związane następującymi obszarami:

- ocenę ryzyka przyjmowanego do ubezpieczenia i tworzenie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności;
- zarządzanie aktywami i zobowiązaniami;
- lokaty, w szczególności w instrumenty pochodne;
- zarządzanie płynnością i ryzykiem koncentracji;
- zarządzanie ryzykiem operacyjnym, w tym bezpieczeństwem IT;
- reasekurację i inne techniki przenoszenia ryzyka.

Do elementów systemu zarządzania ryzykiem należą między innymi:

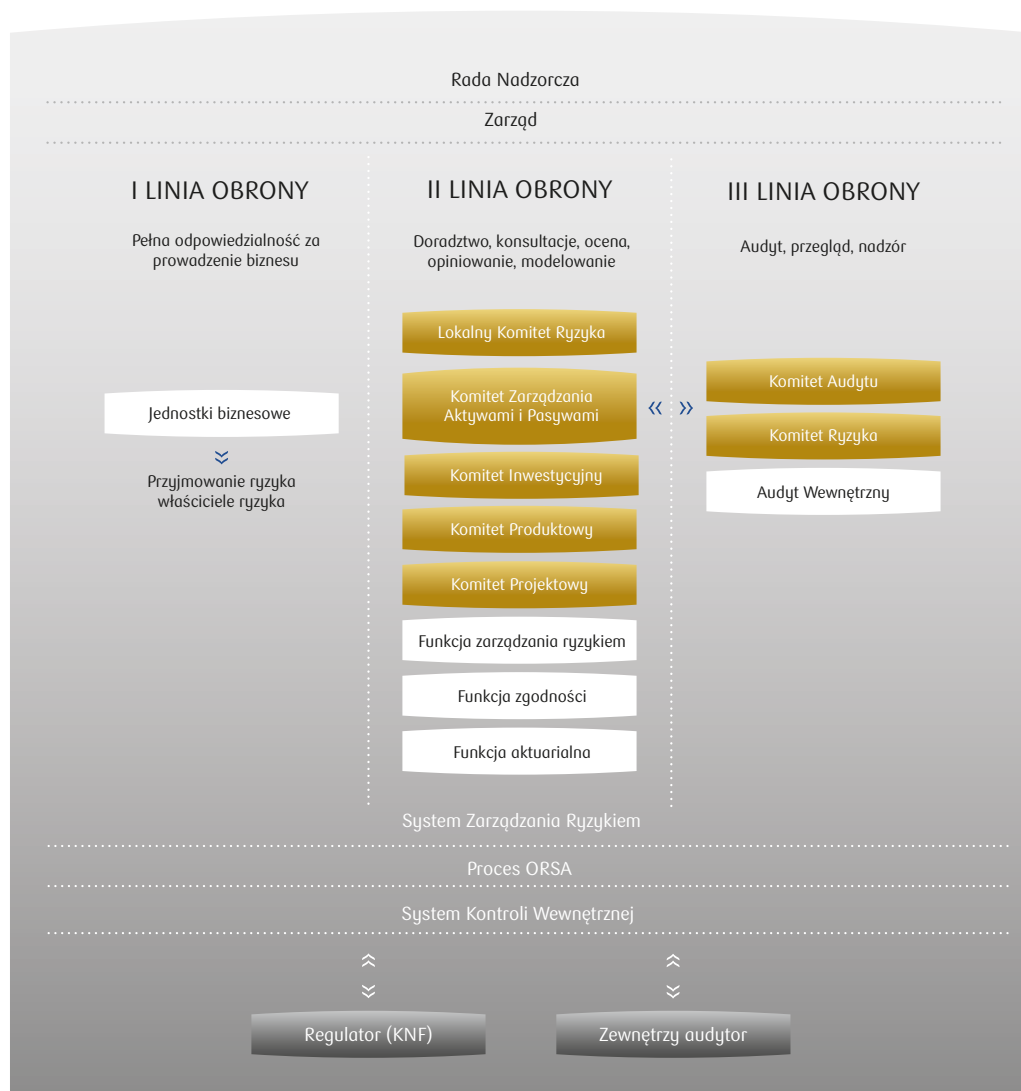
- organizacja ładu korporacyjnego obejmującego zarówno strukturę organizacyjną, linie raportowania, kluczowe funkcje, kontrolę wewnętrzną, nadzór, komunikację, jak i kulturę zarządzania ryzykiem,
- ocena własna ryzyk i potrzeb kapitałowych w horyzoncie planowania biznesowego.

System zarządzania ryzykiem ma zapewniać, że metody identyfikacji, oceny i pomiaru, monitorowania, kontroli i redukcji ryzyka są adekwatne do tolerancji na ryzyko przyjętej przez PKO Życie, oraz że wszystkie istotne rodzaje ryzyka, na które PKO Życie jest narażone lub może być narażone w horyzoncie czasowym równym okresowi planowania biznesowego, są identyfikowane jeszcze przed podjęciem decyzji biznesowych i uwzględniane przy podejmowaniu tych decyzji. W szczególności przyjmuje się, iż skuteczne zarządzanie istotnymi ryzykami w Spółce wiąże się ze spełnieniem następujących warunków:

- uwzględnienie funkcjonujących mechanizmów kontrolnych przy ocenie poziomu ryzyka,
- wyznaczenie limitów lub poziomów ostrzegawczych,
- zapewnienie regularnej kontroli i monitoringu poziomu i profilu ryzyka oraz zapewnienie, że odpowiedzi na ryzyko i plany awaryjne są zdefiniowane i działają efektywnie,
- proporcjonalności postępowania z ryzykiem w stosunku do jego istotności w odniesieniu do skali i złożoności prowadzonej działalności oraz do przyjętego poziomu tolerancji na ryzyko,
- zapewnienie skutecznej komunikacji pomiędzy poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi Spółki w szczególności pomiędzy tymi, które odpowiadają za nadzorowanie danego obszaru ryzyka,
- określenie odpowiedzialności związanych z zarządzaniem poszczególnymi obszarami ryzyka,
- określenie procesów, narzędzi, metod i procedur zarządzania ryzykiem,
- zapewnienie kompletnej i przejrzystej dokumentacji procesów, danych, parametrów, założeń i podejmowanych decyzji.

Podział odpowiedzialności w ramach systemu zarządzania ryzykiem został określony zgodnie z zasadą Trzech Linii Obrony, co zostało zilustrowane na schemacie B.3.2.

Schemat B.3.2. Zasada Trzech Linii Obrony

Zakres odpowiedzialności w ramach **I Linii Obrony**:

- Podstawowa odpowiedzialność za realizację codziennych działań operacyjnych zgodnie z przyjętą strategią biznesową Spółki oraz podziałem zadań z uwzględnieniem efektywnej kontroli ryzyka.
- Podejmowanie ryzyka w imieniu Spółki zgodnie z przyjętym poziomem tolerancji na ryzyko, który jest spójny z przyjętymi limitami na poziomie poszczególnych jednostek organizacyjnych.
- Kluczowe funkcje w ramach I Linii Obrony są pełnione przez Dyrektorów poszczególnych jednostek organizacyjnych z wyłączeniem obowiązków realizowanych w ramach II i III Linii Obrony.

Zakres odpowiedzialności w ramach **II Linii Obrony**:

- Wdraża standardy, zasady, procesy w ramach systemu zarządzania ryzykiem, systemu kontroli wewnętrznej oraz procesu zarządzania kapitałowego.
- Dokonuje niezależnej identyfikacji, oceny i pomiaru, monitorowania i kontrolowania ryzyka podejmowanego w ramach I Linii Obrony w odniesieniu do zaakceptowanego poziomu tolerancji na ryzyko.
- W sposób rzetelny, spójny i regularny informuje Zarząd o istotnych ryzykach oraz ich wpływie na działalność Spółki.
- Jest niezależna od podejmowanych decyzji biznesowych, które mają wpływ na ekspozycję na ryzyko.
- Kluczowe funkcje w ramach II Linii Obrony są pełnione przez Dyrektora Biura Zarządzania Ryzykiem, Dyrektora Biura Zgodności i Kontroli Wewnętrznej, Lokalny Komitet Ryzyka, Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami, Komitet Inwestycyjny oraz Komitety Projektowy i Produktowy.

Zakres odpowiedzialności w ramach **III Linii Obrony**:

- Niezależnie zapewnia o zakresie wdrożenia i o skuteczności systemu zarządzania ryzykiem zarówno w I i II Linii Obrony.
- Dokonuje niezależnego przeglądu wewnętrznych i zewnętrznych czynników, które mogą wpłynąć na Spółkę.
- Kluczowe funkcje w ramach III Linii Obrony są pełnione przez Komitet Audytu wraz ze swoim podkomitetem – Komitetem Ryzyka oraz Biuro Audytu Wewnętrznego.

B.3.2 Ocena własna ryzyka i wypłacalności

Celem własnej oceny ryzyka i wypłacalności („ORSA”) w PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. jest utrzymanie optymalnego poziomu kapitałów własnych w horyzoncie planowania biznesowego zapewniającego bezpieczeństwo działalności przy uwzględnieniu zmian profilu i skali działalności oraz niekorzystnych warunków skrajnych. Kluczowymi komponentami procesu ORSA w Spółce są:

- określanie ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności przy uwzględnieniu specyficznego profilu ryzyka, zatwierdzonych limitów tolerancji ryzyka oraz strategii działalności zakładu,
- zapewnienie ciągłej zgodności z kapitałowym wymogiem wypłacalności i minimalnym wymogiem kapitałowym oraz wymogami odnoszącymi się do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności,
- ocena stopnia odchylenia profilu ryzyka danego zakładu od założeń stanowiących podstawę kapitałowego wymogu wypłacalności obliczonego według formuły standardowej.

Proces ORSA w Spółce realizowany jest przez następujące jednostki organizacyjne:

- w zakresie identyfikacji ryzyka – wszyscy pracownicy, a dla kluczowych ryzyk wyższa kadra kierownicza Towarzystwa i Zarząd
- w zakresie pomiaru i oceny ryzyka oraz jego kontroli, prognozowania i monitorowania oraz raportowania, kalkulacji i prognozowania wymogu kapitałowego – kluczową rolę odgrywa obszar ryzyka, aktuariatu, zgodności, kontroli wewnętrznej i finansów
- w zakresie działań zarządczych – wyższa kadra kierownicza Towarzystwa, odpowiednie komitety i Zarząd Towarzystwa

Własna ocena ryzyka i wypłacalności jest raz w roku poddawana przeglądowi i zatwierdzana przez Zarząd Spółki. Raport ORSA jest również akceptowany przez Zarząd Towarzystwa raz w roku i za każdym razem, jeżeli raport jest tworzony ad hoc.

Na proces ORSA składają się następujące elementy:

- PEST – warsztaty analizy otoczenia zewnętrznego w horyzoncie planowania biznesowego. Analizowane czynniki zewnętrzne należą do 4 grup: polityczno-regulacyjnych (P), ekonomicznych (E), społecznych (S) i technologicznych (T).

- Proces planowania finansowego i sporządzania prognoz finansowych, z uwzględnieniem wymogów kapitałowych w celu zapewnienia ciągłej zgodności z kapitałowym wymogiem wypłacalności (SCR) i minimalnym wymogiem kapitałowym (MCR) oraz wymogami odnoszącymi się do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności
- Prognozy wielkości SCR w horyzoncie planowania biznesowego oparte o:
- dane prognostyczne dotyczące wielkości sprzedaży i głównych pozycji bilansowych,
- założenia dotyczące struktury aktywów,
- Porównanie wyników SCR i własnej oceny potrzeb kapitałowych z tytułu ekspozycji na ryzyka dla najbardziej istotnych ryzyk, przy uwzględnieniu specyficznego profilu ryzyka Spółki oraz zatwierdzonych limitów tolerancji ryzyka oraz strategii działalności zakładu
- Stopień odchylenia profilu ryzyka Spółki od założeń stanowiących podstawę kapitałowego wymogu wypłacalności obliczonego według formuły standardowej
- Cykliczne warsztaty samooceny ryzyka operacyjnego i ryzyka braku zgodności przeprowadzane odrębnie dla kluczowych procesów realizowanych w Towarzystwie,
- Sformalizowane analizy ryzyka inicjatyw podejmowane dla projektów mogących zmienić profil ryzyka spółki, w tym dla wszystkich inicjatyw produktowych.
- Raporty dotyczące postępowań administracyjnych, spraw sądowych i skarg,
- Założenia i jakość danych (w tym założenia aktuarialne, uproszczenia, decyzje eksperckie),
- Cyklicznie, nie rzadziej niż raz na kwartał, Spółka dokonuje aktualnej oceny profilu ryzyka Spółki, a raport z wynikami prezentowany jest na Lokalnym Komitecie Ryzyka i Komitecie Ryzyka przy Radzie Nadzorczej.

Towarzystwo ustala własne potrzeby w zakresie wypłacalności, biorąc pod uwagę swój profil ryzyka, tj. szacuje odpowiednik wymogu kapitałowego alternatywnymi metodami statystycznymi i matematycznymi, uwzględniając parametry i dane empiryczne Spółki na podstawie posiadanych informacji historycznych oraz atrybutów posiadanego portfela aktywów i pasywów, a następnie porównuje uzyskane wyniki do rezultatów otrzymanych przy zastosowaniu formuły standardowej.

W ramach oceny adekwatności profilu ryzyka PKO Życie do założeń leżących u podstaw formuły standardowej, prowadzone są następujące analizy:

- Ocena kompletności profilu ryzyka zdefiniowanego w ramach formuły standardowej – identyfikacja ryzyk nieuwjętych w ramach formuły standardowej,
- Jakościowa ocena adekwatności formuły standardowej dla poszczególnych ryzyk – identyfikacja ryzyk, dla których wymóg kapitałowy wg formuły standardowej może znacząco odbiegać od rzeczywistego profilu ryzyka PKO Życie,
- Ilościowa ocena adekwatności formuły standardowej dla najbardziej istotnych ryzyk zidentyfikowanych w ramach powyższych dwóch punktów.

Dyrektor Biura Zarządzania Ryzykiem koordynuje opracowanie profilu ryzyka Spółki. Profil ryzyka obrazuje strukturę ponoszonego przez Spółkę ryzyka. W celu określenia najbardziej aktualnego profilu ryzyka PKO Życie podejmuje działania zmierzające do identyfikacji i zarządzania wszystkimi istotnymi dla działalności PKO Życie rodzajami ryzyka. W tym celu prowadzony jest w Spółce proces identyfikacji ryzyk i oceny ich istotności, oraz monitoring, w który włączone są wszystkie jednostki organizacyjne PKO Życie. Spółka sporządza profil ryzyka w oparciu o istotne ryzyka, na które jest narażona w związku z prowadzoną działalnością. Lista ryzyk tworzona jest w oparciu o procesy identyfikacji ryzyk w Spółce (m.in. proces analizy ryzyka inicjatyw, samoocena ryzyka operacyjnego, pomiar ryzyk finansowych, PEST) oraz na podstawie oceny eksperckiej i pomiarów potencjalnych strat finansowych. Ocena ekspercka stosowana w szacowaniu istotności ryzyka oparta jest o:

- oszacowanie potencjalnego wpływu finansowego w przypadku ryzyk trudno mierzalnych,
- oszacowanie prawdopodobieństwa wystąpienia straty,
- ocenę wpływu zdarzenia na reputację Spółki,
- ocenę skutków prawnych,
- ocenę wpływu na zgodność z regulacjami,
- ocenę wpływu na procesy biznesowe,

- plany i strategię biznesowe,
- skuteczność podjętych przez Spółkę działań ograniczających ryzyko,
- analizy czynników zewnętrznych.

Proces samooceny ryzyk i szacowania ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności w horyzoncie planowania biznesowego jest procesem złożonym, opartym zarówno o procesy planowania budżetowego i strategicznego, a także o funkcjonujące procesy oceny aktualnego profilu ryzyka uzupełnione o elementy dotyczące prognozowania kapitałowego wymogu wypłacalności - SCR i analizy własnych potrzeb kapitałowych. Proces ORSA jest zintegrowany z bieżącym zarządzaniem, planowaniem finansowym oraz Strategią biznesową Towarzystwa. W szczególności wszelkie decyzje dotyczące wdrażania nowych produktów, kształtowania programów reasekuracji oraz strategii inwestycyjnej Spółki są implementowane po przeprowadzeniu dogłębnej analizy sytuacji kapitałowej oraz z uwzględnieniem zidentyfikowanych ryzyk, po ocenie istniejących mitygacji oraz mając na uwadze wdrożenie ewentualnych dodatkowych mechanizmów kontrolnych.

Działania w zakresie zarządzania kapitałem i systemu zarządzania ryzykiem są zatem ze sobą silnie sprzężone, w szczególności zagrożenia dla adekwatności kapitałowej Towarzystwa podlegają ścisłemu monitoringowi. W sytuacji zidentyfikowania ryzyk mogących mieć istotny wpływ na pogorszenie sytuacji kapitałowej Towarzystwa, po przeprowadzeniu analizy, podejmowane są działania nakierowane na zapobieżenie negatywnemu wpływowi na sytuację kapitałową i finansową PKO Życie.

B.4 System kontroli wewnętrznej

B.4.1 Opis systemu kontroli wewnętrznej

System kontroli wewnętrznej w Towarzystwie opiera się o model Trzech Linii Obrony i jest spójny z modelem zarządzania ryzykiem. Został udokumentowany w regulacjach wewnętrznych przyjętych w Towarzystwie. Ramy systemu są zdefiniowane we właściwych regulaminach i pisemnych strategiach. Wyżej wymienione dokumenty są przyjmowane przez Zarząd i zatwierdzane przez Radę Nadzorczą. Za koordynację systemu kontroli wewnętrznej odpowiada Biuro ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej („BZKW”).

System kontroli wewnętrznej obejmuje zarówno regulacje dotyczące organizacji tej funkcji, jak i procedury administracyjne i księgowe, wymagania raportowe dot. różnych szczebli organizacyjnych Towarzystwa oraz funkcję zgodności.

Celem kontroli wewnętrznej jest uzyskanie racjonalnego zapewnienia, że działalność Towarzystwa jest prowadzona z zachowaniem:

- skuteczności i wydajności prowadzonej działalności,
- wiarygodności sprawozdań finansowych,
- zgodności prowadzonej działalności z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi,
- ochrony zasobów, w tym właściwego zarządzania różnymi rodzajami ryzyka związanymi z prowadzoną działalnością.

Każdy z menedżerów I linii ma przypisane mu obowiązki w zakresie kontroli wewnętrznej.

Jednostki II i III linii są organizacyjnie usytuowane w sposób zapewniający niezależność i szeroki zakres działania:

- wszystkie raportują do Zarządu,
- równolegle cyklicznie przedkładają raporty do Komitetu Audytu i Komitetu Ryzyka w ramach Rady Nadzorczej,
- szerokie uczestnictwo w procesach podejmowania decyzji (stałe uczestnictwo w pracach kadry zarządzającej, członkostwo we właściwych komitetach).

Ocena jakości mechanizmów kontrolnych jest dokonywana w ramach monitoringu Biura ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej oraz w ramach audytów Biura Audytu Wewnętrznego. Ważnym elementem kontroli wewnętrznej jest monitorowanie czynności naprawczych:

- w odniesieniu do wykonywania zaleceń audytu wewnętrznego – przez Biuro Audytu Wewnętrznego,
- w odniesieniu do wykonywania innych działań naprawczych, np. po zalecenia kontroli zewnętrznych, monitoringu BZKW, incydentach, samoocenach ryzyka – przez Biuro ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej.

Mechanizmy kontrolne zależą od obszaru i regulowanego procesu. Przy konstruowaniu adekwatnych mechanizmów kontrolnych stosowane są następujące zasady:

- zapewnienie, że kluczowe decyzje i czynności operacyjne nie są podejmowane jednoosobowo (określane także terminem „segregation of duties” lub „4 eyes principle”),
- ustalenie mechanizmów raportowych umożliwiających monitorowanie wykonania zadań postawionych przed jednostką,
- utrzymywanie mechanizmów zabezpieczających lub umożliwiających szybkie wykrycie błędów operacyjnych, w szczególności w obszarach, gdzie operacje dokonywane są manualnie lub z dużym udziałem pracy ludzkiej,
- utrzymywanie mechanizmów zapewniających poprawność dokonywanych operacji obliczeniowych, np. uzgadnianie danych w rejestrach z niezależnym źródłem danych, wyrównowe ponowne przeliczenie przez drugą osobę,
- zabezpieczenia przed nieautoryzowanym dostępem,
- w przypadku delegowania zadań związanych z kontrolą wewnętrzną zapewnieniem realnej efektywności mechanizmów kontrolnych i unikanie konfliktów interesów.

Ważną rolę w systemie kontroli wewnętrznej pełni Rada Nadzorcza, która bezpośrednio lub poprzez wydzielony w jej ramach Komitet Audytu regularnie otrzymuje informacje dot. systemu kontroli wewnętrznej w postaci regularnych raportów Biura Audytu Wewnętrznego, Biura ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej, Biura Zarządzania Ryzykiem oraz Departamentu Aktuarialnego.

Corocznie dokonywana jest ocena systemu kontroli wewnętrznej przez Radę Nadzorczą, a w ramach bieżących posiedzeń członkowie Rady mogą wpływać na działania Spółki w tym obszarze. Istotne zmiany dot. konstrukcji systemu kontroli wewnętrznej, a także planów pracy oraz decyzje personalne dot. kierujących Biurem Audytu Wewnętrznego oraz Biurem ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej wymagają udziału Rady Nadzorczej lub Komitetu Audytu.

W okresie objętym sprawozdaniem Towarzystwo wprowadzało nowe mechanizmy kontroli wewnętrznej w związku z nowymi wymogami dot. systemu zarządzania produktem oraz środowiska teleinformatycznego.

B.4.2 Opis realizacji funkcji zgodności z przepisami

Funkcja compliance realizowana jest w Towarzystwie poprzez Biuro ds. Zgodności i Kontroli Wewnętrznej (BZKW). Zadania Biura zostały zdefiniowane w regulacjach wewnętrznych dot. ryzyka braku zgodności. Priorytety Biura na dany rok są określone w planie zatwierdzanym przez Zarząd i konsultowanym z Komitetem Audytu.

Do procesów stale realizowanych przez Biuro lub z jego udziałem należą:

- prowadzenie prac dostosowawczych związanych z nowymi regulacjami prawnymi i wymaganiami nadzorczymi,
- ocena ryzyka braku zgodności, w tym w ramach procesu tworzenia produktów i materiałów marketingowych,
- monitoring zgodności,
- przegląd systemu zarządzania,
- koordynowanie prac związanych z kontrolami zewnętrznych organów i wdrażaniem działań naprawczych,
- rejestracja incydentów braku zgodności i ocena adekwatności podjętych działań naprawczych,
- koordynacja procesu zapobiegania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu,
- zarządzania sytuacjami konfliktu interesów, w tym inwestycji własnych pracowników towarzystwa,
- prowadzenie rejestru korzyści i prezentów,
- zapewnienie zgodności Spółki z wymaganiami regulacyjnymi w zakresie ochrony danych osobowych.

W ramach procesu zapewnienia dostosowania do nowych regulacji prawnych BZKW współpracuje z Departamentem Prawnym. Rolą BZKW jest identyfikacja zakresu prac wdrożeniowych, upewnienie się, że właściwe działania dostosowawcze zostały podjęte w Towarzystwie, raportowanie o statusie prac i ryzykach związanych z wdrożeniem do Zarządu i Rady Nadzorczej.

W ramach dokonywania oceny ryzyka zgodności Towarzystwo realizuje 3 procesy:

- samoocenę ryzyka braku zgodności na poziomie procesów – jest to analiza przeprowadzona w cyklu rocznym; proces ma charakter następczy,

- ocenę ryzyka, w tym ryzyka braku zgodności w ramach wdrażanych istotnych inicjatyw – jest to proces przeprowadzany przy każdej takiej inicjatywie i ma charakter prewencyjny,
- uczestnictwo BZKW w procesie tworzenia dokumentacji produktowej i materiałów marketingowych (obok Departamentu Prawnego) – jest to działanie o charakterze prewencyjnym.

W ramach monitorowania zgodności prowadzonego przez BZKW dokonywane są działania sprawdzające poświęcone wybranym obszarom, po uprzedniej analizie ryzyka oraz uwzględniając równolegle przeprowadzane i planowane zadania audytowe. Działania monitoringowe kończą się raportem, wydaniem rekomendacji, ustaleniem działań mitygujących ryzyko oraz komunikacją wyników do Zarządu i Komitetu Audytu. Wymieniony powyżej przegląd systemu zarządzania ma charakter szczególny, jest wprost wymagany przez przepisy prawa, jest zadaniem corocznym, a BZKW pełni rolę koordynującą, ale w proces zaangażowanych jest więcej komórek organizacyjnych.

Do zadań BZKW należy ponadto zapewnienie prawidłowej współpracy Spółki w przypadku kontroli zewnętrznych organów nadzoru oraz zapewnienie wdrożenia działań naprawczych w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości i wydania zaleceń.

Towarzystwo prowadzi systematyczny proces gromadzenia danych o incydentach, w tym o przypadkach braku zgodności i wykorzystuje te dane w ocenie ryzyka, planowaniu działań naprawczych oraz ocenie adekwatności zabezpieczenia kapitałowego.

BZKW ponadto jest jednostką odpowiedzialną za proces przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu oraz raportowanie FATCA i przygotowania do procesów związanych z Dyrektywą CRS.

B.5 Funkcja audytu wewnętrznego

Funkcja audytu wewnętrznego została wyodrębniona w strukturze organizacyjnej Towarzystwa i jest realizowana przez Biuro Audytu Wewnętrznego, które kierowane jest przez Dyrektora Biura. Funkcja audytu wewnętrznego obejmuje ocenę adekwatności i efektywności systemu kontroli wewnętrznej oraz innych elementów zarządzania. Zasady funkcjonowania audytu wewnętrznego w Towarzystwie oraz zasady realizacji zadań zostały opisane w przyjętych przepisach wewnętrznych określających m.in. cel i zakres przedmiotowy działalności audytu wewnętrznego, proces planowania, przygotowywania i przeprowadzania audytów. Funkcja audytu wewnętrznego jest obiektywna i niezależna od funkcji operacyjnych, co jest zapewnione w Towarzystwie poprzez administracyjną podległość Biura Audytu Wewnętrznego pod prezesa Zarządu i funkcjonalną podległość pod Komitet Audytu składający się z członków Rady Nadzorczej Towarzystwa. Komitet Audytu sprawuje nadzór nad efektywnością funkcji audytu wewnętrznego. Dyrektor Biura Audytu Wewnętrznego, oprócz zadań związanych z realizacją funkcji audytu wewnętrznego w Towarzystwie nie wykonuje innych funkcji należących do systemu zarządzania.

Do głównych zadań funkcji audytu wewnętrznego należy opracowanie rocznego planu audytów oraz planu trzyletniego na podstawie przeprowadzonej analizy ryzyka, a następnie realizacja audytów zgodnie z przyjętym planem. Plan audytów zatwierdzany jest przez Komitet Audytu. Proces przeprowadzania audytu przebiega na podstawie każdorazowo przygotowanego programu audytu. Jednostki objęte badaniem są formalnie informowane o terminie i zakresie audytu z odpowiednim wyprzedzeniem. Realizacja każdego zadania przebiega w oparciu o spotkania i rozmowy z kluczowymi pracownikami, przegląd dokumentacji związanej z badaną tematyką oraz przeprowadzenie szczegółowych testów.

W wyniku zrealizowanego audytu wydawane są rekomendacje mające na celu zaadresowanie zidentyfikowanych nieprawidłowości. Status realizacji poszczególnych rekomendacji podlega regularnemu monitoringowi. W ramach przeprowadzanego monitoringu, Biuro Audytu Wewnętrznego pozyskuje informacje oraz dokumentację potwierdzającą faktyczną realizację rekomendacji.

Biuro Audytu Wewnętrznego okresowo przygotowuje sprawozdania z prowadzonej działalności. Kwartalnie opracowywane jest sprawozdanie na temat wyników zrealizowanych audytów oraz statusu realizacji rekomendacji i prezentowane jest na posiedzeniach Komitetu Audytu. Rocznie przygotowywane jest sprawozdanie dla Komitetu Audytu podsumowujące dzia-

łałość funkcji audytu wewnętrznego, w którym przedstawiane jest syntetyczne podsumowanie przeprowadzonych audytów, status realizacji rekomendacji oraz opinia audytu wewnętrznego na temat systemu kontroli wewnętrznej.

Niezależność funkcji audytu wewnętrznego jest zapewniona poprzez odpowiednie usytuowanie organizacyjne oraz zakres zadań Biura Audytu Wewnętrznego, które sprowadzają się wyłącznie do przeprowadzania niezależnych audytów. Biuro Audytu Wewnętrznego ma zapewniony dostęp do wszelkich informacji, dokumentacji i systemów wykorzystywanych w Towarzystwie w celu realizacji zadań audytowych. Ponadto powoływanie i odwoływanie osoby kierującej Biurem Audytu Wewnętrznego odbywa się za wiedzą i zgodą Komitetu Audytu. Dodatkowo Dyrektor Biura Audytu Wewnętrznego ma nieograniczony dostęp do prezesa Zarządu oraz pozostałych członków Zarządu Towarzystwa, a także bezpośredni kontakt z przewodniczącym Komitetu Audytu.

B.6 Funkcja aktuarialna

Funkcja aktuarialna została wyodrębniona w strukturze organizacyjnej Towarzystwa i jest realizowana przez Departament Aktuarialny, który kierowany jest przez Dyrektora Departamentu. Raportuje on do Członka Zarządu odpowiedzialnego za Pion Wsparcia (Departament Finansowy, Departament Aktuarialny, Departament Operacyjny, Departament IT i Administracji). Poniżej przedstawiono zadania realizowane przez funkcję aktuarialną:

- koordynacja ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności,
- zapewnienie adekwatności metodyki stosowanych modeli, jak również założeń przyjętych do ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności,
- ocena, czy dane wykorzystane do ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności są wystarczające i czy są odpowiedniej jakości,
- porównywanie najlepszych oszacowań z danymi wynikającymi ze zgromadzonych doświadczeń,
- informowanie Zarządu i Rady Nadzorczej o wiarygodności i adekwatności ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności,
- nadzorowanie ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności w przypadkach stosowania przybliżeń, w tym podejścia indywidualnego,
- kalkulacja wymogu kapitałowego (SCR),
- wyrażanie opinii na temat ogólnej polityki przyjmowania ryzyka do ubezpieczenia,
- wyrażanie opinii na temat adekwatności rozwiązań w zakresie reasekuracji,
- współpracowanie przy efektywnym wdrażaniu systemu zarządzania ryzykiem, w szczególności w zakresie:
  - modelowania ryzyka stanowiącego podstawę obliczeń kapitałowego wymogu wypłacalności i minimalnego wymogu kapitałowego,
  - własnej oceny ryzyka i wypłacalności zakładu ubezpieczeń,
- ustalanie wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów rachunkowości,
- udział przy tworzeniu nowych produktów, w szczególności z uwzględnieniem taryfikacji składek,
- przygotowywanie naliczeń reasekuracyjnych w zakresie składek, prowizji, świadczeń oraz udziału w zysku, dokonywanie rozliczeń reasekuracyjnych,
- prognozowanie przepływów finansowych na cele przygotowywania planów finansowych,
- raportowanie zarządcze.

Funkcja aktuarialna ocenia również, czy systemy informatyczne stosowane do ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w dostatecznym stopniu wspierają procedury aktuarialne i statystyczne.

B.7 Outsourcing

B.7.1 Zasady outsourcingu

Towarzystwo wprowadziło szereg zasad prawidłowego zarządzania procesem outsourcingu. Zasady te ujęte w stosownej procedurze i były przekazywane do organu nadzoru zgodnie z właściwymi przepisami prawa. W przypadku outsourcingu podstawowych lub ważnych funkcji Towarzystwo przeprowadza staranną selekcję partnerów oraz przeprowadza analizę ryzyka, która dodatkowo wymaga zaopiniowania przez komitet ryzyka przed podjęciem finalnej decyzji przez Zarząd.

Analizując potencjalnych partnerów, którzy mają otrzymać zlecenia czynności podstawowych brane są pod uwagę:

- przedmiot zamówienia (zakres czynności realizowanych na rzecz i w imieniu Towarzystwa),
- terminy i jakość realizacji przedmiotu zamówienia,
- wynagrodzenie,
- ocenę zdolności do świadczenia usług obejmującą sytuację majątkową i zdolność do kontynuowania działalności, pozycję rynkową, doświadczenie w realizacji usług będących przedmiotem zamówienia, zaplecze ludzkie i technologiczne, referencje;
- niezbędne zgody, pozwolenia, certyfikaty – jeśli są wymagane przepisami prawa w danym przypadku,
- potencjalne ryzyka związane z przekazaniem określonych czynności do podmiotu zewnętrznego z wykorzystaniem metod oceny ryzyka aktualnie stosowanych w Towarzystwie,
- identyfikację potencjalnych konfliktów interesów i metody zabezpieczenia się przed nimi przez podmiot zewnętrzny,
- zdolność oferenta do zapewnienia takiego samego poziomu bezpieczeństwa i poufności danych, do jakiego zobowiązane jest Towarzystwo,
- możliwości monitorowania i wpływu na sposób wykonywania zleconych czynności przez Towarzystwo, w tym zakres ewentualnego podzlecenia kolejnym podmiotom poszczególnych czynności, zatem Spółka ocenia nadzór nad zarządzaniem ryzykiem i kontrolę wewnętrzną u zleceniobiorcy w zakresie powierzonych usług,
- możliwość uzyskania korzyści skali i synergii operacyjnych w ramach grupy kapitałowej, do której należy Towarzystwo, przy uwzględnieniu wymogów, o których mowa w art. 274 Rozporządzenia Delegowanego,
- rekomendację dla Zarządu wyboru oferty wraz z uzasadnieniem biznesowym uwzględniającym potencjalne koszty, korzyści i ryzyka związane zlecaniem wykonywania określonych czynności przez podmiot zewnętrzny lub ich pozostawieniem w Towarzystwie.

W przypadku zlecenia podmiotowi zewnętrznemu czynności podstawowych konieczne jest uzyskanie opinii działającego w Towarzystwie komitetu ryzyka poprzedzone analizą ryzyka wg standardowej metodyki przyjętej w Spółce. Analiza ta zawiera w szczególności ocenę:

- ryzyka zgodności z wymaganiami prawnymi,
- ryzyka ewentualnego konfliktu interesów,
- ryzyka uzależnienia się od podmiotu zewnętrznego i możliwości wyjścia z relacji z tym podmiotem.

Ponadto, standard przyjęty w Towarzystwie przewiduje uwzględnienie w umowach z partnerami szeregu zapisów, które gwarantują Towarzystwu monitorowanie jakości świadczonych usług, możliwość audytu zleconych procesów, zapewniają współpracę zleceniobiorcy z organem nadzoru oraz zabezpieczają Towarzystwo na wypadek konieczności insourcingu lub zmiany partnera świadczącego usługi. Istotnym zabezpieczeniem jest czytelne przypisanie osób, które są odpowiedzialne za przegląd relacji z partnerem i monitoring jakości świadczonych usług (tzw. właścicieli biznesowych).

B.7.2 Opis outsourcingu istotnych funkcji

Na podstawie kryteriów przyjętych we wspomnianej procedurze outsourcingu Towarzystwo wytypowało następujące procesy zakwalifikowane jako „podstawowe lub ważne funkcje”, które zostały outsourcowane:

- proces zarządzania aktywami, realizowany zgodnie z limitami inwestycyjnymi zdefiniowanymi przez Towarzystwo,
- proces wykonywania masowej korespondencji dla klientów,
- proces świadczenia usług oceny medycznej,
- procesy realizacji świadczeń w ramach umowy assistance,
- proces archiwizacji dokumentacji i nośników,

We wszystkich procesach outsourcowanych partnerzy dysponują zasobami niezbędnymi do realizacji czynności na odpowiednio wysokim poziomie, a alternatywne ulokowanie tych procesów po stronie Towarzystwa generowałoby nieproporcjonalnie wysokie koszty w stosunku do przewidywanych rezultatów i utrudniałoby koncentrację na obszarach kluczowych z punktu widzenia strategii Towarzystwa.

Wszystkie firmy, którym zlecono wykonywanie czynności są podmiotami działającymi w Polsce, a umowy zawarte z nimi podane są polskiej jurysdykcji.

B.8 Wszelkie inne informacje

Towarzystwo w analizowanym okresie sprawozdawczym nie identyfikuje innych istotnych informacji dotyczących systemu zarządzania, poza wykazanymi w powyższych rozdziałach.

C. Profil ryzyka

Spółka posiada katalog zdefiniowanych ryzyk, na które jest lub może być narażona w okresie planowania biznesowego. Katalog ryzyk podlega przeglądowi co najmniej raz w roku pod kątem adekwatności zidentyfikowanych ryzyk do profilu, skali działalności i poziomu złożoności ryzyk Spółki. Ponadto może on być rozszerzony/ zmieniony w przypadku istotnych zmian w skali lub specyfice działalności Spółki. Istotne zmiany w skali oraz w specyfice działalności PKO Życie są na bieżąco monitorowane przez Lokalny Komitet Ryzyka. Katalog ryzyk stanowi podstawę do identyfikacji i pomiaru ryzyk w Spółce.

W Spółce zidentyfikowane zostały następujące rodzaje ryzyka, które podlegają zarządzaniu:

- ryzyko aktuarialne
- ryzyko rynkowe
- ryzyko kredytowe
- ryzyko płynności
- ryzyko operacyjne
- ryzyko kapitałowe
- ryzyko braku zgodności
- ryzyko biznesowe (w tym ryzyko strategiczne)
- ryzyko modeli
- ryzyko utraty reputacji

Dla wszystkich kategorii ryzyka uznanych za istotne i opisanych poniżej Spółka zdefiniowała i monitorowała strategiczne limity tolerancji na ryzyko.

Poszczególne ryzyka są zaprezentowane w punktach C.1-C.6, zaś w punkcie C.7 znajdują się opisy dotyczące odpowiednio:

C.7.1 Zasada „ostrożnego inwestora”

C.7.2 Koncentracja ryzyk

C.7.3 Techniki ograniczania ryzyka

C.7.4 Testy warunków skrajnych i analiza wrażliwości

C.7.5 Inne informacje

C.1 Ryzyko aktuarialne

Tabela C.1.1. Ryzyko aktuarialne

Typ Ryzyka	Ryzyko aktuarialne, zwane także ubezpieczeniowym
Definicja	Ryzyko ubezpieczeniowe oznacza ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych w związku z niewłaściwymi założeniami dotyczącymi wyceny i tworzenia rezerw (w szczególności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych). Obejmuje ono głównie ryzyka: śmiertelności, niezdolności do pracy – zachorowalności, rezygnacji, wydatków.
Ekspozycja	<p>Ekspozycja na ryzyka ubezpieczeniowe w PKO Życie jest monitorowana i kształtowana zgodnie z przyjętą Strategią Zarządzania Ryzykiem. Rodzaj dominującego typu ryzyka ubezpieczeniowego jest odmienny w zależności od typu produktu w portfolio Spółki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym – głównie ryzyko rezygnacji z umów, • Produkty ochronne (linia biznesowa: Pozostałe ubezpieczenia na życie) • ryzyko śmiertelności i szkodowości, • selekcja negatywna, • Dla wszystkich produktów – ryzyko związane ze zmiennością przyszłych kosztów jednostkowych (uzależnionych od wielkości portfela i łącznego poziomu kosztów Spółki). <p>Wartość ekspozycji na ryzyko ubezpieczeniowe reprezentowana jest poprzez wartość bieżącą przyszłych zysków (present value of future profits) powiązanych z danym typem produktu.</p> <p>W 2015 i 2016 roku częściowo zmaterializowało się ryzyko w zakresie zmian podejścia do opłat likwidacyjnych. W konsekwencji postępowania UOKiK oraz porozumień zawartych w 2015 i 2016, będących wynikiem tego postępowania Spółka dokonała oszacowania zmian w rozkładach przyszłych rezygnacji. Skorygowano również wysokość przyszłych opłat likwidacyjnych zgodnie z powyższym porozumieniem. Przyjęte postanowienia stanowią kontynuację dotychczas realizowanych przez Towarzystwo działań w zakresie obniżenia wysokości kosztu wykupu całkowitego z wybranych umów ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym. Do dnia sporządzenia niniejszego sprawozdania nie zaobserwowano wzrostu rezygnacji z umów powyżej założeń do tworzenia najlepszego oszacowania rezerw (Best Estimate).</p>
SCR	67 824 tys. zł - łączna wartość wymogu kapitałowego dla ryzyka aktuarialnego przed dywersyfikacją
Zarządzanie	<p>Spółka zarządza niniejszą ekspozycją na ryzyka poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reasekurację ryzyka śmiertelności i szkodowości powyżej określonej kwoty per ryzyko i per umowa ubezpieczeniowa, • Akcje retencyjne, • Monitoring jakości sprzedaży w celu uzyskania poprawy jakości sprzedaży, • Zarządzanie zakresem ochrony dla produktów inwestycyjno-ochronnych (wyłączenia, karencje). <p>Reasekuracja bierna spółki PKO Życie opisana jest w rozdziale C.7.3.</p> <p>W przypadku nowych produktów i ryzyk Spółka dokonuje wyboru reasekuratora, zakresu ochrony, warunków reasekuracji, ewentualnie dokonuje zmiany zawartych umów reasekuracji dla modyfikowanych produktów ubezpieczeniowych i nowych ryzyk.</p>
Inne miary	Pomiar ryzyka ubezpieczeniowego w PKO Życie realizowany jest między innymi w ramach analizy rezygnacji z umów, poziomu maksymalnego limitu udziału Spółki w sumie na ryzyko brutto, analizy szkodowości, analizy wielkości aktywów na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (APR) oraz corocznej analizy scenariuszy szokowych – testów stresu w ramach procesu własnej oceny ryzyka i wypłacalności.
Monitorowanie i raportowanie	Monitorowanie i raportowanie ryzyka ubezpieczeniowego realizowane jest w postaci przygotowania i analizy cyklicznych raportów dla Zarządu, Lokalnego Komitetu Ryzyka oraz Komitetu Ryzyka przy Radzie Nadzorczej.

C.2 Ryzyko rynkowe

Tabela C.2.1. Ryzyko rynkowe

Typ Ryzyka	Ryzyko rynkowe
Definicja	Ryzyko rynkowe oznacza straty lub niekorzystnej zmiany sytuacji finansowej, wynikające bezpośrednio lub pośrednio z wahań poziomu i wahań zmienności rynkowych cen aktywów i instrumentów finansowych. Ryzyko rynkowe odzwierciedla również strukturalne niedopasowanie aktywów i zobowiązań, w szczególności w odniesieniu do czasu ich zapadalności i wymagalności. W szczególności obejmuje ono ryzyka: stopy procentowej, cen akcji, koncentracji, cen nieruchomości, spreadu i walutowe.
Ekspozycja	<p>Ekspozycja na ryzyka rynkowe w PKO Życie jest monitorowana i kształtowana zgodnie z przyjętą Strategią Zarządzania Ryzykiem. Bezpośrednie ryzyko rynkowe jest ograniczone z powodu wygasającego (o niewielkiej skali) portfela polis z dodatkowymi gwarancjami finansowymi oraz zarządzane poprzez alokację aktywów z uwzględnieniem limitów zdefiniowanych przez Spółkę. Jedyną gwarancją jest ustanowiona na Funduszu Gwarantowanym pro – na poziomie 0% (w produktach IKE i PPE) sprawdzana w okresach półrocznych (na koniec czerwca i grudnia każdego roku).</p> <p>Lokaty Towarzystwa są inwestowane co do zasady w bezpieczne papiery wartościowe – głównie obligacje Skarbu Państwa i depozyty w PKO BP. Bezpośrednia ekspozycja na ryzyko rynkowe pojawia się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • W związku z niedopasowaniem (buforem) inwestycji na produktach z UFK. Niedopasowanie wynika z technicznych potrzeb przeprowadzania zleceń i jest zarządzane poprzez limity i cykliczny proces dostosowania wielkości bufora do limitów. Bufor związany jest w szczególności z następującymi podtypami ryzyka rynkowego: ryzykiem cen akcji, ryzykiem walutowym i ryzykiem stopy procentowej. • W przypadku wrażliwych na czynniki ryzyka rynkowego składników bilansu w portfelach na ryzyku własnym <p>Otwarta pozycja walutowa jest ograniczona – większość inwestycji na ryzyku własnym Towarzystwa jest denominowana w złotych polskich, a tam gdzie pojawiają się inwestycje walutowe, są one ograniczone limitami górnymi na maksymalną otwartą pozycję.</p> <p>Ekspozycja dla ryzyka rynkowego po stronie własnego portfela lokat Towarzystwa jest mierzona wartością rynkową dla poszczególnych klas aktywów, przy czym dla ryzyka stopy procentowej uwzględniony jest także termin zapadalności dłużnych papierów wartościowych w relacji do terminów wymagalności zobowiązań.</p> <p>Istotnym komponentem w strukturze aktywów są depozyty bankowe charakteryzujące się ryzykiem stopy procentowej oraz ryzykiem spreadu. Powiązane są one także z ryzykiem koncentracji, co zostało szczegółowo opisane w punkcie C.7.2. Kolejnym ważnym składnikiem portfela lokat na ryzyku własnym, są obligacje Skarbu Państwa, dla których kluczowym jest ryzyko stopy procentowej.</p> <p>Ze względu na specyfikę produktów z UFK, przychody Towarzystwa z tych produktów są ściśle powiązane z wielkością aktywów pod zarządzaniem. Oznacza to pośrednią ekspozycję na ryzyko rynkowe, jakim jest wpływ zmian wartości aktywów na wynik Towarzystwa z powodu zmian rynkowych cen instrumentów finansowych. W ramach lokat na rachunek i ryzyko ubezpieczającego najbardziej istotnymi ryzykami są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dla akcji – ryzyko cen akcji • dla papierów dłużnych – ryzyko stopy procentowej i spreadu • dla aktywów denominowanych w walutach obcych – ryzyko walutowe.
SCR	89 917 tys. zł – łączna wartość wymogu kapitałowego dla ryzyka rynkowego przed dywersyfikacją

Zarządzanie	<p>Maksymalna ekspozycja na ryzyko rynkowe jest ograniczona przez najmniejszą z poniższych wartości:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grupowy apetyt na ryzyko przypisany do Towarzystwa, • Wewnętrzny apetyt na ryzyko i limity • Regulacje zewnętrzne <p>Towarzystwo w celu ograniczenia nadmiernej ekspozycji na ryzyko zarówno wyznacza limity na poszczególne pozycje i/lub zmianę na tych pozycjach, jednocześnie monitorowana jest zgodność z ustanowionymi limitami. Dobór charakterystyki instrumentów finansowych, np. okres, waluta i rodzaj stopy procentowej zależy od:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Struktury bilansu Towarzystwa, • Sytuacji płynnościowej Towarzystwa • Ratingu i oceny sytuacji finansowej emitenta lub banku, w którym lokowane są środki. <p>Towarzystwo określa proces postępowania w celu utrzymania ryzyka na zadanym poziomie, metody ograniczania ryzyka oraz wyznacza osoby odpowiedzialne za przebieg procesów zarządzania ryzykiem i utrzymanie ryzyka na zadanym poziomie. Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami może zarekomendować odpowiednią zmianę struktury aktywów w ramach wyznaczonych limitów w celu ograniczenia ryzyka oraz zapewnienia ciągłości spełniania limitów i wymogów kapitałowych.</p>
Inne miary	<p>Pomiar ryzyka rynkowego w PKO Życie realizowany jest między innymi w ramach analizy limitów inwestycyjnych, limitów na otwarte pozycje, limitów dla poszczególnych kontrahentów pod kątem ewentualnych koncentracji, dobór instrumentów finansowych oraz corocznej analizy scenariuszy szokowych - testów stresu w ramach procesu własnej oceny ryzyka i wypłacalności.</p> <p>Dla aktywów powierzonych w zarządzanie PKO TFI, w szczególności dla portfeli UFK, wykorzystywane są limity inwestycyjne oraz statystyki ryzyka stosowane w procesie inwestycyjnym przez firmę zarządzającą aktywami.</p>
Monitorowanie i raportowanie	<p>Monitorowanie i raportowanie ryzyka rynkowego realizowane jest w postaci przygotowania i analizy cyklicznych raportów dla Zarządu oraz dla Komitetu Zarządzania Aktywami i Pasywami, Lokalnego Komitetu Ryzyka oraz Komitetu Ryzyka przy Radzie Nadzorczej.</p>

C.3 Ryzyko kredytowe

Tabela C.3.1. Ryzyko kredytowe

Typ Ryzyka	Ryzyko kredytowe
Definicja	<p>Ryzyko kredytowe oznacza ryzyko ryzyko nieoczekiwanego niewykonania zobowiązania przez kontrahenta lub pogorszenia się zdolności kredytowej zagrażającej wykonaniu takiego zobowiązania. W szczególności obejmuje ono ryzyka: ryzyko defaultu instrumentów dłużnych, ryzyko kredytowe reasekuratora, inne ryzyka kontrahenta.</p>
Ekspozycja	<p>Ekspozycja na ryzyka kredytowe w PKO Życie jest monitorowana i kształtowana zgodnie z przyjętą Strategią Zarządzania Ryzykiem. Spółka oprócz ryzyka koncentracji aktywów w obligacjach Skarbu Państwa i depozytach PKO BP nie posiada istotnej ekspozycji na ryzyko kredytowe, w szczególności nie inwestuje w obligacje korporacyjne, fundusze inwestycyjne, nie udziela pożyczek.</p> <p>Ekspozycja dla ryzyka kredytowego jest mierzona wartością rynkową należności od poszczególnych kontrahentów.</p>
SCR	<p>3 834 tys. zł – łączna wartość wymogu kapitałowego dla ryzyka niewykonania zobowiązania przez kontrahenta przed dywersyfikacją</p>
Zarządzanie	<p>Spółka ogranicza ekspozycję na ryzyka poprzez system limitów kredytowych dla kontrahentów oraz minimalny akceptowany poziom oceny ryzyka kredytowego kontrahenta, a także poprzez dywersyfikację. W szczególności Towarzystwo współpracuje z reasekuratorami i instytucjami finansowymi o wysokiej klasie wiarygodności kredytowej (niskie prawdopodobieństwo niewywiązania się ze zobowiązania). Dodatkowo ekspozycja na reasekuratorów oraz względem podmiotów bankowych jest ograniczona.</p>

Inne miary	Pomiar ryzyka kredytowego w PKO Życie realizowany jest między innymi w ramach analizy limitów na linie kredytowe/inwestycje na poszczególnych kontrahentów, rating reasekuratora oraz corocznej analizy scenariuszy szokowych - testów stresu w ramach procesu własnej oceny ryzyka i wypłacalności.
Monitorowanie i raportowanie	Monitorowanie i raportowanie ryzyka kredytowego realizowane jest w postaci przygotowania i analizy cyklicznych raportów dla Zarządu oraz dla Komitetu Zarządzania Aktywami i Pasywami, Lokalnego Komitetu Ryzyka oraz Komitetu Ryzyka przy Radzie Nadzorczej

C.4 Ryzyko płynności

Tabela C.4.1. Ryzyko płynności

Typ Ryzyka	Ryzyko płynności
Definicja	Ryzyko płynności definiowane jest jako ryzyko zakładu ubezpieczeń i reasekuracji, w wyniku którego zakład nie jest w stanie skorzystać ze swoich inwestycji lub aktywów lub nie posiada wystarczającej kwoty aktywów w celu uregulowania zobowiązań finansowych kiedy staną się wymagalne. W szczególności obejmuje ono ryzyka: niedopasowania, finansowania i wzrostu kosztów finansowania, kryzysu płynnościowego, płynnościowe instrumentu finansowego, realizacji opcji, transakcyjne.
Ekspozycja	<p>Ekspozycja na ryzyko płynności w PKO Życie jest monitorowana i kształtowana zgodnie z przyjętą Strategią Zarządzania Ryzykiem. Towarzystwo identyfikuje ryzyko płynności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opracowanie i aktualizację miar płynności zdefiniowanych przez Spółkę • Systematyczny pomiar i monitoring miar płynności zgodnie z określonymi terminami • Analizę wyników testów warunków skrajnych (scenariuszy stresowych) <p>Ryzyko płynności może się zmaterializować jedynie w sytuacji wycofywania poszczególnych funduszy z oferty w ubezpieczeniach z UFK i przenoszenia środków do innych funduszy. Podwyższone zapotrzebowanie na płynność ma miejsce w okresie transferu w ramach procesu zmiany oferowanych funduszy w związku ze zwiększonym transferem środków w danym okresie.</p> <p>Ekspozycja dla ryzyka płynności jest mierzona relacją płynnych papierów wartościowych (na przykład obligacje Skarbu Państwa) do wartości portfela lokat Towarzystwa.</p>
EPIFP	79 200 tys. zł - łączna kwota oczekiwanego zysku z przyszłych składek, obliczoną zgodnie z art. 260 ust. 2 Aktu Delegowanego.
Zarządzanie	Spółka przeprowadza analizę luki oraz dokonuje pomiaru płynności bieżącej. Spółka zarządza ryzykiem płynności związanym z transferami oraz wypłatami w produktach z UFK poprzez utrzymywanie nadwyżki aktywów na pokrycie rezerw w postaci płynnych aktywów na odpowiednim poziomie. Ryzyko płynności jest mitygowane poprzez utrzymywanie bufora środków płynnych, planowanie potrzeb płynnościowych oraz dopasowanie struktury inwestycji do wymagalności zobowiązań Towarzystwa.
Inne miary	Pomiar ryzyka płynności w PKO Życie realizowany jest między innymi w ramach analizy przepływów gotówkowych i luki płynności, wskaźnika krótkookresowej płynności i nadwyżki aktywów na pokrycie rezerw.
Monitorowanie i raportowanie	Monitorowanie i raportowanie ryzyka płynności realizowane jest w postaci przygotowania i analizy cyklicznych raportów dla Zarządu oraz dla Komitetu Zarządzania Aktywami i Pasywami, Lokalnego Komitetu Ryzyka oraz Komitetu Ryzyka przy Radzie Nadzorczej

C.5 Ryzyko operacyjne

Tabela C.5.1. Ryzyko operacyjne

Typ Ryzyka	Ryzyko operacyjne
Definicja	Ryzyko operacyjne oznacza ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi, systemów lub zdarzeń zewnętrznych. Szczegółowa kategoryzacja typów ryzyk określana jest przez PKO Życie w odrębnej polityce zarządzania ryzykiem operacyjnym.
Ekspozycja	<p>Identyfikacja ryzyka operacyjnego, tj. rozpoznanie, jakie rodzaje ryzyka operacyjnego mogą się urzeczywistnić w działalności Towarzystwa, jest dokonywana w formie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gromadzenie danych o ryzyku operacyjnym, • samoocenę ryzyka operacyjnego, • proces oceny ryzyka inicjatyw. <p>Ekspozycja na ryzyko operacyjne jest pochodną skali prowadzonej działalności operacyjnej – wolumenu przypisu składki, ilości i jakości procesów biznesowych oraz ilości nowych inicjatyw w ramach prowadzonej działalności.</p>
SCR	35 810 tys. zł – łączna wartość wymogu kapitałowego dla ryzyka operacyjnego
Zarządzanie	Spółka zarządza ryzykiem operacyjnym poprzez zdefiniowanie procesów i wskazanie osób za nie odpowiedzialnych. Dodatkowo Spółka posiada zdefiniowaną strukturę organizacyjną i sprecyzowany zakres obowiązków poszczególnych jednostek organizacyjnych. Spółka opracowała i na bieżąco testuje plany ciągłości działania dla procesów krytycznych, zarządza bezpieczeństwem systemów informatycznych. Ryzyko operacyjne i jego potencjalny wpływ monitorowany jest w ramach procesu oceny własnej ryzyka, a także poprzez analizę incydentów/zdarzeń operacyjnych oraz zmian w otoczeniu Spółki.
Inne miary	Pomiar ryzyka operacyjnego w PKO Życie realizowany jest poprzez określenie poziomu ryzyka zgodnie z przyjętą w Towarzystwie skalą oceny wynikającą z oczekiwanej częstotliwości i dotkliwości wystąpienia strat operacyjnych w ramach samooceny ryzyka operacyjnego oraz analizy ryzyka inicjatyw. Do pomiaru ryzyka służą także mierniki tworzone dla wybranych ryzyk, tzw. Key Risk Indicators (KRI) oraz kwantyfikacja strat operacyjnych (monitoring limitu wartości strat operacyjnych w relacji do poziomu kapitałów własnych).
Monitorowanie i raportowanie	Monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego realizowane jest w postaci przygotowania i analizy cyklicznych raportów dla Zarządu, Lokalnego Komitetu Ryzyka oraz Komitetu Ryzyka przy Radzie Nadzorczej

C.6 Pozostałe istotne ryzyka

Na podstawie wiedzy eksperckiej zidentyfikowane zostały następujące ryzyka, nieuwzględnione w profilu ryzyka zdefiniowanym przez formułę standardową:

- Ryzyko kapitałowe rozumiane jest jako ryzyko niezapewnienia odpowiedniego poziomu i struktury kapitałów własnych, w odniesieniu do skali prowadzonej przez Spółkę działalności i ekspozycji na ryzyko, a tym samym niewystarczających do absorpcji strat nieoczekiwanych z uwzględnieniem planów rozwoju i sytuacji skrajnych. Jest ono zarządzane poprzez bufora na wskaźniki wypłacalności i zdefiniowanie poziomów ostrzegawczych. Proces ORSA jest skoncentrowany na zarządzaniu tym ryzykiem.
- Ryzyko biznesowe (w tym ryzyko strategiczne) rozumiane jako ryzyko poniesienia strat wynikających z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym, podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zachodzące w otoczeniu biznesowym zmiany, w tym w szczególności ryzyko strategiczne. Ryzyko strategiczne, związane jest ze strategicznymi decyzjami podejmowanymi przez Zarząd oraz działalnością konkurencji. PKO Życie nie utrzymuje kapitału na pokrycie tego ryzyka, ale zarządza nim jakościowo, poprzez odpowiednie działania, mające na celu ciągle monitorowanie i ograniczanie ryzyka, w szczególności poprzez opracowywanie planów działania dla ryzyk oszacowanych jako istotne w procesie analizy PEST.
- Ryzyko braku zgodności definiowane jest jako ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Spółki, pracowników Spółki lub podmiotów działających

w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Spółkę standardów rynkowych. Spółka deklaruje zerową tolerancję na ryzyko braku zgodności. W zakresie pomiaru ryzyka braku zgodności jest częściowo objęte limitem dla ryzyka operacyjnego, o ile jego materializacja przejawia się w formie strat operacyjnych.

- Ryzyko modeli zdefiniowane jako ryzyko poniesienia strat, w wyniku podejmowania błędnych decyzji biznesowych na podstawie funkcjonujących modeli. Spółka wdrożyła procedury mające na celu szacowanie poziomu ryzyka modeli i zarządzanie nim.
- Ryzyko utraty reputacji, związane jest negatywnymi konsekwencjami utraty zaufania klientów do PKO Życie. Podobnie jak w przypadku ryzyka biznesowego, ryzyko to zarządzane jest jakościowo poprzez wdrożenie odpowiednich mechanizmów.

Podsumowując, na podstawie jakościowej analizy profilu ryzyka PKO Życie, nie zostały zidentyfikowane żadne ryzyka, dla których konieczne byłoby utrzymywanie dodatkowego kapitału w ramach ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności, poza tymi które są zdefiniowane poprzez formułę standardową.

C.7 Wszelkie inne informacje

C.7.1 Zasada „ostrożnego inwestora”

Spółka lokuje środki zgodnie z zasadą ostrożnego inwestora określoną w art. 276 Ustawy, tj. inwestuje wyłącznie w aktywa i instrumenty finansowe, których ryzyko może właściwie określić, mierzyć, monitorować, którym może właściwie zarządzać, które może właściwie kontrolować i prowadzić sprawozdawczość w zakresie ryzyka i które potrafi właściwie uwzględnić przy ocenie ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności.

W procesie inwestowania Spółka uwzględnia konieczność zarządzania ryzykiem związanym z lokowaniem środków finansowych, obejmującym w szczególności:

- ryzyko rynkowe, związane z możliwością spadku wartości portfela aktywów wynikającą bezpośrednio lub pośrednio z wahań poziomu i wahań zmienności rynkowych cen aktywów i instrumentów finansowych
- ryzyko kredytowe, związane z możliwością spadku wartości portfela aktywów wynikającą z nieoczekiwanego niewykonania zobowiązania przez kontrahenta lub pogorszenia się zdolności kredytowej zagrażającej wykonaniu takiego zobowiązania
- ryzyko płynności, związane z możliwością poniesienia dodatkowych kosztów w sytuacji gdy zakład nie jest w stanie skorzystać ze swoich inwestycji lub aktywów lub nie posiada wystarczającej kwoty aktywów w celu uregulowania zobowiązań finansowych kiedy staną się wymagalne
- ryzyko operacyjne, związane z możliwością powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi, systemów lub zdarzeń zewnętrznych w obszarze wyceny i lokowania środków finansowych

Spółka prowadzi działalność inwestycyjną kierując się następującymi celami inwestycyjnymi:

- Środki finansowe są lokowane w sposób zapewniający jak najwyższy poziom rentowności przy zachowaniu ich odpowiedniej płynności oraz najwyższym poziomie bezpieczeństwa.
- Strategie inwestycyjne mogą jednak różnić się w zależności od rodzaju produktu, z którym związane są aktywa – rodzaju portfela.
- Wyniki inwestycyjne muszą umożliwić Towarzystwu wypełnienie zobowiązań w stosunku do klientów jak również zapewnić mu ciągłość działania oraz rozwój poprzez:
  - najlepsze dopasowanie aktywów i pasywów (pod względem ich charakteru i czasu trwania), zminimalizowanie ryzyka inwestycyjnego związanego ze zmiennością rynku finansowego oraz zmiennością wartości instrumentów,
  - zagwarantowanie realizacji przez Towarzystwo dodatniej różnicy pomiędzy zwrotem z inwestycji a gwarancjami ubezpieczeniowymi (zwrot z inwestycji gwarantowany ubezpieczającym w ramach produktu ubezpieczeniowego),
  - generowanie konkurencyjnego zwrotu z kapitału, który Towarzystwo pozyskało od akcjonariuszy,
  - ograniczenie wpływu zakłóceń na lokalnych rynkach poprzez dywersyfikację inwestycji,
  - lokaty w aktywa, które nie są dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, utrzymywane są na ostrożnym poziomie,
  - spółka lokuje aktywa w instrumenty pochodne, wyłącznie w celu zmniejszenia ryzyka,
  - PKO Życie różnicuje aktywa o podwyższonym ryzyku w taki sposób, aby uniknąć nadmiernego uzależnienia od jednego, określonego składnika aktywów, emitenta lub grupy emitentów powiązanych ze sobą. Istniejące koncentracje zostały

omówione w punkcie C.7.2.,

- w przypadku umów ubezpieczenia na życie, w których ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający, rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla celów rachunkowości znajdują jak najdokładniejsze odzwierciedlenie w jednostkach uczestnictwa lub odpowiednich aktywach.

Zarządzanie inwestycjami ma miejsce na podstawie:

- polskich wymogów prawnych oraz wymogów KNF, regulacjami dotyczącymi Ubezpieczeniowych Funduszy Kapitałowych
- limitów na poszczególnych kontrahentów finansowych
- zasad i limitów inwestycyjnych określonych w wewnętrznych regulacjach.

Spółka monitoruje dopasowanie między aktywami i pasywami, ze szczególną uwagą zwróconą na terminy prognozowanych przepływów pieniężnych oraz na dopasowanie walutowe, jednocześnie lokuje środki z zachowaniem odpowiedniej struktury poszczególnych kategorii instrumentów finansowych i środków pieniężnych w portfelach inwestycyjnych ograniczającej ryzyko zmienności wartości portfeli zarówno w krótkim jak i długim horyzoncie czasowym. PKO Życie utrzymuje odpowiedni do specyfiki działalności, portfeli i potrzeb płynnościowych poziom środków płynnych w celu zapewnienia możliwości regulowania bieżących zobowiązań w wymaganym terminie.

Spółka lokuje środki własne oraz stanowiące pokrycie rezerw ubezpieczeniowych kierując się strategią inwestycyjną i limitami wewnętrznymi przyjętymi przez Zarząd. Strategia inwestycyjna zatwierdzana jest przez Radę Nadzorczą Spółki. Składki Klientów dotyczące produktów związanych z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi są lokowane na podstawie regulacji zawartych w dokumencie Regulamin Ubezpieczeniowych Funduszy Kapitałowych, które zatwierdzane są przez Zarząd Spółki i doprecyzowywane przez właściwe procedury określające limity inwestycyjne. Inwestycje w ww. fundusze są dokonywane na ryzyko Klienta.

Zarządzanie portfelami, w tym funduszami UFK, Spółka zleca PKO TFI SA, z którym we wrześniu 2013 podpisała umowę na zarządzanie. PKO TFI jest spółką świadczącą profesjonalne usługi zarządzania aktywami, posiadającą odpowiednie w tym zakresie zezwolenia i kompetencje. Spółka w sposób ciągły monitoruje jakość wykonywanej przez PKO TFI SA usługi między innymi monitorując przestrzeganie limitów, weryfikując dokumentację i analizując wyniki inwestycyjne. Kluczową rolę w tym zakresie pełni Komitet Inwestycyjny.

PKO Życie zatrudnia doradcę inwestycyjnego w celu opracowania i realizacji strategii inwestycyjnej pomimo zawarcia umowy z podmiotem uprawnionym do zarządzania aktywami na zlecenie, tj. z PKO TFI.

C.7.2 Koncentracja ryzyk

Towarzystwo ocenia, że w jego działalności biznesowej występują trzy obszary koncentracji ryzyka w odniesieniu do ryzyk opisanych w rozdziałach C.1 – C.6. Towarzystwo identyfikuje koncentracje ryzyka w związku z posiadaną strukturą portfela produktów, siecią sprzedaży oraz prowadzoną polityką lokacyjną:

- W zakresie struktury portfela produktowego - Spółka koncentruje się na wprowadzaniu do swojej oferty nowych produktów ochronnych i potencjalnie inwestycyjno-ochronnych, w przypadku gdy są uzupełnieniem bankowej oferty produktowej właściciela. Jednakże ze względu na wcześniejszą strategię biznesową PKO Życie dominujący udział w bilansie spółki stanowią produkty inwestycyjne, tj. ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (mierzone poziomem rezerw matematycznych). Jednakże zgodnie z obecną Strategią Spółki następuje stopniowa dywersyfikacja portfela i analizując dane dotyczące przypisu składki można zaobserwować istotny przyrost ubezpieczeń o charakterze ochronnym w trakcie 2016 roku.
- W zakresie kanału dystrybucji - w 2016 Spółka dystrybuowała swoje produkty wyłącznie za pomocą kanału bancassurance. W nadchodzących latach będzie nadal koncentrować się na dalszym rozwijaniu tego kanału poprzez współpracę

z PKO Bankiem Polskim.

- W zakresie portfela lokat – w rozumieniu ryzyka, na które narażony jest zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji, wynikającego z braku dywersyfikacji portfela aktywów lub z dużej ekspozycji na ryzyko niewykonania zobowiązania przez pojedynczego emitenta papierów wartościowych lub grupę powiązanych emitentów. Ryzyko koncentracji aktywów jako element ryzyka rynkowego (na pograniczu z ryzykiem kredytowym) jest istotne ze względu na zaangażowanie Towarzystwa w depozyty w PKO BP powiązane z wdrożeniem niektórych produktów życiowych. W ramach analizy przedmiotowej koncentracji należy zauważyć, iż rating PKO BP (A2 według ratingu Moody's) odpowiada ratingowi Polski, zaś w ramach testów scenariusza szokowego przeprowadzonych przez Europejski Nadzór Bankowy w 2016 roku Bank zajął trzynaste miejsce w Europie, plasując się wśród najstabilniejszych banków. Powyższe świadczy o wysokim poziomie bezpieczeństwa ww. inwestycji.

C.7.3 Techniki ograniczania ryzyka

Jedną z technik ograniczania ryzyka ubezpieczeniowego stosowanego przez Spółkę jest reasekuracja bierna.

Towarzystwo posiada umowy reasekuracji biernej:

- kwotowo-ekscedentowe,
- proporcjonalne, z częściowym lub całkowitym transferem ryzyka w przypadku dwóch ryzyk.

Celem strategicznym Towarzystwa w zakresie reasekuracji jest:

- ograniczenie ekspozycji na rzadkie, wysokie szkody (tzw. „szkody ogonowe”), w celu zniwelowania odchyleń wyniku finansowego dla produktów o charakterze ochronnym,
- częściowe lub pełne przeniesienie ryzyka z brakiem historii szkodowej.

Jednocześnie Towarzystwo akceptuje ryzyko katastroficzne, polegające na zajściu istotnie większej liczby szkód niż wartości oczekiwanej liczby szkód.

Towarzystwo ocenia skuteczność reasekuracji raz do roku, poprzez analizy:

- wyniku Towarzystwa na reasekuracji oraz wpływu stosowanej reasekuracji na wynik głównych linii biznesowych,
- wpływu stosowanej reasekuracji na wymóg kapitałowy,
- analizę maksymalnych ekspozycji Towarzystwa, z uwzględnieniem wpływu stosowanej reasekuracji na ich ograniczenie.

Kolejną z technik ograniczania ryzyka rynkowego (ryzyko stóp procentowych) jest uwzględnianie w produktach o istotnym ryzyku stopy procentowej dopasowywania aktywów do charakteru zobowiązań, tj. hedging wypłaty z tytułu dożycia oraz wartości wykupu. Skuteczność wspomnianej techniki jest monitorowana poprzez analizę otwartych pozycji na stopę procentową oraz analizę luki płynności.

W celu ograniczenia ekspozycji na ryzyko walutowe (składowa ryzyka rynkowego) Towarzystwo zawiera transakcje typu FX swap, dzięki czemu neutralizowany jest wpływ wahań kursów walutowanych na wynik Spółki oraz na stopy zwrotu z Ubezpieczeniowych Funduszy Kapitałowych, jeśli ich strategia inwestycyjna przewiduje inwestowanie na rynkach zagranicznych.

C.7.4 Testy warunków skrajnych i analiza wrażliwości

Towarzystwo przeprowadza dwa rodzaje testów warunków skrajnych, tj. specyficzne dla poszczególnych rodzajów ryzyka (ryzyka aktuarialnego, ryzyka rynkowego, ryzyka kredytowego, ryzyka operacyjnego) oraz kompleksowe. Raporty z przeprowadzonych testów warunków skrajnych obejmują krótki, precyzyjny opis przeprowadzonych scenariuszy testów warunków skrajnych, wyniki testów warunków skrajnych oraz komentarz do uzyskanych wyników.

W analizie warunków skrajnych ujęto wypłatę dywidendy, przy czym jej poziom był zróżnicowany dla poszczególnych scenariuszy ze względu na następujące ograniczenia:

- Poziom zysku netto z danego roku
- Skumulowana wartość zysku netto od początku działalności
- Współczynnik wypłacalności na minimalnym poziomie 175%, zgodnie ze Stanowiskiem KNF w sprawie polityki dywidendo-

wej banków, zakładów ubezpieczeń, PTE, domów maklerskich i TFI z dn. 06.12.2016 r.

Zgodnie z przeprowadzonymi szacunkami Spółka zakłada, że wymogi kapitałowe zostaną pokryte środkami własnymi, nawet w przypadku umiarkowanych odchyień faktycznego wykonania względem przyjętych szoków. Potwierdzają to wszystkie scenariusze przyjęte do analizy. W szczególności Spółka zastosowała scenariusze mogące istotnie pogorszyć pozycję kapitałową Towarzystwa:

- obniżenie rating'u PKO BP (reklasyfikacja o jeden stopień w zakresie jakości kredytowej),
- pogorszenie współczynników szkodowości w taki sposób, że odmowy dotyczące wypłaty świadczeń z tytułu zapisów OWU o PreExisting-Conditions będą uznane za nieskuteczne (dotyczy przyszłych roszczeń),
- alternatywny scenariusz rozwoju portfela w którym założono realizację planów dotyczących nowego biznesu na poziomie 120% i 80% w stosunku do planu bazowego.

Po analizie wpływu powyższych zdarzeń współczynnik wypłacalności Spółki nie spada poniżej 142%. Środki własne w systemie Solvency II dla każdego ze scenariuszy w całości należały do Kategorii 1. Dodatkowo poziom wypłacanych dywidend w powyższych scenariuszach jest zbliżony do dywidendy w scenariuszu bazowym.

W ramach przeprowadzonych analiz Spółka nie odnotowała zagrożeń względem poziomu pokrycia wymogów kapitałowych według reżimu Solvency II.

C.7.5 Inne informacje

Spółka nie posiada innych, poza wykazanymi w powyższych rozdziałach, istotnych informacji dotyczących profilu ryzyka.

D. Wycena do celów wypłacalności

D.1 Aktywa

Podstawą wyceny aktywów i zobowiązań przez zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji jest wartość wyznaczona przez cenę rynkowych notowanych na aktywnych rynkach tych samych aktywów lub zobowiązań zgodnie z art. 223 ust. 1 Ustawy. Jeżeli nie jest możliwe zastosowanie wyceny według cen notowanych na aktywnych rynkach, zakład stosuje metody alternatywne opisane w pkt D.4. W tym celu Spółka stosuje podejścia określone w art. 10 Rozporządzenia Delegowanego Komisji (UE).

Grupy aktywów w bilansie ekonomicznym Spółki na dzień 31.12.2016 r. przedstawia poniższa tabela.

W kolumnie 'Wartość wg PSR' zaprezentowano wartości ze sprawozdania finansowego Spółki zgodnie z treścią ekonomiczną, ale bez dokonywania korekt, które byłyby konieczne w celu dostosowania tych liczb do formatu i sposobu prezentacji wymaganego w reżimie Solvency II. Suma aktywów w poniższej tabeli (PSR) odpowiada sumie aktywów ze sprawozdania finansowego Spółki.

Tabela D.1.1. Aktywa w bilansie ekonomicznym Spółki na dzień 31.12.2016r. (w tys. zł)

	Pozycja	Wartość wg PSR	Korekty prezentacyjne	Korekty wyceny	Wartość wg Solvency II
Aktywowane koszty akwizycji	D.1.1	116 883	0	-116 883	0
Wartości niematerialne i prawne	D.1.2	4 510	0	-4 510	0
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	D.1.3	4 898	0	-4 898	0
Nieruchomości, maszyny i wyposażenie (Rzeczowe aktywa trwałe) wykorzystywane na użytek własny	D.1.4	2 099	0	-74	2 026

Lokaty (inne niż aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i dla ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)	D.1.5	603 985	-23	-1 944	602 017
Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	D.1.5.1	1 294	0	0	1 294
Akcje i udziały		514	0	0	514
Dłużne papiery wartościowe	D.1.5.2	285 481	0	2 333	287 814
Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	D.1.5.3	3 704	0	0	3 704
Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	D.1.5.4	312 992	-23	-4 277	308 691
Aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	D.1.6	2 051 834	0	0	2 051 834
Kwoty należne z umów reasekuracji dla zobowiązań wynikających z:	D.1.7	0	0	1 402	-1 402
Ubezpieczenia na życie z wyłączeniem ubezpieczeń zdrowotnych oraz ubezpieczeń, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym		0	0	1 420	-1 420
Ubezpieczenia na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe, i ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym		0	0	-17	17
Należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych	D.1.8	21 503	0	-5 983	15 521
Należności z tytułu reasekuracji biernej		605	-250	-356	0
Pozostałe należności (handlowe, inne niż z działalności ubezpieczeniowej)		212	0	-40	171
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	D.1.9	5 843	23	0	5 866
Pozostałe aktywa (niewykazane w innych pozycjach)		2 369	250	-683	1 936
Aktywa ogółem		2 814 742			2 677 968

D.1.1 Aktywowane koszty akwizycji

W bilansie ekonomicznym aktywowane koszty akwizycji w części przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze wyceniane są w wartości zero. W bilansie statutowym koszty poniesione w okresie sprawozdawczym w części przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze podlegają rozliczeniu w czasie i są wykazywane jako aktywowane koszty akwizycji.

D.1.2 Wartości niematerialne i prawne

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo wycenia w wartości niezerowej wyłącznie te składniki wartości niematerialnych

i prawnych, w zakresie których uzasadnione jest wykazanie dodatniej wartości składnika aktywów możliwej do uzyskania przy ewentualnej transakcji odsprzedaży (stosownie do art. 12 Rozporządzenia Delegowanego Komisji UE). Wg stanu na koniec roku 2016 Spółka nie zidentyfikowała takich pozycji wobec czego wartości niematerialne i prawne wg Solvency II wynoszą zero. W bilansie statutowym wartości niematerialne i prawne wyceniane są wg ceny nabycia pomniejszonej o umorzenie i odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

D.1.3 Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo rozpoznaje podatek odroczony w ujęciu netto jako aktywo lub rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Podstawą do rozpoznania podatku odroczonego na bilansie ekonomicznym są dwa elementy. Pierwszym, bazowym składnikiem jest podatek odroczony rozpoznany w sprawozdaniu finansowym zgodnie z obowiązującymi w Towarzystwie zasadami rachunkowości. Drugim składnikiem podatku odroczonego na bilansie ekonomicznym są różnice przejściowe (korekty) pomiędzy bilansem, będącym częścią sprawozdania finansowego Towarzystwa, a bilansem ekonomicznym.

W bilansie statutowym aktywa z tytułu odroczonego podatku oraz rezerwy na podatek odroczony wyceniane są z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą obowiązywać w okresie, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując za podstawę stawki podatkowe (i przepisy podatkowe) uchwalone na dzień bilansowy.

D.1.4 Nieruchomości, maszyny i wyposażenie (rzeczowe aktywa trwałe) wykorzystywane na użytek własny

Towarzystwo wycenia rzeczowe aktywa trwałe w wartości godziwej alternatywną metodą wyceny opisaną w punkcie D4. W bilansie statutowym środki trwałe są wyceniane w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe oraz o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

D.1.5 Lokaty (inne niż aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i dla ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)

D.1.5.1 Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe

Wycena udziałów w jednostkach powiązanych przeprowadzana jest w Towarzystwie skorygowaną metodą praw własności. Skorygowana metoda praw własności polega na wycenie udziałów kapitałowych posiadanych w podmiocie powiązanym na podstawie posiadanego udziału w nadwyżce aktywów nad zobowiązaniami. Dodatkowo, w wycenie tej od wartości jednostki powiązanej odlicza się wartość firmy i inne wartości niematerialne i prawne, które zostałyby wycenione w wartości zero wg zasad Solvency II.

W bilansie statutowym Towarzystwo wycenia udziały metodą praw własności.

Na dzień 31.12.2016 Towarzystwo nie dokonywało korekty na wycenie w zakresie omawianej pozycji w związku z założeniem, iż aktywa i zobowiązania w jednostce powiązanej nie wymagają istotnych korekt do wartości godziwej.

D.1.5.2 Dłużne papiery wartościowe

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo stosuje wycenę wg wartości godziwej ustalonej na podstawie notowań z aktywnego rynku.

W bilansie statutowym Towarzystwo wycenia aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności według skorygowanej ceny nabycia, z uwzględnieniem odpisów z tytułu trwałej utraty wartości, pozostałe dłużne papiery wartościowe wyceniane są w wartości godziwej.

D.1.5.3 Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo stosuje wycenę wg wartości godziwej z wykorzystaniem alternatywnej metody opisanej w punkcie D4.

D.1.5.4 Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo wycenia depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych alternatywną metodą wyceny opisaną w punkcie D4.

W bilansie statutowym Zgodnie ze stosowaną polityką rachunkowości Towarzystwo wycenia depozyty według skorygowanej ceny nabycia z wykorzystaniem efektywnej stopy procentowej.

D.1.6 Aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalone w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym

W pozycji tej ujmowane są jednostki uczestnictwa funduszy. Towarzystwo stosuje metodę wyceny opisaną w pkt D.1.5.

D.1.7 Kwoty należne z umów reasekuracji

Wyznaczanie wartości kwot należnych z umów reasekuracji opiera się na metodyce aktuarialnej, obejmującej wyliczenie oczekiwanych przepływów pieniężnych związanych z rozliczeniami z reasekuratorem (zob. opis w podrozdziale D.2.4).

W bilansie statutowym kwoty należne z umów reasekuracji nie występują w aktywach. Odpowiednikiem tych kwot jest udział reasekuratora w rezerwach, wyznaczany na podstawie zapisów umów reasekuracyjnych określających poziom cedowanego ryzyka na poziomie pojedynczej polisy w ramach rezerwy składki i rezerwy szkodowej (dla szkód zgłoszonych) oraz rezerwy ubezpieczeń na życie (w ramach rezerwy na skapitalizowaną wartość rent).

D.1.8 Należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych

W bilansie ekonomicznym w pozycji tej prezentowane są jedynie przeterminowane należności od ubezpieczających, zakładów ubezpieczeń oraz inne związane z działalnością ubezpieczeniową, nie ujęte w przepływach pieniężnych w najlepszym oszacowaniu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (BEL).

Towarzystwo wycenia należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych alternatywną metodą wyceny opisaną w punkcie D4.

W bilansie statutowym należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych obejmują kwoty zarówno wymagalne i niewymagalne a ich wycena następuje wg wartości nominalnej pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości. Ujęta korekta wartości między bilansem ekonomicznym a bilansem statutowym w całości wynika z ujęcia niewymagalnych należności w najlepszym oszacowaniu rezerw jako przyszłe przepływy pieniężne.

D.1.9 Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

W zakresie środków pieniężnych i ekwiwalentów środków pieniężnych Towarzystwo stosuje wycenę wg wartości godziwej metodą alternatywną opisaną w punkcie D4.

D.2 Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

D.2.1 Wycena rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

Tabela poniżej przedstawia wysokość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (w tys. zł) w podziale na wartość najlepszego oszacowania (brutto) i margines ryzyka, w podziale na linie biznesowe.

Tabela D.2.1. Wysokość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (w tys. zł) wg stanu na 31 grudnia 2016 r

Linia biznesu – zobowiązania ubezpieczeń na życie	Najlepsze oszacowanie rezerwy	Margines Ryzyka	Razem
Ubezpieczenia związane z wartością indeksu i ubezpieczenia związane z UFK	1 971 023	15 964	1 986 987
Pozostałe ubezpieczenia na życie	378 203	20 167	398 371
Razem	2 349 227	36 131	2 385 357

Kalkulacja najlepszego oszacowania rezerw (dalej: BEL) odbywa się na podstawie prognozy przepływów finansowych, zgodnie z Aktem Delegowanym (Artykuł 28). W ramach przepływu podatkowego uwzględniany jest podatek od zysków kapitałowych (tzw. podatek Belki). W przepływach natomiast nie są ujmowane: podatek od zysków oraz podatek bankowy (są uwzględniane w środkach własnych poza BEL-em), na podstawie Artykułu 28 h) Aktu Delegowanego Solvency II. Przy wyznaczaniu BEL-a nie są uwzględniane przyszłe działania Zarządu czy przyszłe świadczenia uznaniowe (ze względu na ich brak), jak również dynamiczne zachowanie ubezpieczających.

Kalkulacja dokonywana jest przy zastosowaniu deterministycznej wyceny stóp procentowych, z uwzględnieniem wszelkich opcji (w tym gwarantowanych wartości wykupu). Spółka stosuje deterministyczną wycenę ze względu na nieistotną szacunkową wartość TVOG (Time Value of Options and Guarantees) gwarancji finansowych.

Spółka:

- nie stosuje korekty dopasowującej, o której mowa w art. 77b Dyrektywy 2009/138/WE,
- nie stosuje korekty z tytułu zmienności, o której mowa w art. 77d Dyrektywy 2009/138/WE,
- nie stosuje przejściowej struktury terminowej stopy procentowej wolnej od ryzyka, o której mowa w art. 308c Dyrektywy 2009/138/WE,
- nie stosuje przejściowego odliczenia, o którym mowa w art. 308d Dyrektywy 2009/138/WE.

Główne założenia stosowane do wyceny najlepszego oszacowania rezerw:

- Empiryczne tablice prawdopodobieństw zajść poszczególnych zdarzeń ubezpieczeniowych (oddzielnie dla każdego ryzyka), lub dane oficjalne (dane z instytucji państwowych, dane od reasekuratorów) przeskalowane na podstawie dotychczasowej realizacji szkodowości w Spółce.
- Empiryczne, statyczne tablice realizacji rezygnacji z umów w podziale na główne czynniki wpływające na wysokość rezygnacji (typ produktu, wiek polisy, częstotliwość płatności składki, kanał dystrybucji). W przypadku produktów unit-linked zastosowano narzuty na dotychczasową realizację rezygnacji, odzwierciedlające spodziewany wzrost rezygnacji z umów z tytułu wdrożenia w 2016 roku decyzji zobowiązaniowej oraz porozumienia z UOKiK-iem.
- Na cele modelowania kosztów obsługowych innych niż kosztów powiązanych z wolumenem przypisu lub aktywów unit-linked, Spółka określa poziom kosztów jednostkowych w podziale na kategorie produktowe na podstawie analiz activity-based-costing, a następnie stosuje dopasowanie kosztów w horyzoncie dwóch lat kalendarzowych w celu uwzględnienia dynamik spodziewanego poziomu kosztów i wolumenu portfela. W dalszym okresie Spółka zakłada stały procentowy wzrost kosztów jednostkowych.

Spółka stosuje uproszczoną metodę obliczania marginesu ryzyka, zgodną z Artykułem 58 a) Rozporządzenia delegowanego, wykorzystującą przybliżenia kwot przyszłych SCR-ów. Spółka stosuje metodę przybliżenia przyszłych wymogów kapitałowych w podziale na linie biznesowe, dobierając niezależne nośniki ryzyk w ramach przedstawionej segmentacji.

D.2.2 Opis poziomu niepewności związanej z wartością rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

Na niepewności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na cele wypłacalności mają wpływ:

1. Zmiany regulacyjne, w szczególności mogące wpływać na zmianę wysokości wypłacanych świadczeń (w tym wartości wykupów z produktów unit-linked), czy zwiększenie roszczeń klientów z umów już rozwiązanych ponad spodziewany poziom.
2. Zmiany w realizacji tablic zająć zdarzeń (bieżąca szkodowość) w stosunku do dotychczasowo obserwowanej empiryki, zmiany w charakterystyce zachowań klientów (w szczególności w zakresie rezygnacji z umów ubezpieczeń).
3. Zmiany w poziomie kosztów jednostkowych (koszt per polisa), które mogą wynikać ze zmian w zakładanych poziomach łącznych kosztów obsługowych (relatywnie krótki okres planowania finansowego w stosunku do długości prognozowanych przepływów finansowych z zawartych umów ubezpieczenia) jak i ze zmiany struktury i wolumenu portfela, będącego bazą do określania kosztów jednostkowych.

Niepewności z punktów 2. i 3. są związane z ryzykiem naturalnego odchylenia się realizacji zmiennej losowej od jej wartości oczekiwanej, i krótkookresowe odchylenia nie muszą świadczyć o niewłaściwie dobranych założeniach.

Spółka analizuje odchylenia szkodowości oraz poziomów rezygnacji umów w ramach analiz zgodności planów finansowych (opierających się na założeniach zgodnych z założeniami używanymi do kalkulacji rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na cele wypłacalności) z ich realizacją. W ramach kosztów jednostkowych Spółka analizuje w trybie rocznym zmiany założeń, wyjaśniając przyczynę ich zmian. Niepewność związana ze zmianami regulacyjnymi i ich wpływ na poziom rezerw techniczno-ubezpieczeniowych analizowana jest przez Spółkę m.in. w ramach procesu ORSA, jak również w ramach osobnych analiz ad-hoc w sytuacji identyfikacji nowego ryzyka.

D.2.3 Różnice pomiędzy metodologią wyceny rezerw do celów wypłacalności a metodologią wyceny rezerw na potrzeby sprawozdań finansowych

Tabela poniżej zawiera istotne różnice pomiędzy podstawami, metodami i głównymi założeniami stosowanymi do wyceny do celów wypłacalności i na potrzeby sprawozdań finansowych dla wszystkich linii biznesowych, tj.:

- Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (linia biznesowa nr 1),
- Pozostałe ubezpieczenia na życie (linia biznesowa nr 2).

Porównanie różnic prezentowane jest przez pryzmat klasyfikacji rezerw używanej na potrzeby sprawozdań finansowych, z dodatkową kategorią („Margines ryzyka”) występującą jedynie w przypadku rezerw tworzonych do celów wypłacalności. Ze względu na fakt, że tabela prezentuje istotne różnice, prezentowane jest porównanie dla czterech (z siedmiu) kategorii rezerw. Pozostałe trzy kategorie (rezerwa na ryzyka niewygasłe, rezerwa na premie i rabaty dla ubezpieczonych, pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe) nie występują lub są niematerialne (łączna wartość rezerwy na potrzeby sprawozdania finansowego poniżej 28 tys. zł, udział w całości rezerw ok. 0,001% wszystkich rezerw), a jednocześnie w rezerwach na cele wypłacalności są uwzględnione w tej samej kategorii co rezerwa ubezpieczeń na życie / rezerwa ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający.

Dla pierwszej linii biznesowej w ramach polis aktywnych wg stanu na koniec 2016 roku Spółka miała jedynie portfel produktów typu unit-linked – ostatnie produkty typu index-linked (produkty strukturyzowane) wygasły w 2016 roku, a zobowiązania z ich tytułu były rozpoznane jedynie w ramach rezerw szkodowych.

Tabela D.2.2. Istotne różnice pomiędzy podstawami, metodami i głównymi założeniami stosowanymi do wyceny do celów wypłacalności i na potrzeby sprawozdań finansowych dla wszystkich linii biznesowych

	Wycena na potrzeby sprawozdań finansowych	Wycena do celów wypłacalności
Rezerwa składki	<p>Linia biznesowa nr 1:</p> <p>Dla produktów typu unit-linked rezerwa jest tworzona:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w związku z zakupem jednostek za środki pochodzące ze składki ubezpieczeniowej – w wysokości składki podlegającej alokacji, • w związku z występowaniem pobrań ochronnych za miesiąc „z góry” – w wysokości części pobrania ochronnego przypadającego na następne okresy sprawozdawcze, proporcjonalnie do okresu, za jaki pobranie zostało pobrane, • w związku z nieopłaconym przypisem składki – w wysokości przypisu składki regularnej. <p>Linia biznesowa nr 2:</p> <p>Rezerwa ta tworzona jest dla tych produktów, w których rezerwa składek nie została uwzględniona w wyliczeniach rezerwy ubezpieczeń na życie. Rezerwa tworzona jest indywidualnie dla każdej umowy, jako składkę przypisaną (brutto) przypadającą na następne okresy sprawozdawcze</p>	Nie dotyczy
Rezerwy szkodowe	<p>Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia, zgłoszone</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rezerwa tworzona jest w wysokości roszczenia klienta / oszacowania wartości wypłacanego świadczenia, z uwzględnieniem roszczeń z tytułu spraw sądowych. • Dodatkowo dla linii biznesowej nr 1 tworzona jest rezerwa na zwrot opłat likwidacyjnych, uwzględniająca decyzję zobowiązaniową oraz porozumienie z prezesem UOKiK. <p>Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia, niezgłoszone</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dla zdarzeń ochronnych (przede wszystkim – ramach linii biznesowej nr 2) rezerwa tworzona jest metodą Gunnara Benktandera. Współczynniki rozwoju szkód, wyznaczone metodą ChainLadder, wyznaczone są łącznie dla całego portfela ubezpieczeń. Wymiar trójkąta szkód wynosi 36 miesięcy. • Dla linii biznesowej nr 1 tworzona jest rezerwa na przyszłe sprawy sądowe na zwrot opłat likwidacyjnych pobranych do dnia kalkulacji rezerwy. Rezerwa ta tworzona jest jako dopełnienie rezerwy wykazywanej w ramach rezerwy na świadczenia zgłoszone i wykorzystuje empiryczne zgłaszalności spraw. <p>Dla obu typów rezerw (na odszkodowania i świadczenia zgłoszone oraz niezgłoszone):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rezerwa na koszty likwidacji jest wyznaczona na podstawie historycznych współczynników kosztów do wypłat. • Nie jest brane pod uwagę dyskontowanie spodziewanych wypłat. 	<p>Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia odpowiada spodziewanej wartości zdyskontowanych wypłat w kolejnych okresach. Bazuje ona na metodach występujących w rezerwach na cele sprawozdań finansowych, z uwzględnieniem poniższych różnic:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystywane są historyczne analizy wyczerpywalności rezerw szkodowych, na podstawie których wyznaczana jest korekta rezerwy tworzonej na cele sprawozdania finansowego, • uwzględniany jest prognozowany rozkład wypłaty odszkodowań i świadczeń w czasie, w celu wyznaczenia zdyskontowanej wartości spodziewanych wypłat, • rezerwa na koszty likwidacji nie jest odseparowana – rezerwa na koszty jest kalkulowana zbiorczo dla całego portfela umów aktywnych i nieaktywnych.

Rezerwa w dziale ubezpieczeń na życie	<p>Linia biznesowa nr 1:</p> <p>Dla produktów typu unit-linked tworzona jest rezerwa uwzględniająca zakupy jednostek w ramach transferu – rezerwa tworzona jest w wysokości nabycia.</p> <p>Linia biznesowa nr 2:</p> <p>Rezerwa tworzona jest prospektywną metodą aktuarialną, z zachowaniem zasad ostrożnej wyceny (bezpieczny dobór tablic), z uwzględnieniem ograniczeń dolnych na wysokość dopuszczalnej rezerwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wartości gwarantowanej wartości wykupu, • wartości 0. <p>Uwzględniana jest wartość pieniądza w czasie, przy czym stopa używana do dyskontowania dla każdej z polis jest mniejszą z dwóch wartości:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stopy technicznej z chwili zawarcia kontraktu, • 80% średniej ważonej stopy zwrotu z lokat stanowiących pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w ostatnich 3 latach obrotowych poprzedzających dany rok obrotowy, gdzie średnia ważona stopa zwrotu jest wyznaczana w sposób określony przez Załącznik 8 Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji. 	<p>Rezerwa tworzona jest jako zdyskontowana wartość przyszłych wypływów pieniężnych (gdzie wpływy, np. z tytułu składek, traktowane są jako ujemne wypływy pieniężne). W szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rezerwa dyskontowana jest z użyciem stóp wolnych od ryzyka, • tablice realizacji zdarzeń używane do prognozy przyszłych świadczeń są zgodne z bieżącym najlepszym oszacowaniem Spółki – nie zawierają narzutu bezpieczeństwa, • brak jest ograniczenia dolnego na gwarantowaną wartość wykupu (uwzględniane jest najlepsze oszacowanie w zakresie prawdopodobieństw wykupu) czy wartości 0 (występują ujemne rezerwy ubezpieczeń).
Rezerwa w dziale ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający	<p>Wg stanu na 31.12.2016 r. dotyczy produktów typu unit-linked. Rezerwa ta dla każdej polisy tworzona jest w wysokości równej indywidualnemu stanowi funduszu (suma iloczynów liczby zgromadzonych jednostek przez cenę każdego z funduszu). W ramach rezerwy uwzględniane są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • środki związane z umorzeniami jednostek w ramach transferu, w przypadku którym cena umorzenia jest nieznana, • środki związane z umorzeniami jednostek w ramach wykupów, w przypadku którym cena umorzenia jest nieznana. 	
Margines ryzyka	Nie dotyczy	<p>Tworzony w wysokości zapewniającej, by wartość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych odpowiadała kwocie, jakiej zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji zażądałyby za przejęcie zobowiązań ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych i wywiązanie się z nich.</p>

Łączna wartość rezerw brutto tworzonych na cele sprawozdań finansowych wyniosła 2 639 250 tys. zł, podczas gdy wartość rezerw tworzonych na cele wypłacalności wyniosła 2 385 357 tys. zł

Główne czynniki wpływające na to, że rezerwa na cele wypłacalności jest niższa o 253 893 tys. zł od wartości rezerw na cele sprawozdań finansowych (9,62% w stosunku do rezerw na cele sprawozdań finansowych) to:

- Dla linii biznesowej nr 1: uwzględnienie przyszłych zysków w polisach typu unit-linked dla rezerw tworzonych na cele wypłacalności, przy braku ich uwzględniania w rezerwach na cele sprawozdań finansowych – wpływ 158 893 tys. zł
- Dla linii biznesowej nr 2:
  - rezerwa składki (na cele sprawozdań finansowych) tworzona jest na bazie składki brutto, przy rozpoznaniu aktywa z tytułu odroczonej kosztów akwizycji – w przypadku produktów ze składką jednorazową rezerwa na cele wypłacalności koresponduje z różnicą między rezerwą składki brutto (tworzoną na cele sprawozdań finansowych) a odroczonymi kosztami akwizycyjnymi. Unettowanie rezerwy dla najbardziej istotnego produktu w ramach rezerwy składki prowadziłoby do zmniejszenia rezerwy składki o kwotę 43 904 tys. zł
  - Brak uwzględniania ograniczeń dolnych (wartość wykupu / 0 w przypadku polis bez gwarantowanej wartości wykupu) w rezerwach na cele wypłacalności – gdyby analogiczne ograniczenie zastosować w przypadku rezerw na cele wypłacalności, to wartość najlepszego oszacowania rezerw wzrosłaby o 56 468 tys. zł (przy traktowaniu zwrotów składek za niewykorzystany okres ochrony na równi z opcją wykupu).

- Tablice oczekiwanej realizacji zdarzeń ubezpieczeniowych zgodne z najlepszymi oszacowaniami w rezerwach na cele wypłacalności, ostrożnościowe tablice w rezerwach na cele sprawozdań finansowych. Gdyby w rezerwach na cele wypłacalności zastosować ostrożnościowe tablice używane na cele sprawozdań finansowych, to wartość najlepszego oszacowania rezerw wzrosłaby o 65 562 tys. zł
- Efekty z dwóch powyższych punktów nie są addytywne – efekt łączny zmian jest niższy niż suma pojedynczych efektów. Dodatkowo istotnym czynnikiem różnicującym rezerwy na cele sprawozdania finansowe od rezerw na cele wypłacalności, powodującym zmniejszenie przywoływanych wpływów, jest stosowanie w tych drugich współczynników rezygnacji, jak również marginesu ryzyka.
- Dla obu linii biznesowych różnice na etapie kalkulacji rezerw szkodowych (uwzględnienie dyskonta oraz używanie założeń odnośnie spodziewanego poziomu odmów w rezerwach na cele wypłacalności) prowadzą do niższej rezerwy na cele wypłacalności o 5 728 tys. zł, przy czym różnica jest istotna w linii biznesowej nr 2.

D.2.4 Kwoty należne z umów reasekuracji

Kwoty należne z umów reasekuracji są obliczane zgodnie z zapisami zawartych przez Spółkę umów reasekuracji. W ramach kwot należnych z umów reasekuracji wykazywane są: nierozliczone na dzień bilansowy składki reasekuracyjne (ze znakiem ujemnym), prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratora. Wartość nierozliczonych na dzień bilansowy udziałów reasekuratora w wypłaconych świadczeniach prezentowane są w pozycji „Pozostałe aktywa (niewykazane w innych pozycjach)”. Wartość należności jest powiększana o wartość zdyskontowaną spodziewanych przyszłych płatności od reasekuratora z tytułu rozliczeń za przyszłe okresy, gdzie płatności te są różnicą pomiędzy przyszłymi składkami na udziale reasekuratora a prowizjami na udziale reasekuratora, świadczeniami na udziale reasekuratora i udziałami w zyskach reasekuratora. W ramach kalkulacji spodziewanych płatności uwzględniane jest prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania przez kontrahenta.

D.2.5 Istotne zmiany w założeniach

Jako że przedmiotowy raport jest pierwszym sprawozdaniem na temat wypłacalności i kondycji finansowej, to brak okresu porównawczego. Jednocześnie w trakcie 2016 roku nie nastąpiły istotne zmiany metodologii określania założeń dotyczących obliczania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na cele wypłacalności (Spółka odnosi się do naliczeń wymogów kapitałowych i środków własnych na bilans otwarcia 2016 roku, które nie były publikowane). W zakresie istotnych zmian parametrów najważniejsza zmiana dotyczy uaktualnienia wskaźników kosztów jednostkowych, które uległy zmniejszeniu ze względu na przyrost portfela, przy jednoczesnym planowaniu ograniczeniu kosztów łącznych Towarzystwa w kolejnych dwóch latach.

D.3 Inne zobowiązania

Strukturę innych zobowiązań Spółki na dzień 31.12.2016 uwzględniającą istotne grupy zobowiązań przedstawia poniższa tabela. W kolumnie 'Wartość wg PSR' zaprezentowano wartości ze sprawozdania finansowego Spółki zgodnie z treścią ekonomiczną, ale bez dokonywania korekt, które byłyby konieczne w celu dostosowania tych liczb do formatu i sposobu prezentacji wymaganego w reżimie Solvency II. Suma zobowiązań w poniższej tabeli (PSR) odpowiada sumie zobowiązań ze sprawozdania finansowego Spółki.

Tabela D.3.1. Inne zobowiązania (w tys. zł)

	Pozycja	Wartość wg PSR	Korekty prezentacyjne	Korekty wyceny	Wartość wg Solwency II
Pozostałe rezerwy (inne niż rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe)	D.3.1	12 638	0	-129	12 509
Zobowiązania z tytułu świadczeń emerytalnych dla pracowników	D.3.1	136	0	0	136
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	D.3.2	0	0	18 906	18 906
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń i wobec pośredników ubezpieczeniowych	D.3.3	15 475	0	-2 743	12 732
Zobowiązania z tytułu reasekuracji biernej	D.3.4	572	0	-572	0
Pozostałe zobowiązania (handlowe, inne niż z tytułu działalności ubezpieczeniowej)	D.3.5	1 137	0	0	1 137
Pozostałe zobowiązania (niewykazane w innych pozycjach)	D.3.6	1 365	0	-154	1 212
Inne zobowiązania ogółem		31 323	0	15 309	46 632

D.3.1 Pozostałe rezerwy, inne niż rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, zobowiązania z tytułu świadczeń emerytalnych dla pracowników

W zakresie pozostałych rezerw Towarzystwo w bilansie ekonomicznym prezentuje pozostałe zobowiązania, których termin lub kwota są niepewne z wyłączeniem wykazanych w pozycji „Zobowiązania z tytułu świadczeń emerytalnych dla pracowników”.

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo wycenia pozostałe rezerwy alternatywną metodą wyceny opisaną w pkt D.4

D.3.2 Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Dla celów wypłacalności Towarzystwo ujmuje i wycenia podatki odroczone stosownie do art. 15 Rozporządzenia Delegowanego Komisji (UE). Spółka rozpoznaje podatek odroczony w ujęciu netto jako aktywo lub rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Podstawą do rozpoznania podatku odroczonego na bilansie ekonomicznym są dwa elementy.

Pierwszym, bazowym składnikiem jest podatek odroczony rozpoznany w sprawozdaniu finansowym zgodnie z obowiązującymi w Towarzystwie zasadami rachunkowości. Drugim składnikiem podatku odroczonego na bilansie ekonomicznym są różnice przejściowe (w tabeli w kolumnie korekta wyceny) pomiędzy bilansem, będącym częścią sprawozdania finansowego Towarzystwa, a bilansem ekonomicznym.

D.3.3 Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń i wobec pośredników ubezpieczeniowych

W ramach omawianej linii sprawozdawczej prezentowane są jedynie wymagalne (przeterminowane) składniki zobowiązań. Składniki niewymagalne (nieprzeterminowane) ujmowane są w najlepszym oszacowaniu rezerw (BEL), jako przyszłe przepływy pieniężne.

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo wycenia zobowiązania z tytułu ubezpieczeń i wobec pośredników ubezpieczeniowych alternatywną metodą wyceny opisaną w punkcie D.4.

W bilansie statutowym Towarzystwo wycenia zobowiązania z tytułu ubezpieczeń i wobec pośredników ubezpieczeniowych w wartości wymagającej zapłaty. Ujęta korekta wartości między bilansem ekonomicznym a bilansem statutowym w całości wynika z ujęcia niewymagalnych zobowiązań w najlepszym oszacowaniu rezerw jako przyszłe przepływy pieniężne.

D.3.4 Zobowiązania z tytułu reasekuracji biernej

W pozycji tej ujmowane są wymagalne zobowiązania z tytułu reasekuracji. Zobowiązania nieprzeterminowane ujmowane są w wycenie pozycji „Kwoty należne z umów reasekuracji” jako przyszłe przepływy pieniężne.

W bilansie statutowym zobowiązania z tytułu reasekuracji obejmują kwoty zarówno wymagalne i niewymagalne a ich wycena następuje wg wartości wymagającej zapłaty.

Na dzień 31.12.2016 100% zobowiązań stanowiło zobowiązania niewymagalne i dlatego zostały uwzględnione jako przyszłe przepływy pieniężne w kwotach należnych z umów reasekuracji.

D.3.5 Pozostałe zobowiązania (handlowe, inne niż z tytułu działalności ubezpieczeniowej)

W zakresie pozostałych zobowiązań (handlowe, inne niż z tytułu działalności ubezpieczeniowej) Towarzystwo w bilansie ekonomicznym prezentuje zobowiązania handlowe, kwoty należne pracownikom i dostawcom, których termin lub kwota są pewne.

W bilansie ekonomicznym Towarzystwo wycenia zobowiązania z tytułu reasekuracji alternatywną metodą wyceny opisaną w pkt D.4.

W bilansie statutowym Towarzystwo wycenia pozostałe zobowiązania w kwocie wymagającej zapłaty.

Na dzień 31.12.2016 Spółka nie identyfikowała różnicy w wycenie innych zobowiązań na potrzeby bilansu ekonomicznego w stosunku do sprawozdania finansowego.

D.3.6 Pozostałe zobowiązania (niewykazane w innych pozycjach)

W bilansie ekonomicznym w pozostałych zobowiązaniach niewykazanych w innych pozycjach Towarzystwo prezentuje głównie zobowiązania wobec Skarbu Państwa (podatki, ZUS).

Metodyka wyceny jest analogiczna jak w przypadku pozostałych zobowiązań (handlowe, inne niż z tytułu działalności ubezpieczeniowej).

W pozycji tej w kolumnie „Wartość wg PSR” zostały zaprezentowane saldo funduszy specjalnych (ZFŚS) w wysokości 154 tys. zł., które podlega eliminacji w bilansie ekonomicznym w ramach korekt wyceny do wartości godziwej. Poza tą korektą, na dzień 31.12.2016 nie zidentyfikowano innych istotnych korekt w stosunku do danych wg PSR.

D.4 Alternatywne metody wyceny

Metody alternatywne zostały zastosowane do pozycji bilansu ekonomicznego, dla których Spółka nie zidentyfikowała aktywnego rynku wymiany. Stanowią one ogólnie przyjęte metody wyceny i możliwe jest, przy ich zastosowaniu, uzyskanie adekwatnych wartości godziwych spełniających wymogi Ustawy i Rozporządzenia w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań innych niż rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe.

Spółka w wycenie aktywów i zobowiązań na potrzeby sprawozdawczości dla celów wypłacalności stosuje następujące alternatywne metody wyceny.

Nieruchomości, maszyny i wyposażenie (rzeczowe aktywa trwałe) wykorzystywane na użytek własny

Stosowane podejście w tym zakresie to podejście kosztowe (art. 10, pkt 7, lit. c Aktu Delegowanego) a bieżący koszt odtworzenia uzyskiwany jest w wyniku specjalistycznej wyceny zlecanej zewnętrznemu podmiotowi raz na dwa lata. Ostatnia taka wycena została przeprowadzona dla środków trwałych w trakcie 2015 r. Z uwagi na przeprowadzone przez Spółkę analizy oraz nieistotny poziom tej linii w bilansie ekonomicznym (<1%), na dzień 31 grudnia 2016 roku przyjęto, że wartość księgowa netto ujęta w sprawozdaniu finansowym (koszt nabycia pomniejszony o wartość umorzenia) jest racjonalnym przybliżeniem wartości godziwej tych aktywów.

Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych

Depozyty są wyceniane metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Spółka przyjmuje do dyskonta bieżącą wartość stopy rynkowej (Interest Rate Swap, IRS) wolną od ryzyka oraz, tam gdzie to zasadne, bieżącą premie za ryzyko banku – zgodnie z datą wykonywanej wyceny.

Należności i zobowiązania inne niż rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

Wycena rozrachunków (przeterminowane należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych oraz reasekuracji biernej, pozostałe należności, zobowiązania z tytułu reasekuracji biernej, pozostałe zobowiązania i rezerwy) odbywa się przy zastosowaniu metody zdyskontowanych przepływów pieniężnych, gdzie przepływy pieniężne ustalone są jako przewidywane wpływy i wydatki w określonym okresie w przyszłości. Stopa procentowa stosowana do dyskontowania należności to bieżąca wartość stopy rynkowej wolnej od ryzyka (IRS) powiększona o bieżącą premię za ryzyko (o ile jest zasadne). Stopa procentowa stosowana do dyskontowania zobowiązań to bieżąca wartość stopy rynkowej wolnej od ryzyka (IRS). W przypadkach gdy ustalona w powyższy sposób wartość odbiegałaby znacząco od wartości godziwej dopuszcza się stosowanie innych stóp procentowych lub współczynników dyskontujących np. krzywych EIOPA.

W przypadku zobowiązań wycena opiera się o bieżącą wartość stopy rynkowej wolnej od ryzyka powiększoną o premię za ryzyko własne ustaloną na dzień zawarcia umowy, z której dane zobowiązanie wynika. Tak wyliczona premia za ryzyko własne nie podlega późniejszym zmianom.

Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania

Aktywa te wyceniane są wg publikowanej przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych wartości aktywów netto przypadających na jednostkę uczestnictwa/ certyfikat inwestycyjny. Spółka dokonuje weryfikacji czy tak ustalona wartość nie odbiega od wartości aktywów netto przypadających na jednostkę uczestnictwa/ certyfikat inwestycyjny ujętych w zbadanych sprawozdaniach finansowych poszczególnych funduszy inwestycyjnych.

Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Środki pieniężne wyceniane są wg wartości nominalnej powiększonej o zarachowane odsetki, jeśli dotyczy. Ze względu na wysoki stopień płynności tych aktywów oraz ich ulokowanie w instytucjach finansowych o wysokiej wiarygodności kredytowej wycena jest racjonalnym przybliżeniem wartości godziwej.

W ramach wyznaczania wartości poszczególnych składników bilansu ekonomicznego Spółka przyjmuje uproszczenie w zakresie dyskontowania. Zgodnie z przyjętym założeniem przyjmuje się, że efekt dyskontowania kwot należności lub zobowiązań wymagalnych w terminie do sześciu miesięcy jest nieistotny.

D.5 Wszelkie inne informacje

Spółka nie posiada innych, poza wykazanymi w powyższych rozdziałach, istotnych informacji dotyczących wyceny pozycji bilansu ekonomicznego w analizowanym okresie sprawozdawczym.

E. Zarządzanie kapitałem

E.1 Środki własne

E.1.1 Zasady zarządzania środkami własnymi

Głównym celem zarządzania kapitałem jest zapewnienie pozytywnej stopy zwrotu na kapitale własnym mierzonej wskaźnikiem rentowności kapitałów własnych (ROE) oraz zapewnienie stabilności funkcjonowania Spółki z punktu widzenia jej wypłacalności, czyli:

- Utrzymanie kapitału na poziomie zapewniającym niezakłócone funkcjonowanie Spółki przy danym profilu ryzyka.
- Zapewnienie zgodności strategii biznesowej Spółki ze strategią zarządzania kapitałem, czyli spójność planowania kapitałowego z budżetowaniem i planami strategicznymi oraz przyjętym poziomem tolerancji na ryzyko, w tym także wymogami regulacyjnymi.
- Zapewnienie wskaźnika pokrycia kapitałowego wymogu wypłacalności środkami własnymi (SCR) w ramach systemu Solwency II powyżej limitu ustawowego oraz utrzymanie tego wskaźnika zgodnie z tolerancją na ryzyko.
  - Efektywne wykorzystanie kapitału, które jest zapewnione poprzez:
    - utrzymywanie kapitału niezbędnego do sfinansowania wzrostu Spółki oraz rozszerzania działalności zgodnie ze strategią biznesową Spółki uwzględniając właściwy poziom ROE realizowanych zadań rozwojowych,
    - utrzymywanie efektywnego procesu budżetowania,
    - zapewnienie stabilnej i efektywnej kosztowo bazy kapitałowej.

Planowanie kapitałowe Spółki dotyczy następujących horyzontów czasowych:

- Krótkoterminowego (w odniesieniu do 3 miesięcy),
- Średnioterminowym (w odniesieniu do 12 miesięcy),
- Długoterminowego (w odniesieniu do okresu powyżej 1 roku).

Proces planowania kapitałów jest przeprowadzany nie rzadziej niż raz do roku oraz za każdym razem jeśli nastąpiły istotne zmiany w działalności Spółki (np. zmiana obowiązujących regulacji, zmiana zakresu działalności). Za realizację procesu jest odpowiedzialny Dyrektor Departamentu Finansowego, we współpracy z Dyrektorem Biura Zarządzania Ryzykiem oraz Zarządem Spółki. Towarzystwo przygotowuje założenia do przeprowadzenia symulacji przyszłych poziomów ekspozycji na ryzyko oraz poziomu kapitałów. Założenia powinny uwzględniać czynniki zewnętrzne, w tym makroekonomiczne oraz wewnętrzne, w tym przyjętą strategię rozwoju Spółki na najbliższe lata oraz poziom tolerancji na ryzyko. Zarząd Spółki i Rada Nadzorcza akceptują finalną wersję budżetu i struktury kapitałowej.

W przypadku, gdy bieżący poziom kapitałów jest nieadekwatny w stosunku do preferowanej struktury oraz wartości kapitału, Zarząd Spółki może podjąć decyzję o:

- Redukcji aktywności Spółki w obszarach generujących ryzyko i/lub
- Uruchomieniu awaryjnych planów kapitałowych, o których mowa w niniejszej Strategii.

W przypadku, gdy przekroczone zostaną limity kapitałowe, Zarząd Spółki podejmuje decyzję o uruchomieniu awaryjnego planu kapitałowego. W szczególności Zarząd może rozważyć podjęcie takich działań, jak:

- Zmiana strategii biznesowej Spółki w celu ograniczenia ekspozycji na ryzyko i zmniejszenia wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka, w tym ograniczenie aktywności Spółki w obszarach generujących ryzyko,
- Dostosowanie polityki wypłaty dywidendy,
- Wystąpienie do PKO Banku Polskiego S.A. o dokapitalizowanie Spółki.

E.1.2 Informacja dotycząca struktury środków własnych

Środki własne na potrzeby adekwatności kapitałowej wyliczane są zgodnie z przepisami zawartymi w ustawie
Środki własne Towarzystwa składają się tylko z kapitału podstawowego Kategorii 1.

Kapitał zakładowy oraz nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej związana z kapitałem zakładowym w danym okresie sprawozdawczym tj. w trakcie 2016 roku nie uległy zmianom.

Struktura środków własnych w Spółce zgodnie ze stanem na 31 grudnia 2016 roku prezentuje się następująco:

- Kategoria 1 podstawowych środków własnych, to:
  - Nadwyżka aktywów nad zobowiązaniami (245 979 tys. zł)
  - Opłacony kapitał zakładowy (147 332 tys. zł)
  - Rezerwa uzgodnieniowa (94 324 tys. zł)

Spółka nie posiada innych kategorii środków własnych w swojej strukturze kapitałowej

W poniższej tabeli zaprezentowano strukturę środków własnych Towarzystwa w ujęciu wartościowym zgodnym ze stanem na dzień 31.12.2016 r.

Tabela E.1.1. Struktura środków własnych w PKO Życie SA (w tys. zł)

	Wartość na dzień 31.12.2016
Podstawowe środki własne – Kategoria 1	241 656
Kapitał zakładowy (wraz z akcjami własnymi) – Kategoria 1	89 309
Nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej związana z kapitałem zakładowym – Kategoria 1	58 023
Rezerwa uzgodnieniowa – Kategoria 1	94 324
Dostępne i dopuszczone środki własne (Kategoria 1)	241 656

E.1.3 Różnice w wartości kapitału dla celów statutowych a celów wypłacalności

Różnice w wartości kapitału wykazywanego dla celów statutowych w porównaniu z nadwyżką aktywów nad zobowiązaniami obliczoną dla celów wypłacalności wynikają przede wszystkim z faktu, iż Towarzystwo podczas tworzenia bilansu statutowego stosuje politykę opartą na Ustawie o rachunkowości. Metody wyceny zawarte w ustawie w znacznym stopniu różnią się od tych stosowanych dla celów wypłacalności, które z kolei bliższe są w swojej wykładni do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Ponadto Rozporządzenie Delegowane Komisji Europejskiej z dnia 10 października 2014r. ściśle określa podejście do wyceny poszczególnych składników bilansu, wprowadzając inne metody wyceny i podziału jego składowych. Szczegółowe informacje ilościowe w zakresie korekt dla poszczególnych pozycji bilansu ekonomicznego znajdują się w rozdziale D.

Tabela E.1.2. Różnice w wartości kapitału dla celów statutowych a celów wypłacalności w PKO Życie SA (w tys. zł)

	Wartość na dzień 31.12.2016
Kapitał własny wg PSR	144 387
Korekty:	97 269
Inne wartości niematerialne i prawne i zaliczki na poczet wartości niematerialnych i prawnych	-4 510
Aktywowane koszty akwizycji	-116 883
Lokaty	-1 944

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	253 675
Pozostałe aktywa	-13 436
Pozostałe zobowiązania	-15 309
Przewidywane dywidendy, wypłaty i obciążenia	-4 323
Środki własne wg Solvency II	241 656

E.1.4 Podsumowanie uzupełniających środków własnych

Według stanu na dzień 31.12.2016r. Towarzystwo nie posiada uzupełniających środków własnych, o których mowa w Artykule 297 Aktu Delegowanego.

E.1.5 Wyjaśnienie rezerwy uzgodnieniowej

Zgodnie ze stanem na dzień 31.12.2016r. rezerwa uzgodnieniowa wyniosła 94 324 tys. zł.

Do najistotniejszych elementów składowych rezerwy uzgodnieniowej należą:

- Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe / Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie jako najlepsze oszacowanie oraz margines ryzyka – zmiany wynikają z zastąpienia pozycji rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe brutto w bilansie statutowym wartościami najlepszego oszacowania oraz marginesu ryzyka zgodnie z bilansem dla celów wypłacalności (zgodnie z Rozdziałem 3 Rozporządzenia Delegowanego Komisji Europejskiej z dnia 10 października 2014 r.). Ujęcie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych zostało szczegółowo opisane w punkcie D.2.
- Aktywowane koszty akwizycji – różnica wynika z faktu, iż w bilansie dla celów wypłacalności wykazywane są one w wartości zero, jako koszty w części przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze, zgodnie z zasadami ogólnymi wyceny przedstawionymi w art. 9 Rozporządzenia Delegowanego Komisji Europejskiej z dnia 10 października 2014 r. Należy tutaj mieć na uwadze postanowienia zawarte w MSSF 4. Podejście to zostało opisane w punkcie D.1.1.

E.2 Kapitałowy wymóg wypłacalności i minimalny wymóg kapitałowy

E.2.1 Kapitałowy wymóg wypłacalności

Towarzystwo PKO Życie do kalkulacji kapitałowego wymogu wypłacalności stosuje wyliczenia zgodne z Formułą Standardową i nie korzysta z uproszczeń wymienionych w Akcie Delegowanym.

Spółka przy obliczaniu kapitałowego wymogu wypłacalności bierze pod uwagę zdolność przyszłych zysków do pokrycia potencjalnych strat podatkowych z tytułu materializacji ryzyk. Odpowiednia kwota zdolności podatków odroczonych do pokrywania strat, pomniejsza wymóg kapitałowy.

Struktura kapitałowego wymogu wypłacalności została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela E.2.1. Struktura kapitałowego wymogu wypłacalności w PKO Życie (w tys. zł)

	Wartość na dzień 31.12.2016
Ryzyko rynkowe	89 917
Ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta	3 834
Ryzyko ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie	67 824
Dywersyfikacja	-34 880
Podstawowy kapitałowy wymóg wypłacalności	126 694
Ryzyko operacyjne	35 810
Zdolności odroczonych podatków dochodowych do pokrywania strat	-24 072
Kapitałowy wymóg wypłacalności	138 433

Wskaźnik dopuszczonych środków własnych do SCR wyniósł 174,57% na koniec 31.12.2016

Spółka PKO Życie oświadcza, iż nie złożyła wniosku do organu nadzoru dotyczącego wydania pozwolenia na stosowanie parametrów specyficznych.

E.2.2 Minimalny wymóg kapitałowy

Minimalny wymóg wypłacalności oraz jego składowe zostały zaprezentowane w tabeli poniżej.

Tabela E.2.2. Minimalny wymóg kapitałowy (w tys. zł)

	Wartość na dzień 31.12.2016
Liniowy MCR	26 353
Górny próg MCR	62 295
Dolny próg MCR	34 608
Łączny MCR	34 608
Nieprzekraczalny dolny próg MCR	16 009
Minimalny wymóg kapitałowy	34 608

Wskaźnik dopuszczonych środków własnych do MCR wyniósł 698,26% na koniec 31.12.2016.

Do wyznaczenia minimalnego wymogu kapitałowego wykorzystywane są dane ze strony internetowej NPB (kurs waluty) oraz naliczenia SCR bazujące na danych aktywowch i zobowiązaniowych pochodzących z: systemów centralnych, hurtowni danych, systemu księgowego, jak również danych z Bloomberg, sprawozdań finansowych funduszy UFK, planów finansowych Towarzystwa, strony internetowej NBP oraz strony internetowej EIOPA (struktura stóp risk-free oraz symmetric adjustment).

E.3 Zastosowanie podmodułu ryzyka cen akcji opartego na duracji do obliczenia kapitałowego wymogu wypłacalności

PKO Życie oświadcza, iż nie korzysta z podmodułu ryzyka cen akcji opartego na duracji do obliczenia kapitałowego wymogu wypłacalności.

E.4 Różnice między formułą standardową a stosowanym modelem wewnętrznym

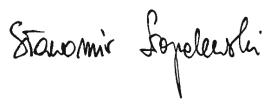
PKO Życie oświadcza, iż nie korzysta z modelu wewnętrznego do obliczenia kapitałowego wymogu wypłacalności.

E.5 Niezgodność z minimalnym wymogiem kapitałowym i niezgodność z kapitałowym wymogiem wypłacalności

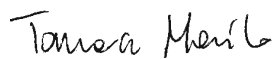
PKO Życie oświadcza zgodność z minimalnym wymogiem kapitałowym oraz kapitałowym wymogiem wypłacalności.

E.6 Wszelkie inne informacje

PKO Życie oświadcza, iż nie wystąpiły inne istotne informacje, które nie zostałyby opisane w punktach powyżej.

Sławomir Łopalewski
Prezes Zarządu

Tomasz Mańko
Członek Zarządu

Leszek Skop
Członek Zarządu

Warszawa, dnia 16 maja 2017 roku

Sprawozdanie sporządzone na dzień 31 grudnia 2016 roku i za rok obrotowy zakończony tego dnia.

Załączniki – roczne dane i informacje ilościowe

1. S.02.01.02 – Pozycje bilansowe.	65
2. S.05.01.02 – Składki, odszkodowania i świadczenia oraz koszty wg linii biznesowych	68
3. S.12.01.02 – Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie i ubezpieczeń zdrowotnych o charakterze ubezpieczeń na życie	73
4. S.23.01.01 – Środki własne	76
5. S.25.01.21 – Kapitałowy wymóg wypłacalności – dla podmiotów stosujących formułę standardową.	79
6. S.28.01.01 – Minimalny wymóg kapitałowy – działalność ubezpieczeniowa lub reasekuracyjna prowadzona jedynie w zakresie ubezpieczeń na życie lub jedynie w zakresie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie	80

1. S.02.01.02 – Pozycje bilansowe

Aktywa		Wartość bilansowa wg Wyłączalności II C0010
Wartości niematerialne i prawne	R0030	0
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	R0040	0
Nadwyżka na funduszu świadczeń emerytalnych	R0050	0
Nieruchomości, maszyny i wyposażenie (Rzeczowe aktywa trwałe) wykorzystywane na użytek własny	R0060	2 026
Lokaty (inne niż aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i dla ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)	R0070	602 017
Nieruchomości (inne niż do użytku własnego)	R0080	0
Udziały w jednostkach powiązanych, w tym udziały kapitałowe	R0090	1 294
Akcje i udziały	R0100	514
Akcje i udziały – notowane	R0110	514
Akcje i udziały – nienotowane	R0120	0
Dłużne papiery wartościowe	R0130	287 814
Obligacje państwowe	R0140	287 814
Obligacje korporacyjne	R0150	0
Strukturyzowane papiery wartościowe	R0160	0
Zabezpieczone papiery wartościowe	R0170	0
Jednostki uczestnictwa oraz certyfikaty inwestycyjne w przedsiębiorstwach zbiorowego inwestowania	R0180	3 704
Instrumenty pochodne	R0190	0
Depozyty inne niż ekwiwalenty środków pieniężnych	R0200	308 691
Pozostałe lokaty	R0210	0
Aktywa dla ubezpieczeń na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń na życie związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	R0220	2 051 834
Pożyczki i pożyczki zabezpieczone hipotecznie	R0230	0
Pożyczki pod zastaw polisy	R0240	0
Pożyczki i pożyczki zabezpieczone hipotecznie dla osób fizycznych	R0250	0
Pozostałe pożyczki i pożyczki zabezpieczone hipotecznie	R0260	0
Kwoty należne z umów reasekuracji dla zobowiązań wynikających z:	R0270	-1 402
Ubezpieczenia inne niż ubezpieczenia na życie i ubezpieczenia zdrowotne o charakterze ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie	R0280	0
Ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie (z wyłączeniem zdrowotnych)	R0290	0
Ubezpieczenia zdrowotne o charakterze ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie	R0300	0
Ubezpieczenia na życie i ubezpieczenia zdrowotne o charakterze ubezpieczeń na życie, z wyłączeniem ubezpieczeń zdrowotnych oraz ubezpieczeń, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	R0310	-1 420
Ubezpieczenia zdrowotne o charakterze ubezpieczeń na życie	R0320	0

Ubezpieczenia na życie z wyłączeniem ubezpieczeń zdrowotnych oraz ubezpieczeń, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	R0330	-1 420
Ubezpieczenia na życie, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe, i ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	R0340	17
Depozyty u cedentów	R0350	0
Należności z tytułu ubezpieczeń i od pośredników ubezpieczeniowych	R0360	15 521
Należności z tytułu reasekuracji biernej	R0370	0
Pozostałe należności (handlowe, inne niż z działalności ubezpieczeniowej)	R0380	171
Akcje własne (posiadane bezpośrednio)	R0390	0
Kwoty należne, dotyczące pozycji środków własnych lub kapitału założycielskiego, do których odpisy wewzowano, ale które nie zostały jeszcze opłacone.	R0400	0
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	R0410	5 866
Pozostałe aktywa (niewykazane w innych pozycjach)	R0420	1 936
Aktywa ogółem	R0500	2 677 968

Zobowiązania		Wartość bilansowa wg Wyplacalność II C0010
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia inne niż ubezpieczenia na życie	R0510	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia inne niż ubezpieczenia na życie (z wyłączeniem zdrowotnych)	R0520	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0530	0
Najlepsze oszacowanie	R0540	0
Margines ryzyka	R0550	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia zdrowotne (o charakterze ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie)	R0560	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0570	0
Najlepsze oszacowanie	R0580	0
Margines ryzyka	R0590	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia na życie (z wyłączeniem ubezpieczeń, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)	R0600	398 371
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia zdrowotne (o charakterze ubezpieczeń na życie)	R0610	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0620	0
Najlepsze oszacowanie	R0630	0
Margines ryzyka	R0640	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia na życie (z wyłączeniem zdrowotnych oraz ubezpieczeń, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)	R0650	398 371
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0660	0
Najlepsze oszacowanie	R0670	378 203
Margines ryzyka	R0680	20 167
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	R0690	1 986 987

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0700	0
Najlepsze oszacowanie	R0710	1 971 023
Margines ryzyka	R0720	15 964
Zobowiązania warunkowe	R0740	0
Pozostałe rezerwy (inne niż rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe)	R0750	12 509
Zobowiązania z tytułu świadczeń emerytalnych dla pracowników	R0760	136
Zobowiązania z tytułu depozytów zakładów reasekuracji	R0770	0
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	R0780	18 906
Instrumenty pochodne	R0790	0
Zobowiązania wobec instytucji kredytowych	R0800	0
Zobowiązania finansowe inne niż zobowiązania wobec instytucji kredytowych	R0810	0
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń i wobec pośredników ubezpieczeniowych	R0820	12 732
Zobowiązania z tytułu reasekuracji biernej	R0830	0
Pozostałe zobowiązania (handlowe, inne niż z tytułu działalności ubezpieczeniowej)	R0840	1 137
Zobowiązania podporządkowane	R0850	0
Zobowiązania podporządkowane nieuwzględnione w podstawowych środkach własnych	R0860	0
Zobowiązania podporządkowane uwzględnione w podstawowych środkach własnych	R0870	0
Pozostałe zobowiązania (niewykazane w innych pozycjach)	R0880	1 212
Zobowiązania ogółem	R0900	2 431 989
Nadwyżka aktywów nad zobowiązaniami	R1000	245 979

2. S.05.01.02 – Składki, odszkodowania i świadczenia oraz koszty wg linii biznesowych

		Linie biznesowe w odniesieniu do: zobowiązań ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych związanych z ubezpieczeniami innymi niż ubezpieczenia na życie (bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa oraz reasekuracja czynna proporcjonalna)								
		Ubezpieczenia pokrycia kosztów świadczeń medycznych	Ubezpieczenia na wypadek utraty dochodów	Ubezpieczenia pracowników	Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu użytkowania pojazdów mechanicznych	Pozostałe ubezpieczenia pojazdów	Ubezpieczenia morskie, lotnicze i transportowe	Ubezpieczenia od ognia i innych szkód rzeczowych	Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ogólnej	Ubezpieczenia kredytów i poręczeń
		C0010	C0020	C0030	C0040	C0050	C0060	C0070	C0080	C0090
Składki przypisane										
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0110	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0120	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0130									
Udział zakładu reasekuracji	R0140			0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0200	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Składki zarobione										
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0210	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0220	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0230									
Udział zakładu reasekuracji	R0240	0		0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0300	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Odszkodowania i świadczenia										
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0310	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0320	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0330									

Udział zakładu reasekuracji	R0340	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0400	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych										
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0410	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0420	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0430									
Udział zakładu reasekuracji	R0440	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0500	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koszty poniesione	R0550	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pozostałe koszty	R1200									
Koszty ogółem	R1300									

		Linie biznesowe w odniesieniu do: zobowiązań ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych związanych z ubezpieczeniami innymi niż ubezpieczenia na życie (bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa oraz reasekuracja czynna proporcjonalna)			Linie biznesowe w odniesieniu do: reasekuracja czynna nieproporcjonalna				Ogółem
		Ubezpieczenia kosztów ochrony prawnej	Ubezpieczenia świadczenia pomocy	Ubezpieczenia różnych strat finansowych	Ubezpieczenia zdrowotne	Pozostałe ubezpieczenia osobowe	Ubezpieczenia morskie, lotnicze i transportowe	Ubezpieczenia majątkowe	
		C0100	C0110	C0120	C0130	C0140	C0150	C0160	
Składki przypisane									
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0110	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0120	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0130				0	0	0	0	0
Udział zakładu reasekuracji	R0140	0	0	0	0	0	0	0	0

Netto	R0200	0	0	0	0	0	0	0	0
Składki zarobione									
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0210	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0220	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0230				0	0	0	0	0
Udział zakładu reasekuracji	R0240	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0300	0	0	0	0	0	0	0	0
Odszkodowania i świadczenia									
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0310	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0320	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0330				0	0	0	0	0
Udział zakładu reasekuracji	R0340	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0400	0	0	0	0	0	0	0	0
Zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych									
Brutto – Bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa	R0410	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna proporcjonalna	R0420	0	0	0					0
Brutto – reasekuracja czynna nieproporcjonalna	R0430				0	0	0	0	0
Udział zakładu reasekuracji	R0440	0	0	0	0	0	0	0	0
Netto	R0500	0	0	0	0	0	0	0	0
Koszty poniesione	R0550	0	0	0	0	0	0	0	0
Pozostałe koszty	R1200								0
Koszty ogółem	R1300								0

		Linie biznesowe w odniesieniu do: zobowiązania z tytułu ubezpieczeń na życie						zobowiązania z tytułu reaseku- racji ubezpieczeń na życie		Ogółem
		Ubezpieczenia zdrowotne	Ubezpieczenia z udziałem w zyskach	Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpie- czeniowym funduszem kapitałowym	Pozostałe ubezpieczenia na życie	Renty z umów ubezpieczenia innych niż umo- wy ubezpie- czenia na życie oraz powiązane ze zobowiąza- niami z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych	Renty z umów ubezpiecze- nia innych niż umowy ubezpieczenia na życie oraz powiązane ze zobowiązaniami ubezpieczenio- wymi innymi niż zobowię- zania z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych	Reasekuracja ubezpieczeń zdrowotnych	Reasekuracja ubezpieczeń na życie	
Składki przypisane										
Brutto	R1410	0	0	319 627	580 971	0	0	0	0	900 597
Udział zakładu reasekuracji	R1420	0	0	224	1 740	0	0	0	0	1 965
Netto	R1500	0	0	319 402	579 230	0	0	0	0	898 632
Składki zarobione										
Brutto	R1510	0	0	323 560	636 523	0	0	0	0	960 084
Udział zakładu reasekuracji	R1520	0	0	225	1 740	0	0	0	0	1 966
Netto	R1600	0	0	323 335	634 783	0	0	0	0	958 118
Odszkodowania i świadczenia										
Brutto	R1610	0	0	520 685	28 582	0	0	0	0	549 267
Udział zakładu reasekuracji	R1620	0	0	-2	857	0	0	0	0	855
Netto	R1700	0	0	520 687	27 724	0	0	0	0	548 412
Zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych										
Brutto	R1710	0	0	-147 521	351 419	0	0	0	0	203 899
Udział zakładu reasekuracji	R1720	0	0	0	-19	0	0	0	0	-19
Netto	R1800	0	0	-147 521	351 438	0	0	0	0	203 917

Koszty poniesione	R1900	0	0	79 153	259 571	0	0	0	0	338 724
Pozostałe koszty	R2500									0
Koszty ogółem	R2600									338 724

3. S.12.01.02 – Rezerwy techniczno-ubezpieceniowe dla ubezpieczeń na życie i ubezpieczeń zdrowotnych o charakterze ubezpieczeń na życie

		Ubezpieczenia z udziałem w zyskach	Ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym			Pozostałe ubezpieczenia na życie			Renty z umów ubezpieczenia innych niż umowy ubezpieczenia na życie oraz powiązane ze zobowiązaniami ubezpieczeniowymi innymi niż zobowiązania z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych	Reasekuracja czynna	Ogółem (Ubezpieczenia na życie inne niż zdrowotne, w tym ubezpieczenia na życie związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym)
				Umowy bez opcji i gwarancji	Umowy z opcjami i gwarancjami		Umowy bez opcji i gwarancji	Umowy z opcjami i gwarancjami			
		C0020	C0030	C0040	C0050	C0060	C0070	C0080	C0090	C0100	C0150
Rezerwy techniczno-ubezpieceniowe obliczane łącznie	R0010	0	0			0			0	0	0
Kwoty należne z umów reasekuracji i od spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia) oraz reasekuracji finansowej, po dokonaniu korekty ze względu na oczekiwane straty w związku z niewykonaniem zobowiązania przez kontrahenta, związane z rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi obliczanymi łącznie – Ogółem	R0020	0	0			0			0	0	0
Rezerwy techniczno-ubezpieceniowe obliczane jako suma najlepszego oszacowania i marginesu ryzyka											
Najlepsze oszacowanie											
Najlepsze oszacowanie brutto	R0030	0		1 971 023	0		378 203	0	0	0	2 349 227
Kwoty należne z umów reasekuracji i od spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia) oraz reasekuracji finansowej po dokonaniu korekty ze względu na oczekiwane straty w związku z niewykonaniem zobowiązania przez kontrahenta – Ogółem	R0080	0		17	0		-1 420	0	0	0	-1 402

Najlepsze oszacowanie pomniejszone o kwoty należne z umów reasekuracji i od spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia) oraz z reasekuracji finansowej – Ogółem	R0090	0		1 971 006	0		379 623	0	0	0	2 350 629
Margines ryzyka	R0100	0	15 964			20 167			0	0	36 131
Kwota wynikająca z zastosowania przepisów przejściowych dotyczących rezerw techniczno-ubezpieczeniowych											
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0110	0	0			0			0	0	0
Najlepsze oszacowanie	R0120	0		0	0		0	0	0	0	0
Margines ryzyka	R0130	0	0			0			0	0	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ogółem	R0200	0	1 986 987			398 371			0	0	2 385 357

		Ubezpieczenia zdrowotne (bezpośrednia działalność ubezpieczeniowa)			Renty z umów ubezpieczenia innych niż umowy ubezpieczenia na życie oraz powiązane ze zobowiązaniami z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych	Reasekuracja ubezpieczeń zdrowotnych (reasekuracja czynna)	Ogółem (Ubezpieczenia zdrowotne o charakterze ubezpieczeń na życie)
			Umowy bez opcji i gwarancji	Umowy z opcjami i gwarancjami			
		C0160	C0170	C0180	C0190	C0200	C0210
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0010	0			0	0	0

Kwoty należne z umów reasekuracji i od spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia) oraz reasekuracji finansowej, po dokonaniu korekty ze względu na oczekiwane straty w związku z niewykonaniem zobowiązania przez kontrahenta, związane z rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi obliczanymi łącznie – Ogółem	R0020	0			0	0	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane jako suma najlepszego oszacowania i marginesu ryzyka							
Najlepsze oszacowanie							
Najlepsze oszacowanie brutto	R0030		0	0	0	0	0
Kwoty należne z umów reasekuracji i od spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia) oraz reasekuracji finansowej po dokonaniu korekty ze względu na oczekiwane straty w związku z niewykonaniem zobowiązania przez kontrahenta – Ogółem	R0080		0	0	0	0	0
Najlepsze oszacowanie pomniejszone o kwoty należne z umów reasekuracji i od spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia) oraz z reasekuracji finansowej – Ogółem	R0090		0	0	0	0	0
Margines ryzyka	R0100	0			0	0	0
Kwota wynikająca z zastosowania przepisów przejściowych dotyczących rezerw techniczno-ubezpieczeniowych							
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie	R0110	0			0	0	0
Najlepsze oszacowanie	R0120		0	0	0	0	0
Margines ryzyka	R0130	0			0	0	0
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – ogółem	R0200	0			0	0	0

4. S.23.01.01 – Środki własne

		Ogółem	Kategoria 1 – nieograniczone	Kategoria 1 – ograniczone	Kategoria 2	Kategoria 3
		C0010	C0020	C0030	C0040	C0050
Podstawowe środki własne przed odliczeniem z tytułu udziałów w innych instytucjach sektora finansowego zgodnie z art. 68 rozporządzenia delegowanego (UE) 2015/35						
Kapitał zakładowy (wraz z akcjami własnymi)	R0010	89 309	89 309		0	
Nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej związana z kapitałem zakładowym	R0030	58 023	58 023		0	
Kapitał założycielski, wkłady/składki członkowskie lub równoważna pozycja podstawowych środków własnych w przypadku towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, towarzystw reasekuracji wzajemnej i innych towarzystw ubezpieczeń opartych na zasadzie wzajemności	R0040	0	0		0	
Podporządkowane fundusze udziałowe/członkowskie w przypadku towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, towarzystw reasekuracji wzajemnej i innych towarzystw ubezpieczeń opartych na zasadzie wzajemności	R0050	0		0	0	0
Fundusze nadwyżkowe	R0070	0	0			
Akcje uprzywilejowane	R0090	0			0	0
Nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej związana z akcjami uprzywilejowanymi	R0110	0		0	0	0
Rezerwa uzgodnieniowa	R0130	94 324	94 324			
Zobowiązania podporządkowane	R0140	0		0	0	0
Kwota odpowiadająca wartości aktywów netto z tytułu odroczonego podatku dochodowego	R0160	0				0
Pozostałe pozycje środków własnych zatwierdzone przez organ nadzoru jako podstawowe środki własne, niewymienione powyżej	R0180	0	0	0	0	0
Środki własne ze sprawozdań finansowych, które nie powinny być uwzględnione w rezerwie uzgodnieniowej i nie spełniają kryteriów klasyfikacji jako środki własne wg Wyłącalność II						
Środki własne ze sprawozdań finansowych, które nie powinny być uwzględnione w rezerwie uzgodnieniowej i nie spełniają kryteriów klasyfikacji jako środki własne wg Wyłącalność II	R0220	0				
Odliczenia						
Wartość odliczeń z tytułu udziałów kapitałowych w instytucjach finansowych i kredytowych	R0230	0	0	0	0	0

Podstawowe środki własne ogółem po odliczeniach	R0290	241 656	241 656	0	0	0
Uzupełniające środki własne						
Nieopłacony kapitał zakładowy, do którego opłacenia nie wezwano i który może być wezwany do opłacenia na żądanie	R0300	0			0	
Nieopłacony kapitał założycielski, wkłady/składki członkowskie lub równoważna pozycja podstawowych środków własnych w przypadku towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, towarzystw reasekuracji wzajemnej i innych towarzystw ubezpieczeń opartych na zasadzie wzajemności, do których opłacenia nie wezwano i które mogą być wezwane do opłacenia na żądanie	R0310	0			0	
Nieopłacone akcje uprzywilejowane, do których opłacenia nie wezwano i które mogą być wezwane do opłacenia na żądanie	R0320	0			0	0
Prawnie wiążące zobowiązanie do subskrypcji i opłacenia na żądanie zobowiązań podporządkowanych	R0330	0			0	0
Akredytywy i gwarancje zgodne z art. 96 pkt 2 dyrektywy 2009/138/WE	R0340	0			0	
Akredytywy i gwarancje inne niż zgodne z art. 96 pkt 2 dyrektywy 2009/138/WE	R0350	0			0	0
Dodatkowe wkłady od członków zgodnie z art. 96 ust. 3 akapit pierwszy dyrektywy 2009/138/WE	R0360	0			0	0
Dodatkowe wkłady od członków – inne niż zgodnie z art. 96 ust. 3 akapit pierwszy dyrektywy 2009/138/WE	R0370	0			0	0
Pozostałe uzupełniające środki własne	R0390	0			0	0
Uzupełniające środki własne ogółem	R0400	0			0	0
Dostępne i dopuszczone środki własne						
Kwota dostępnych środków własnych na pokrycie kapitałowego wymogu wypłacalności (SCR)	R0500	241 656	241 656	0	0	0
Kwota dostępnych środków własnych na pokrycie MCR	R0510	241 656	241 656	0	0	0
Kwota dopuszczonych środków własnych na pokrycie SCR	R0540	241 656	241 656	0	0	0
Kwota dopuszczonych środków własnych na pokrycie MCR	R0550	241 656	241 656	0	0	0
SCR	R0580	138 433				
MCR	R0600	34 608				
Stosunek dopuszczonych środków własnych do SCR	R0620	174,57%				
Stosunek dopuszczonych środków własnych do MCR	R0640	698,26%				

		C0060
Rezerwa uzgodnieniowa		
Nadwyżka aktywów nad zobowiązaniami	R0700	245 979
Akcje własne (posiadane bezpośrednio i pośrednio)	R0710	0
Przewidywane dywidendy, wypłaty i obciążenia	R0720	4 323
Pozostałe pozycje podstawowych środków własnych	R0730	147 332
Korekta ze względu na wydzielone pozycje środków własnych w ramach portfeli objętych korektą dopasowującą i funduszy wyodrębnionych	R0740	0
Rezerwa uzgodnieniowa	R0760	94 324
Oczekiwane zyski		
Oczekiwane zyski z przyszłych składek – Działalność w zakresie ubezpieczeń na życie	R0770	79 200
Oczekiwane zyski z przyszłych składek – Działalność w zakresie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie	R0780	0
Oczekiwane zyski z przyszłych składek – Ogółem	R0790	79 200

5. S.25.01.21 Kapitałowy wymóg wypłacalności – dla podmiotów stosujących formułę standardową

		Kapitałowy wymóg wypłacalności brutto	Parametry specyficzne dla zakładu	Uproszczenia
		C0110	C0080	C0090
Ryzyko rynkowe	R0010	89 917		brak
Ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta	R0020	3 834		
Ryzyko aktuarialne w ubezpieczeniach na życie	R0030	67 824	brak	brak
Ryzyko aktuarialne w ubezpieczeniach zdrowotnych	R0040	0	brak	brak
Ryzyko aktuarialne w ubezpieczeniach innych niż ubezpieczenia na życie	R0050	0	brak	brak
Dywersyfikacja	R0060	34 880		
Ryzyko z tytułu wartości niematerialnych i prawnych	R0070	0		
Podstawowy kapitałowy wymóg wypłacalności	R0100	126 694		

Obliczanie kapitałowego wymogu wypłacalności		C0100
Ryzyko operacyjne	R0130	35 810
Zdolność rezerw techniczno-ubezpieczeniowych do pokrywania strat	R0140	0
Zdolności odroczonych podatków dochodowych do pokrywania strat	R0150	-24 072
Wymóg kapitałowy dla działalności prowadzonej zgodnie z art. 4 dyrektywy 2003/41/WE	R0160	0
Kapitałowy wymóg wypłacalności z wyłączeniem wymogu kapitałowego	R0200	0
Ustanowione wymogi kapitałowe	R0210	0
Kapitałowy wymóg wypłacalności	R0220	138 433
Inne informacje na temat SCR		
Wymóg kapitałowy dla podmodułu ryzyka cen akcji opartego na duracji	R0400	0
Łączna kwota hipotetycznego kapitałowego wymogu wypłacalności dla pozostałej części	R0410	0
Łączna kwota hipotetycznego kapitałowego wymogu wypłacalności dla funduszy wyodrębnionych	R0420	0
Łączna kwota hipotetycznego kapitałowego wymogu wypłacalności dla portfeli objętych korektą dopasowującą	R0430	0
Efekt dywersyfikacji ze względu na agregację nSCR dla RFF na podstawie art. 304	R0440	0

6. S.28.01.01 – Minimalny wymóg kapitałowy – działalność ubezpieczeniowa lub reasekuracyjna prowadzona jedynie w zakresie ubezpieczeń na życie lub jedynie w zakresie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie

Komponent formuły liniowej dla zobowiązań ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych z tytułu ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie		
		C0010
MCR _{NL} Wynik	R0010	0

		Najlepsze oszacowanie i rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie netto (tj. po uwzględnieniu reasekuracji biernej i spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia))	Składki przypisane w okresie ostatnich 12 miesięcy netto (tj. po uwzględnieniu reasekuracji biernej)
Ubezpieczenia pokrycia kosztów świadczeń medycznych i reasekuracja proporcjonalna	R0020	0	0
Ubezpieczenia na wypadek utraty dochodów i reasekuracja proporcjonalna	R0030	0	0
Ubezpieczenia pracownicze i reasekuracja proporcjonalna	R0040	0	0
Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu użytkowania pojazdów mechanicznych i reasekuracja proporcjonalna	R0050	0	0
Pozostałe ubezpieczenia pojazdów i reasekuracja proporcjonalna	R0060	0	0
Ubezpieczenia morskie, lotnicze i transportowe i reasekuracja proporcjonalna	R0070	0	0
Ubezpieczenia od ognia i innych szkód rzeczowych i reasekuracja proporcjonalna	R0080	0	0
Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ogólnej i reasekuracja proporcjonalna	R0090	0	0
Ubezpieczenia kredytów i poręczeń i reasekuracja proporcjonalna	R0100	0	0
Ubezpieczenia kosztów ochrony prawnej i reasekuracja proporcjonalna	R0110	0	0
Ubezpieczenia świadczenia pomocy i reasekuracja proporcjonalna	R0120	0	0
Ubezpieczenia różnych strat finansowych i reasekuracja proporcjonalna	R0130	0	0
Reasekuracja nieproporcjonalna ubezpieczeń zdrowotnych	R0140	0	0
Reasekuracja nieproporcjonalna pozostałych ubezpieczeń osobowych	R0150	0	0
Reasekuracja nieproporcjonalna ubezpieczeń morskich, lotniczych i transportowych	R0160	0	0
Reasekuracja nieproporcjonalna ubezpieczeń majątkowych	R0170	0	0

Komponent formuły liniowej dla zobowiązań ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych z tytułu ubezpieczeń na życie		
		C0040
MCR _L Wynik	R0200	26 353

		Najlepsze oszacowanie i rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe obliczane łącznie netto (tj. po uwzględnieniu reasekuracji biernej i spółek celowych (podmiotów specjalnego przeznaczenia))	Całkowita suma na ryzyku netto (z odliczeniem umów reasekuracji i spółek celowych – podmiotów specjalnego przeznaczenia)
		C0050	C0060
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń z udziałem w zyskach – świadczenia gwarantowane	R0210	0	
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń z udziałem w zyskach – przyszłe świadczenia uznaniowe	R0220	0	
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczeń związanych z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	R0230	1 971 006	
Inne zobowiązania z tytułu (reasekuracji) ubezpieczeń na życie i (reasekuracji) ubezpieczeń zdrowotnych	R0240	379 623	
Całkowita suma na ryzyku w odniesieniu do wszystkich zobowiązań z tytułu (reasekuracji) ubezpieczeń na życie	R0250		6 548 473

Ogólne obliczenie MCR		
		C0070
Liniowy MCR	R0300	26 353
SCR	R0310	138 433
Górny próg MCR	R0320	62 295
Dolny próg MCR	R0330	34 608
Łączny MCR	R0340	34 608
Nieprzekraczalny dolny próg MCR	R0350	16 009
		C0070
Minimalny wymóg kapitałowy	R0400	34 608